

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2023 12

FIYATI: 28 TL

“Bir an için tahayyül ediniz ki: Batı dünyasındaki rönesans reformasyon bilim ve düşünce ihtilali Fransız inkılabı ve sanayi devrimini Atatürk, bir insan ömrüne sığdırmıştır.”

Tarihçi Arnold Toynbee
(*Hatıralar Tecrübelerim, Sh. 559*)

Cumhuriyetimizin İkinci Yüzyılının İlk Bilimsel Kongresi Başarıyla Gerçekleştirildi

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Uluslararası Cerrahlar Koleji 2023 Dünya Kongresi'ne Ev Sahipliği Yaptı

Yahya Aksoy:

Tarihte Ankara ve Atatürk

S: 10

Cengiz Özakıncı:

Mavi Vatan “Deli Nizam” Şükrü Kaya ve Fevzi Çakmak

S: 41

Tekin

Özertem: Kültür ve Eğitim

S: 78

CUMHURİYETİMİZ

100

YAŞINDA

Kaya Boztepe:

Atatürk ve Hitler

S: 34

Vahap Candan:

Kültürümüzde Aralık Ayı

S: 83

Necef Uğurlu:

Çağın Korkusu Kültür ve Sanat

S: 70

Bazı sanat dalları vardır ki, izlerken, hakkında konuşurken, dinlerken, en neşeli ya da enkederli anımızda bize eşlik etmesini isteyip mırıldanırken, arkasında yatan kahramanı bilmeyiz.

Sadık Şendil kim desem mesela?

Mavi Boncuk, Şaban Oğlu Şaban, Süt Kardeşler, Neşeli Günler, Bizim Aile, Hababam Uyanıyor, Hababam Tatilde, Hababam Sınıfta Kaldı, Sürtük, Dikkat Kan Aranıyor, Salak Milyoner, Kanlı Nigar, Yedi Kocalı Hürmüz, Beklenen Şarkı, Taş Bebek, Tarkan Viking Kanı,

Gırgıriye, Bir Millet Uyanıyor ve daha niceleri!...

Sadık Şendil olmasa ne bu eserler olacaktı, ne de bu kitap.

Minnetlerimle...

Numan Aydınöđlu

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 26 / 11 / 2023

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

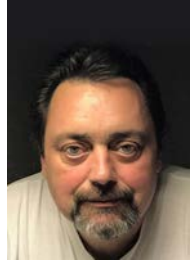
3 Kahramanlar Dr. Ufuk Akyol

4 Prof. Dr. Haberal Uluslararası Cerrahlar Koleji 2023 Dünya Kongresi'ne Ev Sahipliği Yaptı

- 10** Tarihte Ankara ve Atatürk
Yahya Aksoy
- 17** “Cumhuriyet Bedava
Kazanılmış Değildir.”
Yaşar Öztürk
- 23** Cumhuriyet Kadın Devrimidir
Dr. Cihangir Dumanlı
- 27** Atatürk ve Cumhuriyetimizin
100. Yılı *Op. Dr. Murat Molu*
- 31** Atatürk ve “Merhaba Asker”
Av. Ahmet Erdem Akyüz
- 34** Atatürk ve Hitler
Kaya Boztepe
- 41** Mavi Vatan ve “Deli Nizam”
Şükrü Kaya ve Fevzi
Çakmak *Cengiz Özakıncı*
- 51** İstanbul Hükümetinin
Teslimiyetçi Siyaseti!
Cengiz Önal
- 54** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 56** “İlelebet Cumhuriyet” Sergisi
- 59** İsmet İnönü *Mete Akyol*
- 64** İsrail Gazze Kentini Boşaltıp
İlhak Etmenin Peşinde
Gürbüz Evren
- 70** Çağın Korkusu Kültür ve
Sanat *Necfe Uğurlu*

İÇİNDEKİLER

- 77** 24 Kasım Öğretmenler Günü
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 78** Kültür ve Eğitim
Dr. Tekin Özertem
- 83** Kültürümüzde Aralık Ayı
Vahap Candan
- 88** Bir Cumhuriyet İçeceği
Ali Tekin Çam
- 95** Prof. Dr. Yaşar Yücel'in
Adları Unutulmuş
İslahatçıları *Konur Ertop*
- 101** Arifiye *Cemal Türkmen*
- 106** Verdi'nin “Ustalık Eseri”
Sabriye Aşır
- 110** Muhteşem Son!..
Tayfun Yılmaz
- 111** Devlet Nedir? *Barbaros Eneç*
- 117** Enerji Dönüşümü Dünya
Enerji Görünümü ve Türkiye
Necdet Pamir
- 123** Sevgi Melekliği ve Brutus
Sendromu *Berk Yüksel*
- 126** Küçük, Sihirli Bir Hediye
Kutusu: Aveiro *İzlen Şen Toker*
- 133** Köprü Altında Yılbaşı Gecesi
Mehmet Ünver
- 136** Geleceğe Değer Katmanın
Yolu *Reha Tartıcı*
- 139** İnsanlık Tarihindeki En
Büyük Hata *Deniz Bener*
- 145** Neler Olmuyor ki Dünyada
Dr. Sezin San Sungunay
- 149** Bardağı Yere Bırak
- 9 Beni Hatırlayınız
- 16 İlk Dersimiz Türkçe
- 58 Gözün Sözü
- 132 Bilginizi Denetleyin
- 144 Sudoku
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyüklüğü
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Kahramanlar

Kitleleri herhangi bir şeye inandırmak zor bir operasyon değil. Hatta kolay dahi denebilir. Medya propagandası, çeşitli kurgulanmış olaylar, yürürlükteki değerleri manipüle etmek gibi türlü yolları var, bilinen şeyler. Kitle çabucak inanmaya başlayınca zaten taraftarının artması bireyin toplumdan ayrı düşme korkusuyla artıyor. İnanan kitle büyüdükçe sahip olduğu güç de arttığından hem daha da çok taraftar ediniyor hem de karşıt görüşlülerin sesini çıkaracak hali kalmıyor.

1930'ların Almanya'sında da böyle oldu, bugünkü Kuzey Kore de böyle. II. Dünya Savaşı sırasında Almanlar her türlü rezilliği yapan şeytanlar, Amerikalılar ise melek idiler. Kimse Dresden bombalanmasının hesabını vermedi hâlâ. Nükleer bomba gerekli miydi sorusunun cevabı hâlâ havada. Herkes Ruslara kızgın, Ukrayna'ya sempati ile yaklaşıyor da neden Rusya'nın savaş başlatmaya sıkıştırıldığı şartları sorgulamıyor? Tamam İsrail Gazze'de göz göre göre sivil katliamı yapıyor da, Hamas ne umarak aynı şekilde suçlu bir saldırı yaptı?

Amacı ne idi?

Böyle zamanlarda kahramanlar çıkar ortaya. “Durun! Bir de fotoğrafı daha da genişletip bakalım.” diyen birileri çıkar. Tüm kitleyi karşısına alıp gerçeği tüm yönleriyle aydınlatmak isteyen birileri...

Kahramanlar diyorum ben onlara.

Tüm Fransız kamuoyunun ve devletin karşısına dikilip “suçluyorum” diye manşet atan Emile Zola geliyor aklıma. Kimsenin umursamadığı, bir garip subayın, Dreyfuss'un masumiyetini kanıtlamak için kendini ortaya koyan Zola.

Arıyorum bugünün dünyasında olan bitenin arkasını açığa çıkartmak isteyen, kandırılmamızı önlemeye çalışan kahramanları... •

ufukakyol@butundunya.com.tr

Cumhuriyetimizin İkinci Yüzyılının
İlk Bilimsel Kongresi Başarıyla Gerçekleştirildi

Prof. Dr. Haberal
Uluslararası
Cerrahlar Koleji
2023 Dünya Kongresi'ne
Ev Sahipliği Yaptı

Başkent Üniversitesi Kurucusu
Prof. Dr. Mehmet Haberal,
Cumhuriyetimizin 100. yılında, geniş katılımlı
bir bilimsel kongreye daha öncülük etti.
Prof. Dr. Haberal'ın ev sahipliğinde gerçekleştirilen
Uluslararası Cerrahlar Koleji 2023 Dünya Kongresi'ne,
20 ülkeden 200'ün üzerinde bilim insanı katıldı.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Cumhuriyetimizin 100. yılında, 3. uluslararası kongreye ev sahipliği yaptı. Geçtiğimiz Mayıs ayında Ortadoğu Organ Nakli Derneği'nin 18. Uluslararası Kongresi'ni, Ekim ayında da Uluslararası Cerrahi ve Yanık Kongresi'ni başkent Ankara'da düzenleyen Prof. Dr. Haberal, geçtiğimiz ay 7-9 Kasım 2023 tarihlerinde de, Uluslararası Cerrahlar Koleji'nin 2023 yılı bilimsel kongresine ev sahipliği yaptı.

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, Uluslararası Cerrahlar Koleji'nin 2023 yılı bilimsel kongresine ev sahipliği yaptı. 7-9 Kasım 2023 tarihleri arasında, Ankara Kızılcahamam Patalya Termal Otel'de düzenlenen kongreye 20 ülkeden 200'den fazla

bilim insanı katıldı.

Türkiye, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan, İtalya, Tayvan, Paraguay, Hong Kong, İsviçre, Endonezya, Guatemala, Çek Cumhuriyeti, Singapur, Filipinler, Meksika, Japonya, Hindistan, Bangladeş, Arjantin ve Rusya

Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın, Cumhuriyetin 100. yılına özel düzenlediği 4 uluslararası kongreden üçüncüsü olan Uluslararası Cerrahlar Koleji'nin bilimsel kongresi, Kızılcahamam Patalya Termal Otel'de gerçekleştirildi.

da dahil olmak üzere, dünyanın dört bir yanından alanında öncü bilim insanlarını çevrimiçi ve yüz yüze buluşturan kongrede açış konuşmasını Prof. Dr. Mehmet Haberal yaptı. Prof. Dr. Mehmet Haberal, meslektaşlarına katılımları için teşekkür etti.

Daha sonra Tayvan'dan Uluslararası Cerrahlar Koleji Başkanı Prof. Aij-Lie Kwan bir konuşma yaptı. Prof. Kwan, kongreye ev sahipliği yapan Prof.

Dr. Haberal'a şükranlarını ilettiler. Ardından kongrenin ilk günündeki bilimsel oturumlar başladı. Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Aij-Lie Kwan ve Prof. Dr. Carlos A. Pellegrini'nin başkanlığını yaptığı ilk oturumda; Amerikan Cerrahlar Koleji eski Başkanı Prof. Dr. Carlos A. Pellegrini, Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. Dr. Patricia Numann, Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. Dr. Mark Hardy ve İngiltere'den Prof. Dr.

Kongrenin ilk oturumunun başkanlığını Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Aij-Lie Kwan ve Prof. Dr. Carlos A. Pellegrini yaptılar.

İngiltere'den Uluslararası Cerrahlar Koleji eski Başkanı ve Başkent Üniversitesi Avrupa Temsilcisi Prof. Dr. Nadey Hakim de "Endoskopik Obezite Tedavisi: Geçmişten Geleceğe" başlıklı sunumuyla kongreye katkı verdi.

Babulur Sethia sunumlarını yaptılar.

Kongredeki ikinci oturumda, Yunanistan'dan Prof. Dimitrios Linnos, Paraguay'dan Prof. Guido

Parquet, Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. Feza Remzi ve Hong Kong'dan Prof. Clement Chan bilimsel sunumlarını katılımcılarla paylaştılar.

Kongrenin ilk gününün üçüncü ve dördüncü oturumlarında da, İsviçre, Tayvan, Endonezya, Türkiye ve Hindistan'dan bilim insanları sunumlarını yaptılar.

Son oturumda, İngiltere'den Uluslararası Cerrahlar Koleji eski Başkanı ve Başkent Üniversitesi Avrupa Temsilcisi Prof. Dr. Nadey Hakim de "Endoskopik Obezite Tedavisi: Geçmişten Geleceğe" başlıklı sunumuyla kongreye katkı verirken, kongreyi organize eden meslektaş ve yakın dostu Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkür etti.

Kongrenin ilk günündeki bilimsel oturumların sona ermesinin ardından Prof. Dr. Mehmet Haberal, konuklarını "Hoşgeldiniz" resepsiyonunda ağırladı. Uluslararası Cerrahlar Koleji'nin devir teslim töreni de gerçekleştirilirken, başkanlık

Uluslararası Cerrahlar Koleji'nin kongresinde bilim insanları, cerrahi alanındaki son gelişmeleri, ülkelerindeki deneyimleri, araştırma ve yenilikleri bilimsel sunumlarıyla katılımcılarla paylaştılar.

Katılımcılar kapanış seremonisinin sonunda birlikte anı fotoğrafı da çektiler.

görevini Paraguay'dan Prof. Guido Parquet devraldı. Törene Paraguay'ın Ankara Büyükelçisi Ceferino Adrian Valdez Peralta da katıldı. Orkestra Akademik Başkent de katılımcılara unutulmaz bir konser verdi.

Uluslararası Cerrahlar Koleji'nin 2023 yılı bilimsel kongresinin ikinci gününde İtalya, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye, Paraguay, Filipinler ve Tayvan'dan bilim insanları sunumlarını yaptılar. Prof. Dr. Mehmet Haberal da soru ve görüşleriyle sunumlara katkı sağladı. Arjantin'den gelen Prof. Francisco Suarez, Başkent Üniversitesi'nin "Karaciğer ve böbrek naklinde girişimsel radyoloji" konulu bilimsel yayını Prof. Dr. Haberal'a imzalatı. Kongrenin ikinci günündeki bilimsel oturumların ardından Prof. Dr. Haberal konuk meslektaşlarına, Açkar Süt Ürünleri fabrikasını, Başkent Üniversitesi Ankara

Hastanesi'ni ve Başkent Üniversitesi Kampüsü'nü gezdirdi.

Kongrenin üçüncü ve son günündeki bilimsel oturumlarda ise ana başlık organ nakliydi. Üçüncü günündeki oturumlarda da, Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan, Türkiye, Çin, Endonezya, İngiltere ve Bangladeş'ten bilim insanları yaptıkları sunumlarla ülkelerindeki gelişmeleri ve deneyimlerini paylaştılar.

Başarıyla tamamlanan kongrenin kapanış konuşmasını yapan Prof. Dr. Mehmet Haberal, tüm katılımcılara teşekkür etti. Cumhuriyetimizin 100. yılına da vurgu yapan Prof. Dr. Haberal, organ bağıışı çağrısını da yineledi.

Uluslararası Cerrahlar Koleji Yönetici Direktörü Prof. Dr. Max Dawnham, son derece verimli geçen kongre için Prof. Dr. Haberal'a teşekkür etti. Kapanış seremonisinin sonunda birlikte anı fotoğrafı da çektiler. •

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- “Mesuliyet yükü her şeyden, ölümden de ağırdır.”
- “Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük bir gayeyi elde etmek için belli başlı vasıtaadır. Gaye fikirdir. Bir fikre dayanmayan zafer yaşayamaz. Her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir alem doğmalıdır. Yoksa başlıbaşına zafer boşa gitmiş bir gayrettir.”
- “Bir adam ki büyük olmaktan bahseder, benim hoşuma gitmez. Bir adam ki memleketi kurtarmak için evvela büyük olmak lazımdır, der ve bunun için numune intihap eder, onun için olmayınca, memleketin kurtulamayacağı kanaatinde bulunur; bu, adam değildir.”
- “Her Türk ferдинin son nefesi, Türk milletinin nefesinin sönmeyeceğini, onun ebedi olduğunu göstermelidir.”
- “Zafer “zafer benimdir” diyebilenin, muvaffakiyet, “muvaffak olacağım” diye başlayanın ve “muvaffak oldum” diyebilenindir.”
- “Çalışma, insanların vücut kuvvetlerini geliştirir ve hayat için gereken şeyleri temin eder. Çalışmaksızın, fikri gelişme ve ahlaki ilerleme de mümkün değildir. “Tembellik bütün fenalıkların anasıdır.””
- “Büyük devletler kuran ecdadımız, büyük ve şumullü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur.”
- “Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni özelliği ve büyük medeni kabiliyeti bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.”

K Atatürk

Düşler ve Düşünceler
Yahya Aksoy

Tarihte Ankara ve Atatürk

Atatürk'ün Ankara'ya gelişi.
(27 Aralık 1919 - Dikmen sırtları)

"Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir." / Ben Ankara'yı coğrafya kitabından ziyade tarihte öğrendim ve cumhuriyet merkezi (Ahi Cumhuriyeti dönemi) olarak öğrendim... / Ankara, merkez-i hükümettir ve ebediyen merkez-i hükümet kalacaktır... Benim hatıralarım Çankaya'da yaşayacaktır... / Dış politikanın en çok ilgi bulunduğu ve dayandığı temel, devletin iç örgütüdür. Dış politika, iç örgütle uyumlu olmalıdır... / Bizim politikamız aydınlıktır..."¹ -Atatürk

“Çalışma yeri, hem cephelere yakın hem de ulaşım kolaylığı olan bir yer olmalıydı. Bunun için en elverişli yer Ankara idi.

“Kurduğumuz ulusal cephelerle daha yakından ilgilenmek gerekiyordu. Kurtuluş mücadelesini Sivas'tan yönetmek zorlaşıyordu. Koşullar değişmişti. Temsilciler Kurulu, önemli hedeflere daha yakın bir yerde bulunmalıydı. Çalışma yeri, hem cephelere yakın hem de ulaşım kolaylığı olan bir yer olmalıydı. Bunun için en elverişli yer Ankara idi. Ankara, demiryolu ile hem cephelere hem de İstanbul'a bağlıydı. Genel durumu yönetme kolaylığına sahip bir merkezdi... / ”

“Kayseri yoluyla Ankara'ya gitmek üzere yola çıktık. Bütün yol boyunca, büyük ulusumuzun içten yurtseverlik gösterileri arasında 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya geldik... / Üç otomobilden oluşan Mustafa Kemal ve arkadaşlarını, Vali Vekili Yahya Galip, Kolordu Komutanı Ali Fuat Cebesoy ve beraberlerinde bulunan atlı ve yaya binlerce Ankara halkı ve “Yolunda ölmeye geldik.” diye Mustafa Kemal Paşa'ya seslenen yiğit seçmenler, heyecan ve coşku içerisinde

büyük bir içtenlikle karşıladılar. Ankara, kurtuluş ve kuruluşun kalbi olmuştur.

“Gelişimizi şu açık tebliğ ile her yere duyurduk. Sivas’tan Kayseri yoluyla Ankara’ya hareket eden Hey’et-i Temsiliye, bütün yol boyunca ve Ankara’da büyük milletimizin çok sıcak ve içten gelen vatanseverlik gösterileri arasında, bugün şehre geldi. Milletimizin gösterdiği bu birlik ve kararlılık örneği, memleketimizin geleceğine güven konusundaki inançları sarsılmaz bir şekilde güçlendirici niteliktedir.

Şimdilik, Hey’et-i Temsiliye’nin merkezi Ankara’dadır. Saygılarımızı sunarız efendim...”

*Hey’et-i Temsiliye (Temsilciler Kurulu) namına, **Mustafa Kemal***

Ankara, hakikaten millî bir merkez haline gelmiş.” diye ifade etmiş ve daha sonra, “Bu asil hareketi hiç bir zaman unutmadım ve unutmayacağım... Ankara’nın ve Ankara-lıların, benim gönlümde müstesna bir yeri bulunmaktadır.. Ankara’ya geldiğimden sonraki mücadele hayatımızda, hürriyet ve istiklâl aşığı kahraman Ankaralıların gösterdikleri vefa ve yardımları her zaman minnetle yâd ederim...”

“Kurtuluş ve bağımsızlık için bütün varlığımızla savaşmak ve düşmanı yenmek için elimizde üç savaş aracı vardır: Birincisi, ulusun kendisidir. Yapılacak iş, önce ulusça benimsenmelidir. İkincisi, ulus adına iş gören meclistir. Meclis tam bir dayanışma içinde olursa, düşmana karşı güçlü oluruz.

Ankara halkı, Gazi Mustafa Kemal’e, hayatı boyunca taşıdığı bir unvan olan, “Ankara Hemşehriliği”ni vermiştir.

Gördüğü manzara karşısında , yüreği heyecan, umut ve sevgiyle dolan Mustafa Kemal Paşa, “Cidden fevkalâde, tebrik ederim.

Üçüncü araç, ulusumuzun yarattığı silahlı ordumuzdur. Bunlar düşmana karşı iki cephe meydana getirir. İç cephe, dış cephe. Dış

cephede, düşman karşısındaki silahlı ordudur. Temel olan iç cephe'dir. Bu cephe, bütün yurdun, bütün ulusun meydana getirdiği cephe'dir. Bu cephe çökerse, ulus tutsak olur, yok olur..." diyen Mustafa Kemal tarihe ışık tutarak yol göstermektedir. 23 Nisan 1920'de TBMM açılışı ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı bu öngörülerin sonucudur. ²

İlk Anayasamızda Cumhuriyetimizin başkenti olarak yerini alan Ankara'nın halkı, muzaffer Gazi Mustafa Kemal'e, onun hayatı boyunca taşıdığı bir unvanı, "Ankara Hemshehriliği"ni vermiş ve tarihi görevini yerine getirmiştir.

Atatürk'ün "Seymenlik geleceğini ve 27 Aralık ruhunu yaşatın." talimatıyla kurulan ve bir Kızılca Gün kuruluşu olan Ankara Kulübü Derneği ve halkımız bu ruhu yaşatmakta, özgürlük ruhuna ve tüm yurda ışık tutmaktadır.

Atatürk ve eşi Latife Hanım, yurt gezisinde 30 Eylül 1924 tarihinde Aşkale'de halkla görüşmesinde, bir çocuk uzun kahramanlık şiiirini heyecanla gür sesle ve duraklamadan okuyunca çocuğu yanına çağırarak Atatürk; "*Şiiri çok güzel okudun, aferin sana... Senin adın ne bakalım?*" diye sorar. Çocuk, "*Sırrı efendim.*" der.

Aralarında şu konuşma geçer: "*Şimdi sana bir soru soracağım.*" "*Sorun efendim.*" "*Dünyanın ortası neresidir?*" Çocuk bütün gücüyle: "*Ankaraaaa!.. Ankara dünyanın merkezidir!*" diye bağırır... ³

Başlangıçta bir "kale şehir" olan Ankara, Hitit, Frig, Galat, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı medeniyetlerini, tarihi yollar üzerinde harmanlamış, "kurtuluşun ve kuruluşun" merkezi olmuş ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti başkenti olarak bu günlere gelmiştir...

Antik Frigya'nın başkenti Gordion'un kalıntıları

Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da gerçekleştirilen 45'inci UNESCO Dünya Miras Komitesi toplantısında alınan kararla antik kent artık bir dünya mirası olarak korunacak. Dünyanın en uzun süre yerleşim gören nadir alanlarından biri olan Gordion Antik Kenti ülkemizin 20'nci, Ankara'nın ilk UNESCO Dünya Kültür Mirası oldu.

Sof atölyelerinin de yer aldığı “Bir Ankara Manzarası” adlı 300 yıllık tablo

Gordion’un yakın çevresinde çok sayıda tümülüs vardır. MÖ 9. yüzyıldan 2. yüzyıla kadar uzanan geniş bir zaman dilimine ait tümülüslerden çıkan tarihi eserler Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde ve Gordion Müzesi’nde sergilenmekte ve arşivlenmektedir..

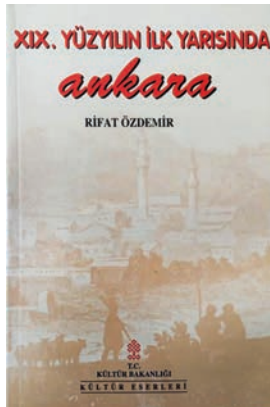
Polonyalı gezgin Smeon Ankara için şunları yazmış: “*Şehir halkı kâmilten soğçudur. Ankara tiftik keçisinden üretilen iyi cins sof kumaşı buradan çıkar ve dünyanın dört yanına sevk edilir.*”

Adı bilinmeyen bir Avrupalı ressamın çizdiği, kale ve çevresindeki yerleşimleri gösteren Ankara tablosunda, sof imalatını gösteren atölyeleri de yer verilmiştir.

1640 tarihinde

Ankara’yı ziyaret eden Evliya Çelebi, esnafları ve tüccarları özel olarak ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır.

Ankara, kamusal mekânlara sabitlenen ve mücadeleyi ve zafere vücuda getiren anıt ve heykeller ile Osmanlı İmparatorluğu’ndan kopuş sürecinde yönetim ayrılığının ve devrimin idealize ettiği yaşam biçimini sembolize etmektedir.

Yazar Dr. Rifat Özdemir, “19.Yüzyılın İlk Yarısında Ankara” adlı eserinde, bu konuları (bedestenleri, hanları, çarşı ve pazar yerlerini, yönetim örgütlerini, dini ve sosyal yapıyı, hamamları, şehrin nüfus yapısını, imar ve sağlık hizmetlerini, şehrin yönetim yapısını, şehir ekonomisini, esnaf yapısını, ticaret ve para

hareketlerini) ayrıntıları bir şekilde bilgi ve belgelerle ifade etmiştir. ⁴

Vehbi Koç'un ifadesiyle o yıllarda Ankara, "Her türlü medeni rahatlık unsurundan mahrum, suyu, elektriği olmayan, toz fırtınaları ile tanınmış, ağaçsız, sönük ve küskün bir bozkır:"dır

Bozkırdan büyük bir kültür, sanat, eğitim, sanayi ve siyaset merkezine dönüşen başkent Ankara'da dünya çapında tanınan sayısız bilim, sanat ve devlet adamı vardır. Bu değerli isimler, Cumhuriyetimizin kazanımları olarak seçkin örnekleri oluşturmaktalar.

Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü'nde müzik öğretmeni ile ev kadını bir annenin beş çocuğundan biri olan, Cumhuriyetimizin eseri Ankara Konservatuarı'nda ünlü bestecilerimizden Ahmet Adnan Saygun'un öğrencisi 'Her başarımda Ata'ma koşarım.' diyen dünyaca ünlü orkestra şefimiz, devlet sanatçısı Gürer Aykal, en güzel örnek olarak bize ışık tutmakta. Basına verdiği 80. yaş mesajında şöyle demekte:

"Yurt dışına gittiğim yıllarda İtalya Siena'daki okulu bursla kazanınca hocam Adnan Saygun'a, 'Hocam kazandım' diye telgraf yazdım. Hocamdan aldığım yanıt; 'Çok güzel şimdi gel, bunu Ata'nla paylaş.' şeklindeydi. Ankara'ya geldim, Anıtkabir'de Ata'mın huzuruna çıktım ve dedim ki; 'Atam, ben sizin ilk Türk operası yazdığınız Ahmet Adnan Saygun'un öğrencisiyim.

Açtığınız konservatuvardan mezun oldum. Avrupa'da okudum ve şimdi en iyi okullardan birini kazandım.'

O günden sonra her büyük başarımdan sonra Anıtkabir'e gidiyor ve Ata'mla konuşuyorum..."

Atatürk'ün çağdaş, akılcı, barışçı ve bilimsel yolu ile birlikte, Ankara ve Anıtkabir, Türkiye Cumhuriyeti'nin kalbi olarak dünyanın barış ve huzur içinde yaşamasına ışık tutan en büyük ilham kaynağını oluşturmaktadır. 100. yıla erişen ve sonsuza uzanan Cumhuriyetimiz; "Çağdaş hukuk temelinde, milletin egemen güç olduğu, devletin kamusal işlemlerine ve siyasete dinin karıştırılmadığı, lâiklik ile hem devlet işleyişinin hem de inanç özgürlüğünün güvence altına alındığı, kadın erkek eşitliğini hedef edinmiş, millî devleti ön planda tutan bir modernleşme projesidir." ⁶

Türkiye Cumhuriyeti'nin ebedi başkenti- kalbi Ankara ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk bir bütün halinde dünyaya ilham veren önemli bir örnek olarak insanlık tarihinde hep yücelerde yerini alacaktır.

Tarihi sorumluluklarımızın bilinci ile, Cumhuriyetimizin 100. yılında dünyanın gözde lideri Atatürk'ü ve arkadaşlarını rahmet ve minnetle anıyoruz. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

1- NUTUK, Gazi Mustafa Kemal Atatürk / 2- Nutuk, s107
3- Sırrı Bey Anlatıyor. K. Yusufoglu Atatürk'ten hatıralar, s.109, Yılmaz Kt. y. / 4- Dr. Rifat Özdemir, KTB y, 1986, XIX.Yüzyılın İlk Yarısında Ank / 5- Rahmi Turan, Söz Konusu Vatan İse, HK. s.157 / 6- Av. Sema Aksoy, Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Eğt. Sistemine Bakış, İktisat ve Toplum, Ağustos 2023. sayı: 154

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Antre (Fr.)

- a-Karlanmaz
- b-Onurluk
- c-Giriş
- d-Tekel

2- Joystick (İng.)

- a-Hücum
- b-Yönetme kolu
- c-Fırsatçılık
- d-Bindirim

3- Konsolide (Fr.)

- a-Baskı
- b-Saygınlık
- c-Getirim
- d-Pekiştirilmiş

4- Marjinal (Fr.)

- a-Aykırı
- b-İyimserlik
- c-İnceli
- d-Kavrayış

5- Meditasyon (Fr.)

- a-Köktencilik
- b-Gergin
- c-Ergilik
- d-Derin düşünme

6- Klon (İng.)

- a-Benzetim
- b-Kopya
- c-Tedavi
- d-Üstlenim

7- İllüzyonist (Fr.)

- a-Düzenleyici
- b-Göz bağıcı
- c-Örtülü
- d-Aktarım

8- Hijyenik (Fr.)

- a-Germe
- b-Yazılım
- c-Tınlaşım
- d-Sağlıklı, temiz

9- Ekspozisyon (Fr.)

- a-Hayalci
- b-Gösteri
- c-Sergileme
- d-Yıldız

10- Filtre (Fr.)

- a-Süzgeç, süzek
- b-Tekli
- c-Oturum
- d-Yansıtıcı

11- Devalüasyon (Fr.)

- a-Sabitleştirilmiş
- b-Kışkırtma
- c-Değer düşürümü
- d-Yapboz

12- Çekap (Fr.)

- a-Seslikçi
- b-Çıkmalık
- c-Dar, küçük
- d-Tam bakım

13- Alternatif (Fr.)

- a-Yönleyici
- b-Seçenek
- c-İyimser
- d-Gölgeleyici

14- Tripleks (Fr.)

- a-Askısız
- b-Şişkinlik
- c-Seviyesiz
- d-Üç katlı

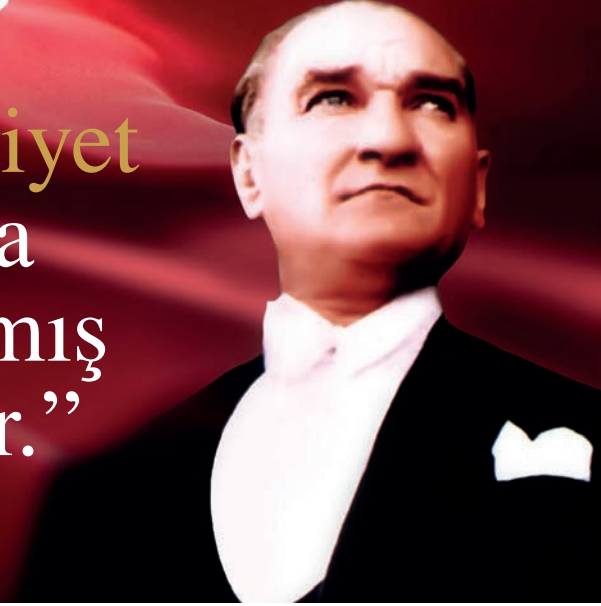
15- Tayming (İng.)

- a-Zamanlama
- b-Mevsim
- c-Dalancılık
- d-Edebiyat

Yakın Tarihimiz
Yaşar Öztürk

“Cumhuriyet Bedava Kazanılmış Değildir.”

Geçirdiği kalp rahatsızlığı yüzünden dinlenmesi gereken Gazi Mustafa Kemal'in yorgun yüreği yurttan ve dünyada barış özlemini sağlayacak örnek ülke Türkiye Cumhuriyeti'ni sağlam temeller üstünde yükselmek için çarpıyordu. Gündemde Mübadele ile akın akın gelen, giden insanların durumu olsa da yüz yıl önce Cumhuriyet'in ilanından önce doğan Cumhuriyet karışıklığı vardı.

Gazi'nin 22 Eylül 1923'te Wiener Neue Freie Presse'e verdiği açıklamalar yurt basınında da yankılandı. Yol ayrımıydı, Türkiye. Ülkenin ve ulusun geçmişte kaçırdığı çağdaş uygarlık yolunda ilerleme fırsatını Cumhuriyet treni ile yakalamak için harekete geçtiğinde, Gazi atılan taşlardan değil güllerden yaralandı. Ebüzziya Velid'in yazılarının başlıkları can acıtıcıydı:

“Cumhuriyet Bahsi de Nereden

Çıktı? Hükümet şekli değişimi gibi esaslı kararlar, alelade bir meclis tarafından değil, kurucu meclis tarafından verilmesi gerekmez mi?"; "Efendiler Acele Ediyorsunuz"; "Efendiler Devletin Adını Taktınız İşleri de Düzeltbilecek misiniz?- Öyle ise Cumhuriyetiniz mübarek olsun Efendiler-"; "Ankara Kendini Düzeltmelidir"; "İsim Değişimle İşler Değişir mi?"; "Gürültü Coğalıyor"; "Devletin Şekli ve Unvanını Değiştirmekten Fayda Olamaz"; "Ankara'da ne yapılmak istendiğine aklımız ermiyor?"; (...); "Meclis Reisliği ile Cumhurbaşkanlığı Bir Arada Olmaz. İkisinden Birini Tercih Etmeli"; "Ankara'daki Şakşakçıların Himmetiyle Bakalım, Zaman Çemberi Daha Neler Gösterecek"; "Anka-

ra İstasyon Binası Cumhuriyeti Doğurabilecek mi?"; "Bizi Korkutan Kırmızı Cumhuriyet Paçavrası mıdır?" yazılarını dışında Ziya Gökalp ve Ahmet Ağaoğlu'nun

"Cumhuriyetin vaftiz babaları oldukları söylenen iki mebus" ve "Gökalp ve Ahmet Ağaoğlu gibi iki üstat makinistin bütün gayretlerine rağmen hâlâ yerinde sayan Cumhuriyet katarı" yazısının yer aldığı

müesseselerimizi müdafaa için lazım olanı yapmaya hazırız. Cumhuriyet, fikir serbestisi taraftarıdır."

karikatürleri de yayımlandı.

Kurtuluş Savaşı sırasında akla gelmedik manşetler atıldığında; "Mustafa Kemal intihar etti, İsmet İnönü'nün Genelkurmay ile birlikte esir oldu" gibi panolar konulduğunda İstanbul'da, Ankara'ya destek çıkan basın yön değiştirdi. Saltanatı, Hilafeti savunarak geri getirme tasarımlarını yürütmeye başlayan Cumhuriyet karşıtları kendilerine gösterilen hoşgörü ve basın özgürlüğünü ulusun ve ülkenin yeniden boyunduruk altına girmesine yol açacak biçimde kullanmaya başladı. Gazetelerde Ankara'ya gözdağı veren "Halife İstifa Edecek!" manşetleri yükseldi. Gazi'nin hastalanması ile çekilen kılıçlar indirilir gibi oldu ama kınına konmadı.

"Cumhuriyet bedava da kazanılmış değildir. Bunu kazanmak için çok kan döktük. Her tarafta kırmızı kanımızı akıttık. İcabında

İstanbul'dan Tercüman-ı Hakkikat Gazetesi Başyazarı Hüseyin Şükrü Baban Ankara'ya Gazi'yi ziyarete geldi. Okuyucuların bir minnet hatırası olarak gönderdikleri hediye kılıcı verdi. 2 Aralık'ta

basında açıklamalar yayımlandı. Teşekkür eden Gazi sözü İstanbul ve İstanbul üzerinden Cumhuriyet'e yönelen karşıtlığa getirdi:

“İstanbul'un saf, samimi ve mütevazı kitlesine minnettarım. En müşkül dakikalarımızda kalbimiz onlarla beraber çarpmıştır. İstanbul ahalisi son senelerde çok emeli ve felaketli dakikalar geçirmişlerdir. Bir halde ki, elde ettikleri bağımsızlık ve hürriyet nimetini takdir etmeyecek vaziyette değillerdir. Her zaman masum insanları baştan çıkarmak için uğraşanlar olmuştur. Böylelerinin sözlerine kulak asmamak, onlara tertip olunacak en iyi cezadır. (...) Cumhuriyet bedava da kazanılmış değildir. Bunu kazanmak için çok kan döktük. Her tarafta kırımızı kanımızı akıttık. İcabında müesseselerimizi müdafaa için lazım olanı yapmaya hazırız. Cumhuriyet, fikir serbestisi taraftarıdır. Samimi ve meşru olmak şartıyla her fikre hürmet ederiz. Her kanaat bizce muhteremdir. Yalnız bize karşı olanların insaflı olması lazımdır. Bu memleket, dünyada hiçbir milletin başına gelmeyen bir badireden yıkık dökük kurtulmuştur. Müşkülatla ancak canımızı kurtardık. Şimdi şu şartlar dairesinde ve henüz resmen barış devresine bile girmemiş iken hükümetleri hiçbir şey yapmamakla itham etmek bilmem ne dereceye kadar haklıdır?”

Gazi, kamuoyunu gerçekleri görmeye davet etti: “Memleket baştan başa çoraktır. Hain düşman, taş taş üstünde bırakmamıştır. Bütün

buraları imara mecburuz. Memlekette eşkiyalık vardır. Bunu tamamen kökünden sökeceğiz. Pek az zamanda memlekette tam emniyeti tesis edeceğiz. Şöyle böyle pamuk ipliğine bağlanmış bir intizam ve asayiş değil, en ileri sayılan memleketlerdeki kadar sükun gelecektir.

“Halk müreffeh, bağımsız, zengin olmak istiyor; komşularının refahını gördüğü halde fakir olmak pek ağırdır.”

(...) Halk ile çok temasım vardır. O saf kitle, bilmezsiniz ne kadar yenilik taraftardır. İcraatımızda hiçbir zaman engeller bu yoğun tabakadan gelmeyecektir. Halk müreffeh, bağımsız, zengin olmak istiyor; komşularının refahını gördüğü halde fakir olmak pek ağırdır. İrticakâr fikirler besleyenler belli bir sınıfa dayanabileceklerini zannediyorlar. Bu, katiyen bir vehimdir, bir zandır. İlerleme yolumuzun önüne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz. Yenilik vadisinde duracak değiliz. Dünya müthiş bir cereyanla ilerliyor. Biz bu ahengin haricinde kalabilir miyiz?”

“Ben cumhuriyetiyim. Bütün toplumlar için en yüksek yönetim biçimi amacının cumhuriyetten başka bir şey olamayacağına inanıyorum. Medeni hukuk ve insanlık onuruna vakıf bir toplum eski çağlar yadigarı olan yönetim şekline tahammül

edemez. Fakat cumhuriyetçi olmakla beraber bu kelimeye bir put gibi tapmam. Bir cumhuriyetin kıymeti idare edecek ellerdedir” diye yazan Hüseyin Cahit Yalçın 4 Aralık günü “Cumhuriyet Elbette Muvaffak Olacaktır” başlıklı yazısında:

“Türkiye’de cumhuriyet elbette ve mutlaka yürüyecektir. Çünkü cumhuriyet iflas ederse bir yönetim

biçim değil, bütün vatan iflas etmiş olacaktır.

“Türkiye’de cumhuriyet elbette ve mutlaka yürüyecektir. Çünkü cumhuriyet iflas ederse bir yönetim biçim değil, bütün vatan iflas etmiş olacaktır. Memleketin geleceğinden ümidimizi kesmiş olsa idik, cumhuriyetin yürüyemeyeceğine inanmış bulunsada idik bu mücadelenin içinde işimiz ne idi? Vatanın selametine, ilerlemesine en kara günlerde bile sönmeyen bir iman kalbimizde daima parlamasa idi bu mücadelelerde rehberimiz, koruyucumuz kim olurdu?(...)

Vahdeddin’in hıyaneti bütün milletin nefret ve tiksinsmesine neden olduğu, uyanışını davet ve temin ettiği için hakimiyet-i milliyeye ruhu doğal sonuca ve mantıkisine doğru yürüdü, Cumhuriyet ilan edildi.

Saltanat idaresinde sınırsız

yönetmeye doğru çekilme tehlikesi daima mevcuttur. Cumhuriyet böyle bir ihtimali ortadan kaldırarak zihinlere sükûnet verir:

Şimdi bizim başımızda hiç kimse doğal kanun ve hukuk-üstünde bir hakka dayanarak bizi esir gi-

bi yaşatmak istemez. Başbakan da, cumhurbaşkanı da, alelade bir Türk vatandaşı da hep eşittir. Kimse-nin kimseye üstünlük ve egemenlik iddia etmesine imkan yoktur. Bütün Türk vatandaşları eşittir. Saltanat süren falan kişi değil

kanundur. Bundan dolayı kanun haricinde hiçbir emrin verilebilmesine imkan yoktur.

İşte tarihin karşı konulmaz cereyanı bizi en mükemmel idare şekline ulaştırmış ve ulusal egemenlik amacını temin etmiştir. (...) Özgür bir devlet idaresi böyle olur. Devlet yapar. Matbuat fikrini söyler. Bunların içinde haklısı da haksızsı da olur.

Yayıncı hükümetin istifade etmesi kabildir. Kullanmaya elverişli olmayanlar ihmal edilir; kamuoyu karşısında sorgulamaya uğramaktan kaçınmak tabii olduğu için devlet adamları basında sorgulanan edilen kusurlara bir daha düşmeye dikkat ederler. Millet Meclisi uyanışa gelir.

Kısacası, icraat, münakaşa, tenkit, mukabeleden ibaret öteden beri

ve tabii bir gürültü içinde bu devlet makinesi yürür gider.”

7 Aralık'ta "Fırka, Meclis ve Millet" başlıklı yazısında "İşler bu şekilde götürülecek ise millet meclisi celselerine ne lüzüm var? Meclisi açanlar, fırkada kararlaşan şeyler şunlardır deyip celseyi derhal kapasınlar." diyordu. Ankara basınından bir zamanlar İttihatçıların muhalefet için kullandıkları sözleri andıran "İkinci Derviş Vahdeti" benzetmesi gibi sert karşılıklar gelince Hüseyin Cahit bu kez "İşte söylüyorum: Diktatörlükten korkuyoruz; diktatörlüğe doğru yürünmekte olmasından korkuyoruz" diye yazdı.

TBMM ve Hükümetin Cumhuriyet'in ilk İstiklal Mahkemesi'nin kurulması kararını, Gazi 8 Aralık 1923 günü onayladı. Buna yol açan bardağı taşıran olay Halifelik konusundaki tartışmalar sürerken İngiltere'den Hindistanlı İsmaili Tarikatı imamı Ağa Han'ın ve İslam Cemiyeti Başkanı Emir Ali'nin Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği mektubun daha Ankara varmadan İstanbul basınında yayımlanmasıydı. TBMM gizli oturumunda tartışmalar sonunda gazetecilerin, Vatana İhanet Kanunu'nun saltanatın kaldırılmasının eleştirilemeyeceği maddesine aykırı hareket ettikleri için yargılanmasına karar verildi. Gazetecileri yargılamak için Cumhuriyet'in ilk istiklal Mahkemesi kuruldu.

İhsan Eryavuz'un başkan, Refik Koraltan, Asaf Süleyman Doras, Cevdet İzrap'ın üye, Vasif Çınar'ın

savcısı olduğu Mahkemenin kararı uyarınca Tanin'den Hüseyin Cahit Yalçın, (Klasik müziğe duyduğu derin aşktan dolayı 1934'de soyadı yasası ile Toven soyadını alarak imzasını B. Toven olarak atan) Mehmet Bahattin Toven, İkdam'dan, Ahmet Cevdet Oran, (Felçli olduğu için tutuksuz yargılanan) İzzettin Bey, Tevhid-i Efkâr'dan Ebüzziya Velid ile Hayri Muhittin gözaltına alındı.

A dana'da da Orhan Kemal'in babası Abdülkadir Kemali Öğütçü, Mücadele gazetesinde "Son inkılabın Manası" başlıklı yazısından dolayı saltanat yanlısı olduğu suçlamasıyla tutuklandı.

"Tenkit yapılmasını istememek istibdadın hâkim olduğunu göstermektedir (...) egemenlik; kayıtsız koşulsuz milletin ve milletin tecelligâhu olan TBMM'nin olup İsmet Paşa'nın kafası ve sözü değildir(...) Hiç bir şahıs düşündüğü şeylerden dolayı kanunsuz bir vatanışın kafasının parçalanacağını söyleyemez" dedi. Kendisinin Cumhuriyet ve ulusal egemenlik taraftarı; yazılarının Halk Fırkası toplantısında İsmet İnönü tarafından hilafet hakkında söylenen sözlerine bir yanıt olduğunu söyleyince beraat etti. (...)

29 Aralık 1923'de Gazi, "Bütün okullarda Cumhuriyetimizin esasları dahilinde eğitim" icra edilmesini istediği MEB okullara "Cumhuriyet için faydalı öğretimde bulunulmasını" genelgesi gönderdi:

"Dersterde Cumhuriyet kanunu

hakkında gerekli açıklama verilecek ve öğrencide bu idare şeklinin bütün diğer idare şekillerine üstün olduğu kanaati yerleşecek şekilde açıklama verilecektir(...) Bu şekil aleyhinde görüşler içeren kitaplar kesinlikle kabul olunmayacaktır. Tarih öğretimi de özellikle önemlidir. Olaylar tarihi ve savaşlar tarihinden başka bir şey olmayan bugünkü tarih derslerimizin yerine uygarlık ve milliyet tarihini esas alan öğretime ihtiyaç vardır. Milletlerin toplumsal hayatları ve bu hayatın evreleri anlaşılmalıyınca tarih kitaplarında göze çarpan hadiseler ve bu hadiselerin bağlantılarını anlamak güçtür.

“Geçirdiğimiz büyük buhranlardan nasıl ve ne şekilde kurtulduğumuzu ve milletimizin bereketli ruhunun asalet ve büyüklüğü hakkında ayrıntı verilmelidir...”

Özellikle Türk tarihini sultanlara yöneltmek ve bütün tarihi hadiseleri sultanlar etrafında toplamak yerine tarihi oluşturan sivrilmış hadiseleri ve uygarlık kültürü eserlerini milletin toplumsal ve iktisadi hayatıyla açıklayan tarih öğretimine ihtiyaç vardır(...) Hükümetimizin esasları ve teşkilatı hakkındaki mevcut kanunlar yayımlanmış olduğundan bütün bunlar hakkında öğrenciye esaslı bilgi verilmelidir. Özellikle

hükümetimizin teşkilinden evvel ve sonraki olaylar öğrencinin vicdanları ve fikirleri üzerinde tesir yapacak şekilde, ayrıntılarıyla ve bütün heyecanı anlatılmalıdır. Geçirdiğimiz büyük buhranlardan nasıl ve ne şekilde kurtulduğumuzu ve milletimizin bereketli ruhunun asalet ve büyüklüğü hakkında ayrıntı verilmelidir...”

Kadınlar adına Türk Ocağı'nda konuşan Sabiha Zekeriya Seritel, Türkiye'nin siyasi zaferi kazandığını, artık toplumsal, ekonomik zaferlerimizin başlaması lazım geldiğini; memleketi cehaletin, açlığın, hastalığın tahrir ettiğini, bu dertlere çare olacak; “Köylünün memleketin efendisi olmasını” sağlayacak adımların atılması çağrısı yaptı.

Gazetecilerin 31 Aralık'ta duruşmaları tamamlandı ve 2 Ocak'ta mektubun devletin içişlerine karışmak anlamına geldiği ve suç olduğu ancak gazetecilerin bunu kasıtlı olarak yayımlamadıkları için beraatlarına karar verildiği açıklandı. Gazetede “Halifeye Açık Mektup” yazan; Halife'ye istifa etmemesini bunu yaparsa Osmanlı Hanedanı'nın dağılacağını ve onların bir göçmen olarak başka ülkelerde yaşayacağını belirten ateist Baro Başkanı Lütfi Fikri ise 5 yıl ceza aldı. Yorgun kalbine aldırmayan Gazi Mustafa Kemal ise eşi Latife Hanımla birlikte Cumhuriyet'i halka anlatmak için yurt gezisine çıktı. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

Yılmadan Yorulmadan Dr. Cihangir Dumanlı

Cumhuriyet Kadın Devrimidir

Geri bırakılmış, yarı sömürge durumuna getirilmiş, savaş yorgunu, yoksul, hastalıklı, cahil bir toplumu çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı amaçlayan Cumhuriyet Devrimi, Türkiye'nin 500 yıl önce kaçırdığı aydınlanma devrimini yakalama çabasıdır. Bu kapsamda Ortaçağ kurum ve kurallarını yıkmış, yerine çağdaş kurum ve kuralları getirmiştir.

Yıkılan Orta Çağ kurallarının en önemlilerinden birisi toplum yaşamından (üretimden) dışlanmış, ikinci sınıf insan durumuna getirilmiş kadını bu durumdan çıkarmak ve layık olduğu eşit yurttaş statüsüne (konumuna) kavuşturmak.

Devrim Gereksinimi:

Türkler Müslüman olmadan önce anaerkil (matriarkal) bir toplumsal

düzene sahipti. Aile içerisinde en üst yönetime kadar kadının sözü geçer, saygı duyulurdu.

Kadının bu toplumsal konumu Müslümanlıkla birlikte Arap kültürünün etkisi altında zamanla geriledi. Osmanlı'nın son, cumhuriyetin ilk yıllarında kadın toplumdan tamamen dışlanmış, erkeklerle eşit hakka sahip olmayan ikinci sınıf yurttaş konumunda idi. Toplu taşıma araçlarında ayrı oturur, tek başına dışarı çıkamaz, eşi bile olsa bir erkekle yan yana yürüyemezdi. Eşinin onayı olmadan meslek edinemez, çalışamazdı, eşini seçme hakkı olmadan küçük yaşta evlendirilir, boşanma isteminde bulunamazdı. Eşinin "boş ol" demesiyle evliliği biterdi. Siyasal hakları yoktu.

Egemenlik hanedandan ulusa geçtiğine göre ulusun yarısını oluşturan kadınların da egemenlik hakkını kullanmaları gerekiyordu.

Bu durum çağdaş uygarlığı hedefleyen genç Cumhuriyet'e yakışmıyordu. Çünkü egemenlik hanedandan ulusa geçtiğine göre ulusun yarısını oluşturan kadınların da egemenlik hakkını kullanmaları gerekiyordu.

Ayrıca büyük bir kalkınma atılımı yapan Türkiye'nin kadın emeğine gereksinimi vardı.

Kadın ne kadar eğitilmiş, bilgili,

kültürlü olursa çocuklarını o denli iyi eğitir, eğitim devrimine de katkı sağlayabilirdi.

Kurtuluş Savaşımızın kazanılmasında kadınlarımızın büyük özverileri önemli katkı sağlamıştı.

Tüm bu nedenlerle kadınlarımızın cumhuriyetin getirilerinden erkeklerle eşit konumda yararlanmaları, hak ettikleri toplumsal ve tüzel (hukuki) konuma kavuşmaları çağdaş uygarlığa ulaşabilmenin ön koşulu idi.

Devrim:

Kadınların konumlarının yükseltilmesinde devrim önderliğinin yanında zamanın güç koşullarına karşın kadınların örgütlü savaşımları (mücadeleleri) önemli rol oynamıştır.

1919 yılında kadınlarımız Sivas'ta "Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti"ni kurmuşlardı.

1923'te Nezihe Muhtin başkanlığındaki kadınlar şurasında "Kadınlar Halk Fırkası" adına bir parti kurulmuştur.

Kuruluş dilekçesi kabul edilmeyince parti "Türk Kadınlar Birliği" olarak örgütlenmiştir. Birliğin amacı kadınlara genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkının kazanılmasıdır.

Kadın hakları konusunda en önemli aşama 17 Şubat 1926'da kabul edilen Türk Medeni Yasası'dır. Bu yasa ile;

- Kadın-erkek her yurttaşın eşini seçme özgürlüğü,

- Kadına kocasının tek eşi olma hakkı,
- Kadına boşanma isteminde bulunma hakkı,
- Boşanmanın hakim kararına bağlanması,
- Evlenme yaşının kadının fiziksel ve ruhsal gelişimine uygun hale getirilmesi,
- Miras hakkı ve çocuklar üzerindeki velayet

hakkında kadının erkekle eşit hale getirilmesi,

- Kadına ev dışında meslek yapma hakkının verilmesi ve
- Resmî nikah zorunluluğu getirilmiştir.

Kadınların siyasal haklarına kavuşmaları diğer devrimlerde olduğu gibi adım adım gerçekleştirilmiştir:

3 Nisan 1930'da belediyeler kanununda değişiklik yapılarak kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

26 Ekim 1933'te köy kanunundaki değişikliklerle kadınlara muhtar ve köy meclisine seçilme hakkı tanınmıştır.

Son olarak 5 Aralık 1934'te yapılan anayasa değişikliği ile seçme ve seçilme hakkını düzenleyen 10. ve 11. maddelerdeki "her erkek Türk" ifadesi "kadın-erkek her Türk" olarak değiştirilerek kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı anayasal güvenceye bağlanmıştır. Değişikliği

izleyen ilk seçim olan 8 Şubat 1935 seçiminde 17 kadın milletvekili seçilmiştir. TBMM'deki kadın milletvekili oranı % 4,6 olmuştur. 89 yıl sonra bugün bu oran %19'dur.

22 Nisan 1935'te ilk Dünya Kadınlar Kongresi İstanbul'da Atatürk'ün koruyuculuğunda yapılmıştır.

Avrupa ülkelerinde kadınlara milletvekili seçme ve seçilme özgürlüğünün tanınması bizden çok sonra İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen demokrasi ortamında gerçekleşebilmiştir.

Sonuç:

Cumhuriyet bir kadın devrimidir. Kadınlarımız cumhuriyetle birlikte toplumsal yaşamın her alanında erkekle eşit yurttaş konumuna getirilmiş, övünç verici başarılar kazanmışlar, devrimlerin yerleşmesine ve gelişmesine önemli katkı

Günümüz Türkiye'sinde kadının konumu önemli bir aşamaya gelmesine karşın devrimin amaçladığı düzeyin altındadır.

sağlamışlardır.

Kadın devriminde kadınlarımızın zamanın güç koşullarına karşın örgütlü savaşımlarını önemli rol oynamıştır.

Devrim ile kadının insan olarak doğuştan sahip olduğu haklarının kullanılmasındaki engeller ortadan kaldırılmıştır.

Günümüz Türkiye'sinde kadının konumu önemli bir aşamaya gelmesine karşın devrimin amaçladığı düzeyin altındadır. Kızlarımızın eğitimden uzaklaştırılmaları, çocuk yaşta dini nikahla evlendirilmeleri, kadına karşı yaygın şiddet 100 yaşını dolduran demokratik, laik cumhuriyete yakışmamaktadır. Karşı devrimci çevreler kadını "eşit yurttaş" olarak görmek yerine "karşı cins" olarak görmekte, erkeklerle eşitliğin "fıtrata aykırı" olduğunu söylemektedirler. Oysa eşitlikten

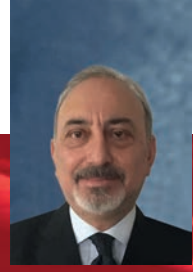
anlaşılması gereken fıtratta eşitlik değil, hukuk karşısında eşitliktir.

Cumhuriyetin 100. ve genel seçimlerde kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesinin 89. yılında parlamentoda ve yönetim kademelerinde kadınlarımızın %50 oranına ulaşmaları ve yukarıda belirtilen utanç verici olayların son bulması gerekmektedir. Bu amaçla kadınlarımız 1930'lardaki büyüklüklerini örnek alarak günün daha elverişli koşullarında daha etkili örgütlü demokratik savaşımlarını vermeliyiz.

Sorun sadece bir "kadın sorunu" olarak görülmemeli, erkekler de dahil tüm toplumu ilgilendirmelidir.

Medeni Yasa'nın kabul edildiği 17 Şubat veya genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkının kabul edildiği 5 Aralık "Türk kadınlar günü" olarak kutlanmalıdır. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

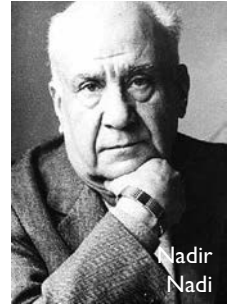
Atatürk ve Cumhuriyetimizin 100. Yılı

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetimiz'in 100. yılı, ülkemizde ve yurtdışında büyük coşku ile kutlandı. Bu coşku, 10 Kasım anma törenleri ile taçlandırıldı. Anıtkabir'de yaşanan duygu seli, ellerinde ay-yıldızlı bayraklarla toplanan halkımızın hem Atamız'a gösterdiği saygı, sevgi ve özlemin, hem de kurduğu Cumhuriyet'e olan bağlılığının manifestosu, muhteşem bir gösterisi oldu. Kutlamaları çeşitli bahanelerle, yapmamak istemeyenler bir kez daha

büyük hayal kırıklığı yaşadılar.

16 Aralık 1965 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde kaleme aldığı yazısında Nadir Nadi şöyle demiş:

“Yanılmış olmak hiçbir zaman ayıp değildir. Atatürk hayatta iken onun başarmak istediği devrim atılmalarına karşı direnenleri

Nadir Nadi

Atatürk: “Eğitimidir ki bir ulusu ya özgür, bağımsız, yüksek bir toplum durumunda yaşatır; ya da bir ulusu tutsaklık ve düşkünlüğe bırakır.”

düşüncelerinden ötürü bugün kınamak aklımızdan geçmez.

Bir Rauf Orbay, bir Kazım Karabekir, bir Mehmet Akif, bir Halide Edip toplum yapısında Atatürk'ün giriştiği yenileşme çabalarını belki, ayrı ayrı nedenlerle yersiz, zamansız ya da gereksiz buluyorlardı. Bunlar düşüncelerini gizlememişler, dalkavukluğa sapmamışlar, bir köşeye sinip oturmamışlar, Atatürk'e açıkça seninle hemfikir değilmişlerdir, diyebilmişlerdir. Bu itibarla Atatürkçü olmadıklarını saklamayan eski devrim muhaliflerini biz bugün de saygıyla anıyoruz. Hepsi de mert, soylu samimi insanlardı. Fikirler yüzünden çok çektikleri halde onlardan kimi, sonradan yanıldığını kabul etmiş ve hiçbir sorumluluğu olmadığı halde, Atatürk'ün ölümünden sonra bunu gene mertçe itiraftan çekilmemişler.”

Diğer taraftan, bir uygarlık projesi olan Türkiye Cumhuriyeti, başta

mazlum milletler ve Doğu ulusları olmak üzere, tüm dünyaya örnek olmuştur. İngiliz tarihçi Arnold J. Toynbee'nin dediği gibi; “Türk ulusu kendisi için savaşırken, aynı zamanda kardeş halkların savaşını da vermiştir.”

Bilimsel düşünce ve demokratik yönetimi iki temel nitelik olarak benimseyen, egemenliği kayıtsız şartsız ulusa teslim eden bu cumhuriyettir. Atatürk'ün düşünce yapısındaki sorgulayıcılık ve doğruya bağlılık ilkeleri, eğitime verdiği önem ülkeyi yönetim anlayışının da temellerini oluşturur.

Demokrasi eğitimi için, Atatürk kendisinin yazdığı

“Vatandaş İçin Medeni Bilgiler” kitabında şöyle der: “En önemli, en temel nokta eğitim sorunudur.

Eğitimidir ki bir ulusu ya özgür, bağımsız, yüksek bir toplum durumunda yaşatır; ya da bir ulusu tutsaklık

**VATANDAŞ İÇİN
MEDENİ BİLGİLER**

m. kemal

ve düşünlülge bırakır. Okul genç kafalara insanlığa saygıyı, ulusa ve ülkeye sevgiyi, şerefi, bağımsızlığı öğretir.”

Atatürk'ün arzu ettiği çağdışı kavramlardan, dogmalardan ve dinsel baskıcılık akımlardan kurtarılan özgür bireylerin yaşadığı, laik ve bağımsız, komşuları ile barış içerisinde yaşayan bir ülkedir. Bireyi ile, ailesiyle, halkının, toplumun bir bütün olarak, çağdaşlaşma ve demokratikleşme yolunda devrimlere sahip çıkması ile cumhuriyet ilk yüzyılını tamamlamıştır.

Prof. Dr. Özer Ozankaya'nın “Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyeti” kitabında yer verdiği İngiliz yazar, iletişimci Andrew Mango; “Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini kültür olduğunu vurgulamakla, köklü bir eğitim devrimi yapmakla bilgi çağında yaşadığımızı ve bilginin Türkiye'ye girmesinin şart olduğunu görmüştü. Gideceği yolu bilen bir kişiydi, bulunduğu ortamdan çok etkilenmeyen tersine o ortamı ve orada bulunanları etkileyerek doğruluğunu inandığı düşüncelere çeken bir kimseydi.

Hungtinton'un meşhur ‘dinlere dayalı uygarlıklar ve bunların çatışması’ tezinden farklı olarak Mustafa Kemal'in tezi ‘uygarlığın tek olduğu’ tezidir.

Ulusçuluğun içine kapanık değil

dünyayı açık başka uluslarla karşılıklı dostluk ve işbirliği ilişkiler içinde bulunmaya açık olması gerektiğini düşünen bir önder olarak Atatürk'ün asıl uygun globalleşmenin öncüsü sayılabileceğini” iddia ediyor.

Devletimizin ve Cumhuriyetimizin kurucusu Atamız'a ulus olarak minnettarız. Kendisine, kendi sözlerini kulaklarımıza küpe yaparak, söz verip veda ediyoruz:

Prof. Dr.
Özer Ozankaya

“Bugüne değin kazandığımız başarı, bize ancak ilerleme ve uygarlığa doğru bir yol açmıştır. Yoksa ilerleme ve uygarlığa daha ulaşılmış değildir. Bize ve gelecek kuşaklara düşen ödev, bu yol üzerinde duraksamasız ilerlemektir. Devrimin hedefini kavramış olanlar, onu korumayı her zaman başaracaklardır.”•

muratmolu@butundunya.com.tr

***Kaynakça:** 1. Nadir Nadi, “Ben Atatürkçü Değilim”, Çağdaş Yayınları 7.Baskı 1986. /2. Özer Ozankaya, “Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyeti”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,

ATATÜRK DİYOR Kİ...

■ “Büyüklik odur ki, kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın, ülke için gerçek neyse onu görecek, o ereğe yürüyeceksin.

Herkes senin aleyhinde bulunacaktır, herkes seni yolundan çevirmeye çalışacaktır. İşte sen bunda dayanıklı olacaksın. Önünde sonsuz engeller yığılacaktır.

Kendini büyük değil, küçük, araçsız, hiç sayarak, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacaksın.

Ondan sonra sana “Büüksün!” derlerse, bunu diyenlere güleceksin.”

■ “Yaşamak isteyen ulusumuzu istediği bir sözcükte özetlenebilir ve gayet meşrudur: Bağımsızlık.”

■ “Hiçbir kuşum yoktur ki; Türklüğün unutulmuş büyük uygar niteliği ve büyük uygarlık yeteneği, geleceğin yüksek uygarlık ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Ne mutlu Türküm diyene!”

Prof. Dr. Özer Ozankaya ile Cumhuriyetimiz'in 100. Yılı için yapmış olduğumuz özel söyleşinin YouTube bağlantı linki.

<https://youtube.com/watch?v=VYRTsl0pV-A&-si=upnAWOcawQTBuicz>

Bilmek Gerek
Av. Ahmet Erdem Akyüz

Atatürk ve “Merhaba Asker”

Mustafa Kemal Atatürk'ün; yöneticilik ve sivil yaşamı yanında, askerlik yaşamı da örnek ve ibret alınacak bir çok olaylarla, anılarla doludur. Bu askerlik yaşamının bir bölümüne ve tarihine baktığımızda gördüğümüz örnek eylemlerden biri çok önemlidir.

Mustafa Kemal 13 Mart 1899'da Manastır Askeri İdadisi'ni bitirerek İstanbul Harp Okulu'na 1283 numara ile yazılmıştır. Harp Okulu'nda, her sene başında yapılan yoklamalarda bu numara söylendiği zaman, bütün öğrenciler hep bir ağızdan “*Burada!*” diye yanıt verirler. »

Harp Okulu'nu bitiren Mustafa Kemal 1902 yılında Harp Akademisi sınıflarına geçmiştir. Buradan kurmay subay olarak mezun olduk-tan sonra, çeşitli yerlerde çalışmış, 1909 yılında Selanik 5. Kolordu'da (Kolağası) kıdemli yüzbaşı olarak görev yapmıştır. Bu yıllarda 28-29 yaşlarında olan Mustafa Kemal, harp oyunlarında ve manevralarda yöneticilik yapıyor ve başarıları ile komutanların dikkatini çekiyordu.

Bu sırada Merkez Alay Komandanı Albay Saadettin Bey, 6 Eylül 1910 günü tedavi için İstanbul'a gitmek üzere izin aldı. Albay Saadettin Bey'in yerine kimin atanacağı merakla beklenmekte idi. Bu atamayı merakla bekleyenlerden biri de karargâhta rütbeli subay olarak görev yapan Ziya Kılıç idi. Ziya Kılıç anılarında olayın devamını şöyle anlatır:

"Saadettin Bey'in yerine kimi bırakacağını herkes merakla bekliyordu. Sonradan Saadettin Bey'i, Kolağası Mustafa Kemal'in temsil edeceğini öğrendik. Şaşırдық. Çünkü Mustafa Kemal henüz kıdemli

yüzbaşı idi. Kendisinden daha üst rütbede olanlar vardı.

Büyük rütbeli subayların şaşkınlıkları çabuk geçti. Mustafa Kemal bütün subaylara kendini sevdirmişti. Kenti gezerken, halka karşı davranışlarına tanık olanlar, kendisine

hayranlık duyuyorlardı. Şimdi; onun böyle bir görevde ne yapacağını merak ediyorduk."

Kolağası Mustafa Kemal, komutanı olduğu Merkez Alayı karşısına ilk defa çıkacaktır. Tüm subaylar, rütbe olarak kendisinden üst rütbede olan komutanlar, askerler bu devir teslim törenini merakla beklemekte idiler. O günün devamını Ziya Kılıç şöyle

Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) Mustafa Kemal
(Trablus-Libya'da 26.09.1908)

anlatır:

"Alayın Mustafa Kemal tarafından teslim alındığı günü, belki de tarihimizde bir dönüm noktası olarak kabul etmemiz doğru olur.

O gün Mustafa Kemal, alayı selamlamaya beyaz bir atın üzerinde gelmişti. Bütün gözler ondaydı. Alayın önüne gelince selam durumuna geçti, sonra hızla atından yere atladı. Yürüyerek askeri selamlayacaktı. 'Selamünaleyküm asker!'

demisini bekliyorduk. Ama hiç beklemediğimiz bir şey oldu. Mustafa Kemal;

'Merhaba asker!' dedi.

Bu, ilk kez karşılaşılan bir durumdu. Askerler nasıl yanıt vereceklerini bilmiyordu. Birkaç saniyelik sessizliği İstanbullu askerle bozdu- lar:

'Merhaba Beyim.'

Ordu, ilk kez bir kumandandan

'Merhaba asker' selamını almıştı."

Merhaba kelimesi, Türkçe kökenli bir kelime olmamakla birlikte yaygın olarak kullanılan bir sözcüktür. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde anlamı "selam" veya "selamlaşma" olarak ifade edilmektedir. Kelimenin bir diğer anlamı da "Geniş ve ferah bir yere geldiniz" demektir, ancak Türkçe'de "selam" anlamında kullanılmaktadır.

Mustafa Kemal'in; Türk aske- rine, Türkiye'de, Türkçe seslenme- si o dönemde -üzülerek ve hayretle ifade etmek gerekir ki- zamanımız- da bile bazı dar çevreler tarafından

anlaşılmamakta ve eleştirilmektedir. Bu konuşmanın yapıldığı tarihte, Mustafa Kemal'in yaşını, konumu- nu, rütbesini ve Türkiye'nin yani o dönemdeki Osmanlı'nın yaşadığı zorluklar ve dünya üzerindeki yeri nazara alındığında, yapılan selamla- manın ve eylemin bir devrim niteli- ğinde olduğu ve ne büyük bir değer taşıdığı daha iyi ve net olarak görü- lecektir.

Bunu anla- tan gene Musta- fa Kemal'in şu sözleri olmak- tadır:

"Türk mille- tinin dili Türk- çe'dir. Türk dili dünyada en gü- zel, en zengin bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yücelt- mek için çalışır. Türk dili, Türk

milletinin kalbidir; zihnidir. Türk di- li, Türk milleti için kutsal bir hazi- nedir."

Unutmamak gerekir ki; bütün dünyaya Türk kimliğini ve bu kim- liğe saygı duyulması gerektiğini öğ- reten Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve onun izinde olan her yaştan Türk genci vardır. •

erdemkuyuz@butundunya.com.tr

Kolağası
Mustafa Kemal:
Türk dili,
Türk milletinin
kalbidir, zihnidir.
Türk dili,
Türk milleti
için kutsal bir
hazinedir."

Harp zaruri ve hayati olmalıdır. Milletın hayatı tehlikeye maruz kalmadıka harp bir cinayettir. (1924) M. Kemal Atatürk

Gençliğin Dünyası
Kaya Boztepe

Atatürk ve Hitler

Adolf Hitler

Hitler demokratik bir seçimle göreve gelmiş ve seçildikten sonra demokrasiyi rafa kaldırmış bir diktatördü. Her şey onun iki dudağı arasında bitiyordu. Ne anayasa, ne mahkeme, ne hak ne de hukuk kalmıştı. Yalanlarla dolu inanılmaz bir propaganda kampanyası başlatmıştı.

Nazi propaganda bakanı Goebbels, aynı zamanda Adolf Hitler'in yakın arkadaşı ve sağ koluydu. Onun propaganda taktikleri günümüzde hâlâ konuşulmaktadır.

“İnsanların beyin tembelliğini gördükçe, her istediğimizi yapabiliriz, yalan söyleyin, mutlaka inanan çıkacaktır. Yalana devam edin çünkü bir şeyi ne kadar uzun süre tekrarlıyorsanız, insanlar ona o kadar fazla inanırlar.”

“Bir insana yalan olsa bile bir söylemi sürekli tekrarlıyorsanız, o söylemin nereden geldiğini unuttur ve kendi fikri gibi benimser ve savunur, söylediğiniz yalan ne kadar büyük olursa o kadar etkili olur ve insanların o yalana inanması da o kadar kolaylaşır.”

“Halkı her zaman ateşleyin, asla soğumasına ve düşünmesine izin vermeyin, halk büyük yalanlara, küçük yalanlara göre daha çabuk inanır.”

“Hatalı olduğunuzu ya da yanlış yaptığınızı ve asla rakibinizin üstün bir yanı olduğunu kabul etmeyin, kendinizden başka birine hareket alanı bırakmayın.”

“Asla kabahat ve suç üstlenmeyin, sadece bir rakibinize odaklanın ve kötü giden her şeyin suçunu onun üzerine yıkın.”

“Yargı devlet hayatının efendisi

değil, devlet politika-sının hizmetkârı olmalıdır.”

“Bana vicdansız bir medya verin, size bilinçsiz bir halk su-

namayım.”

“Her zaman etrafınızda bir yalaka ordusu bulundurun.”

“İlk sözü kim ne kadar güçlü ve bağıracak söyleyorsa, o kazanır, önem-

li olan aydınlar değil kitlelerdir. Çünkü onları kandırmak çok kolay!”

Hitler ve onun sağ kolu olan Propaganda Bakanı Goebbels, 7 Nisan 1933 tarihinde hukukla yakından uzaktan ilgisi olmayan bir yasa çıkartırlar. Safkan, yani Aryan ırkından olmayanların ve özellikle Yahudilerin veya rejim karşıtı (anti-nazi) olanların sindirilmesi,

sırasıyla önce işlerinden, daha sonra toplum yaşamından soyutlanması ve nihayet yeryüzünden silinmeleri sürecinin yeşil ışığıdır bu yasa. Doğal olarak da, ilim ve ilmin ışığından korkan her diktatör gibi, önce eğitimi gözlerine kestirirler. Mantıktan uzak, başta gençler olmak üzere halkı diledikleri gibi yönlendirebilmek için kendi eğitim sistemlerini yerleştirirken, özellikle Yahudi kökenli veya sosyalist eğitilmiş akademisyenler, tarihi bilim ve

irfan yuvalarından dışlanarak faaliyet göstermeleri önce kısmen, daha sonra da tamamen yasaklanır.

A lmanya'dan ve daha sonra Avusturya'dan, kaçan bilim insanları ve akademisyenler sığınacak limanlar aramaktadırlar. Einstein gibi ünlü bilim insanlarının bir kısmı Amerika'ya kaçarlarken ancak Avrupa'da kalmayı yeğleyen çoğunluğun ilk durağı ise Zürih'tir. İşte Mart 1933'te İsviçre'ye iltica eden, Frankfurt Tıp Fakültesi Patoloji Enstitüsü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Philipp Schwartz bunlardan biridir. Hatta burada bir de "Yurtdışındaki Alman Bilim Adamlarına Yardım Cemiyeti" isimli derneği kurar.

Aynı dönemde Türkiye'nin gündeminin birinci maddesi eğitimde reformdur. Sakarya Savaşı öncesi top sesleri Polatlı'ya kadar ulaşmışken, meclisi Konya veya Kayseri'ye taşıyalım tartışmaları yaşanırken, "*Cehaletle savaşmak, düşmanla savaşmaktan daha kolay değildir.*" diyen, henüz Lozan bile imzalanmamışken yurtdışına burslu öğrenci gönderen, asker ocağını okul gibi kullanan, halkevlerini açan bir liderden de başka bir şey beklenemezdi tabii.

Genç ve dinamik Türk Cumhuriyeti'nin, en kısa zamanda çağdaş medeniyet ilkesine ulaşabilmesi için

Milli Eğitim Bakanlığı Atatürk'ün direktifleriyle gece gündüz çalışmaktadır. Almanya ve Avusturya'da karışıklıklar devam ederken Atatürk, tarafsız ve objektif bir rapor hazırlaması için Cenevre Üniversitesi'nden Pedagoji öğretim üyesi Prof. Albert Malche'yi Türkiye'ye davet eder.

19 Ocak 1932'de hiç zaman kaybetmeden çalışmalarına başlayan Prof. Malche, öğretim üyeleri ve öğrencilerle görüşerek, zaman zaman derslere ve hatta sınavlara girip durumu gözleyerek düzenlediği

ana hatlarıyla 95 sayfa olan geniş ayrıntılı değerlendirme raporunu 29 Mayıs 1932'de sunar. Raporu okuyan Atatürk'ün yorumu kısadır!

"Bildiğimiz başka, hakikat başka."

Atatürk raporu inceledikten sonra karar verir. Yurt dışına eğitim için gönderilen ve gönderilecek öğrenci-

leri bekleyecek zamanımız yoktur. Acilen fen ve bilimin güncelliğine uyabilmek ve ülkeyi kalkındırmak için eldeki kısıtlı kadroyu, yurtdışından getirilecek bilim adamlarıyla tamamlamak, disiplinli bir eğitim sistemi yerleştirmek gerekmektedir.

Derhal talimat verir ve 6 Haziran 1932'de İsviçre'ye dönen Prof. Malche, yeni sistemde görev almak üzere bazı bilim adamlarıyla temaslarına başlar.

Bundan sonra üniversite reformu

Prof. Albert Malche

ile ilgili tüm çalışmaları 19 Eylül 1932'de atanan Maarif Vekili Reşit Galip'in başkanlığında, Avni Başman, Rüşti Uzel, Kerim Erim ve Osman Horasanlı'dan oluşan bir ekip hızla yürütmeye başlar.

Bu arada çok ilginç bir gelişme yaşanır.

“Bir onbaşı beni cinayetlerine alet edemez, derhal Türkiye’ye sığınmak ve Türk üniversitelerinde görev yapmak isteyen Alman profesörlerle ilgili işlemleri hızlandırın!”

Hitler, ülkeden kovulan ve kaçan bilim insanları ile Atatürk Türkiye’sinin ilgilendiğini duyunca küplere biner. 8 Mayıs 1933 günü Berlin’deki makamına öfkeyle gelerek *“Benim ortadan kaldırmak istediğim bu Yahudi Alayı’nı Mustafa Kemal koruyamaz. Buna müsaade etmem.”* der ve Atatürk’e tehdit kokan bir mesaj gönderir.

“Bu komünist profesörleri ülkenize sokmayınız!”

Mesajı Atatürk’e getiren ve *“Bu güzel gelişme demek burada son bulacakmış.”* diye düşünen Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşti Aras ve Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip’e Atatürk’ün verdiği cevap son derece

keskin ve karardır.

“Bir onbaşı beni cinayetlerine alet edemez, derhal Türkiye’ye sığınmak ve Türk üniversitelerinde görev yapmak isteyen Alman profesörlerle ilgili işlemleri hızlandırın!”

5 Temmuz 1933 günü Prof. Philipp Schwartz, Prof. Albert Malche

ve Prof. Rudolf Nissen İstanbul’a gelerek Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip ile görüşürler ve anlaşmayı imzalarlar.

Dr. Reşit Galip toplantının kapanış konuşmasında şöyle der:

“Bugün alışılmışın dışında, örneği gösterilemeyecek bir iş yapılan gün oldu. 500 yıl kadar önce İstanbul’u kuşattığımız zaman Bizanslı bilgiler İtalya’ya göç etmişti, buna engel olamamıştık. Sonuç olarak Rönesans gerçekleşti. Bugün ise Avrupa’dan bunun karşılığını alıyoruz!”

Durum daha bitmedi.
İtibar nedir, saygınlık neye denir?

Avrupa’dan Türkiye’ye gelen ve gelmek üzere anlaşma yapmış tüm bilim insanları bir gecede Türk vatandaşlığına alınır. Durum Nazi yönetimine bildirilir ve bu vatandaşlar için can güvenliği istenir. Nazi

yönetimi de, Türkiye'nin bu hamlesi karşısında direnmez ve bu isteklerini kabul eder.

Tüm bilim insanları, Almanya'dan Türkiye'ye gelmeye başlar ancak bunlar arasında 3 kişinin durumu oldukça risklidir.

Dessaure ve Kessler Nazi takibi altında ve Atatürk'ün ısrarla üzerinde durduğu Kantorowicz ise toplama kampındadır. Schwartz; hükümete listeyi sunduğunda, Kantorowicz'in durumu o kadar umutsuzdur ki, isminin üzeri kırmızı kalemle çizilmiştir.

Bunun üzerine Atatürk, Nazi Hükümeti ile irtibata geçilip bu 3 bilim insanının da Türkiye tarafından davetinin resmi olarak yapılması talimatını verir.

Davet yapılır, Nazi hükümetine mektup yazılır ancak bu mektuba tam iki ay hiç bir şekilde cevap alınmaz. Kolay değil, sonuçta mücadele edilen taraf, Avrupa'yı titreten Nazi hükümetidir. Kaldı ki istenilen şahıslar hem gözaltında olan hem de toplama kampında tutulan esirlerdir.

İşte şimdi itibar nedir, saygınlık nasıl olur konulu dersimize geçiyoruz, dikkatle okuyun lütfen.

Atatürk, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşü Aras'ı çağırır ve *"Derhal Almanya'ya bir nota çekeceksin."* der.

"Sor bakalım neden cevap vermezlermiş, bu durum Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne kasıtlı bir hareket midir diye soracaksın, aynen de böyle soracaksın." der.

Bu nota sonrasında, Almanya'dan istenilen bilim adamlarını 48

saat sonra Türkiye'ye gönderilir.

Nasıl, beğendiniz mi?

Atatürk daha reform çalışmaları'nın başında, Prof. Einstein'in Türkiye'ye gelmesini istemiş, ancak ünlü bilim adamı ABD'de imkânlar çok daha fazla olduğundan Princeton Üniversitesi'ni tercih etmişti.

Türkiye'de bu olumlu gelişmeler gerçekleşirken Hitler, İkinci Dünya Savaşı'nı başlattığı günlerde, Almanya ve Avusturya'da Nazi zulmünden kaçarak Türkiye'ye iltica eden bilim adamlarının ülkemizde ikametlerinden hâlâ tedirgindir. Alman Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Herbert Scuria 1939 yılında Türkiye'ye gelerek Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ile görüşür ve *"Bu bilim adamlarını bize geri veriniz. Size Almanya'nın en parlak beyinlerini gönderelim."* mesajını iletir.

Ancak Türkiye, o an Avrupa'nın ve belki de dünyanın en güçlü devleti durumunda olan Almanya ile ilişkilerinin bozulması pahasına da olsa baskıya boğun eğmez ve profesörler görevlerine devam eder.

Türk üniversitelerinde görev yapan ve kalıcı eserler bırakan bu yabancı hocaların girişimiyle tıptan mühendisliğe, tarımdan edebiyata, müzikten güzel sanatlara hemen hemen tüm dallarda öğretim geliştirilmiş, günümüzde çoğu hayatta olan bir sonraki kuşak bilim adamları yetiştirilmiştir.

O kara gün gelip çatmıştı.

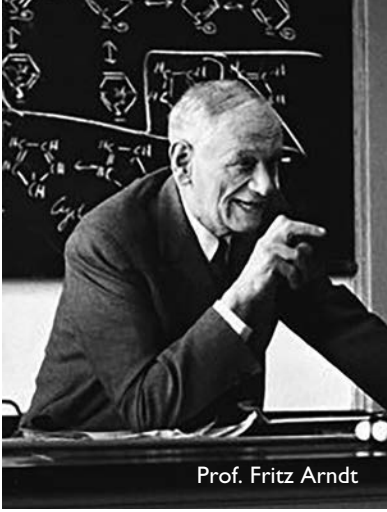
10 Kasım 1938.

Bir ülke ağlıyordu.

İstanbul'da tam derse girecekken acı haberi alan Prof. Arndt şaşkındı.

Derse girmeli miydi, yoksa derisi iptal mi edecekti. Karar veremedi. Rektörün yanına gitti. Mustafa Kemal'in ölüm haberi üzerine, derisi iptal edip etmeyeceğini sordu.

Rektör de şaşkındı. "Almanya'da

Prof. Fritz Arndt

Prof. Arndt: "Almanya'da şimdiye kadar böyle büyük bir adam ölmedi ki!"

böyle kimseler öldüğünde ne yapılıyorsa onu yapınız." dedi.

Prof. Arndt kafasını iki yana salladı ve o tarihi cevabı verdi.

"Almanya'da şimdiye kadar böyle büyük bir adam ölmedi ki!"

Prof. Arndt'nin oğlu Walter, başlayan savaşta Nazilere karşı Polonya

ordusu saflarına katıldı ve esir düştü. Fakat Türk hükümeti, onu bile kurtarmayı başardı. Atatürk Türkiye'si öyle itibarlıydı ki, o öldükten sonra bile etkisi sürüyordu.

Bruno Taut, Türkiye'de modern mimari eğitimi başlatan isimdi.

Atatürk'ün ölümünün ardından "Katafalkının tasarımı işini sen yapar mısın?" diye sordular.

Bruno Taut

Gözlerinden akan yaşlara mani olamadan, "Onur duyurum." dedi.

Karşılığında ücret konusunu sorduklarında ise "Böyle bir öneri bile beni derinden üzer." dedi.

Philip Schwartz; en zor dönemde kapılarını açan Türkiye için "Batı'nın pisliğinin bulaşmadığı harika bir ülke." diyecekti.

Erich Frank savaşın ardından, Alman Tıp Akademisi üyeliğine seçilmesine ve altın Liyakat Madalyası ile ödüllendirilmesine rağmen geri dönmedi.

Frank yıllar sonra "Tüm dünya kapılarını kapattığında, Türkiye kollarını açarak bağrına bastı." diyecekti.

Prof. Clemens Bosch ülkemize o kadar bağlandı ki, Emin ismini alarak Müslüman oldu.

Von Hippel anılarında "Belki

de Atatürk' le arkadaş olacağım diye içimden gizlice seviniyordum. Biz burada tamamen Türkleştik. Yeni bir vatan bulduk. Askerlik yapmam gerekse seve seve yapardım.” diyecekti.

Erich Frank o kadar ünlü olmuştu ki; insanlar İstanbul dışından ona tedavi olmak için şehre geliyordu. “Frank’a götürülür” sloganıyla çalışan araçlar bile ortaya çıkmıştı.

Kimya Enstitüsü’nün başına getirilen Fritz Arndt, görevinin yanında, yabancı terimleri Türkçe’ye çevirmeye de başladı. Çözelti, çözünme, tartı, seyreltik ve daha pek çok kelimeyi dilimize kazandırdı.

Von Mises, ülkemizde İstatistik dersini veren ilk eğitimci oldu. Türkiye’ye gelenler arasında nanoteknolojinin kurucusu ve radarın mucidi olan Von Hippol ve ilerleyen dönemde izafiyet teorisi konusunda Einstein’e büyük yardımları dokunacak olan Finlay Freundich da vardı.

Freundich *“Tüm malzemeler eksikti, literatür yoktu, ancak tüm eksiklikler hükümetin cömert yardımıyla giderildi.”* diyecekti.

Kantorowicz, dünyanın en ünlü dış hekimlerinden biriydi. İlerleyen dönemde Atatürk’ün isteği üzerine İran Şahı’nı bizzat muayene edecekti. Şah tedavi olmak için seyahatini uzatmıştı. Şah’ı bir sürpriz daha bekliyordu. Henüz ülkesine dönmeden Atatürk Türkiye’de yapılan uçağı Türkiye Cumhuriyeti’nin bir hediyesi olarak İran’a göndermişti.

Evet, Türkiye’nin otomotiv ve uçak sanayisi vardı, sadece gemi değil,

kendi denizaltımızı imal ediyorduk.

Igersheimer göz tedavisine büyük katkılar yaptı. Türkiye’deki ilk kornea naklini gerçekleştirdi.

Görevi bittiğinde toplamda 34 kornea nakli yapmıştı.

Ernst Hirsch hukuk ve kütüphane konularında büyük hizmetlerde bulundu.

Zoolog Curt Koswig Manyas’ta bir kuş cenneti olduğunu keşfederek ülkemize büyük bir değer kattı.

Fritz Baade, Kırşehir’deki şifalı suları ve Akik taşını buldu. Kaplıcaların planlarını çizdi ve mermer işçiliğini öğretti. Bu sayede şehre, önemli bir değer de katmış oldu. Bugün Kuşadası’ndaki mercerilik varsa, bunun en büyük payı onundur.

Ünlü bakteriyolog Hugo Braun *“Denizlerin dibi bile bizleri kabul etmezken, Türkiye bize kucak açtı.”* diyordu. Atatürk’e o kadar minnet borçluymuş ki, savaş sonrasında Almanya’ya çağırıldığında *“Bu vefasızlığı yapmam.”* diyecekti.

Ne diyelim?

Çanakkale’de bizi gökyüzünden inen evliyalar kurtardı diyenlere, Atatürk’ün adını anmadan Cumhuriyet kutlaması yapıyormuş gibi davrananlara kızmayalım, hesap soralım, sesimizi çıkaralım. Onların ne olduğunu, kimlere hizmet ettiklerini biliyoruz.

Kendimize kızalım.

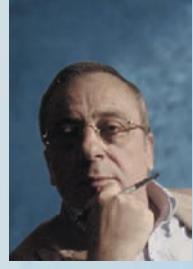
Ve durmadan, dinmeden, pes etmeden, vazgeçmeden analım, anlayalım, anlatalım. •

kayaboztepe@butundunya.com.tr

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

20

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Mavi Vatan ve “Deli Nizam” Şükrü Kaya ve Fevzi Çakmak

Kos - Kalymnos - Leros - Patmos Adaları.¹

1968’de Cumhuriyet gazetesinde Doğan Nadi’nin "Deli Nizam namıyla maruf Nizamettin Nazif dostumuz" diye söz ettiği gazeteci-yazar Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu (d.1901- ö. 1970) çevresinde "Deli Nizam" olarak anılıyordu. ⁽²⁾ "Deli Nizam", Heybeliada Deniz

Lisesi’nde okumuş; sağlık sorunları nedeniyle okulu bitirememiş ve yaşamını gazeteci-yazar olarak sürdürmüştü. Yazıları Ahmet Haşim tarafından "palavra edebiyatı" olarak nitelenen "Deli Nizam", çalıştığı gazetelerde "köşe yazısı yanında tefrika romanlar yazıyor, tarih sohbetleri

hemen birkaç yüz boş gaz teneke-si satın aldırdı. Bunları parçalatıp levhalık teneke haline soktu. Ankara'nın üç dört tabelacısını geceleyin çalıştırarak bir kısmında yalnız numara, bir kısmında da bazı adlar bulunan sekizyüz tabela hazırlattı. Bu numaralarla bu adları deniz haritasına da işaret etti. Sonra Atatürk'e giderek düşüncesini yalnız ona açtı: "Sahipsiz toprak kim benimdir derse onun olur." (dedi).

Atatürk: "Peki.." dedi, "Yap! Yalnız Mareşal'ı sıkılamak şart." Bu, "meseleyi Mareşal'a da aç," demekti. Şükrü Kaya bunu, "kabinede konuş" manasına aldı ve ertesi günkü toplantıda fikrini masa üstüne attı. Bütün vekiller bunu doğru buldular. Tek adam itiraz etmişti: Maşeral! Fevzi Çakmak:

"Ben bu işin sorumluluğunu üzerime alamam. Maksadın bizi harbe sürüklemek midir?" diye haykırdı. Şükrü Kaya sükunetle mukabele etti: "Ben alırım. Sen yalnız donanmayı emri-me ver." Ve böyle de oldu. İki torpido, yedi sekiz hücumbot, birkaç tane Gümrük Muhafaza motoru onun emrine verildi ve iki gece içinde, bütün adacıklara birer numara veya birer ad kondu. Ancak bir hafta sonra İtalya uyanabildi. Rodos civarındaki büyücek bir serpintiye de bizimkiler

levha ve nöbetçi koymuşlardı. Bu nöbetçi bir İtalyan donanma sandalına ateş açmış... (İtalyan) Büyükelçi, (Türk) Hariciye Vekiline ve (İtalyan) Ataşemiliter de Mareşal'a giderek bu adanın İtalya'ya ait olduğunu, Türk askerinin orada ne aradığını sordular. Hemen kabine toplandı. Ne yapmalıydı? Bütün gözler yine Şükrü Kaya'ya dikildi. O gene sükunetle konuştu: "Sekiz yüzden fazla adacı-ğın aldık. Yalnız bir adacık için şikayet ediliyor, bunu da iade edelim." Bugün, çok büyük bir devlet adamının matemini tutuyoruz."⁽⁴⁾

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, "Ordu ve Politika", Bedir y., 1967.

le konuştu: "Sekiz yüzden fazla adacı-ğın aldık. Yalnız bir adacık için şikayet ediliyor, bunu da iade edelim." Bugün, çok büyük bir devlet adamının matemini tutuyoruz."⁽⁴⁾

Bu köşeyazısını 8 yıl sonra 1967'te "Ordu ve Politika" adlı kitabına alırken bir çok değişiklikler, eklemeler, çıkartmalar yapan "Deli Ni-

zam":

- "Mareşal (Fevzi Çakmak-c.ö.) Şükrü Kaya'dan nefret ederdi. O (Şükrü Kaya) da ondan (Mareşal Fevzi Çakmak'tan nefret ederdi). Bu iki adam bilhassa Montrö Konferansı'ndan sonra birbirlerini günahları kadar sevmemeye başlamışlardı. Mareşal ve muhiti için Şükrü Kaya "ahlaksız herifin biri" idi. Dahiliye Vekili (Şükrü Kaya) ise ona (Fevzi Çakmak'a) "hem kel hem fodul" de-yip duruyordu. Bu karşılıklı nefretin

sebebi gerçekten hikayeye değer. Anlatayım:" diyerek başlıyordu söze.⁽⁵⁾ Gelgelelim 1959'da köşeyazısında yazdıklarıyla 1967'de kitabında yazdıkları arasında önemli farklar vardı. Örneğin köşeyazısındaki "Lozan'dan sonra"yı değiştirmiş "Möntrö'den sonra" yapmış; "birkaç yüz boş gaz tenekesi"ni değiştirmiş "yüzlerce kalın çinko levha" yapmış; "Rodos civarında büyücek bir serpinti"yi değiştirmiş "Kalimnos adasına üç mil mesafede bulunan küçük ada" yapmış; "sekiz yüzden fazla adacık"ı değiştirmiş "yüzlerce ada" yapmış; dahası, 1959'da köşeyazısında "Rodos civarında büyücek bir serpintiye dikişlen nöbetçi askerimizin İtalyan donanma sandalına ateş açtığı"ndan söz ettiği satırlara 1967'de kitabında hiç yer vermemiştir.

"Deli Nizam"ın bu anlatısı, 30 yıl kadar sonra E. Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Güven Erkaya'nın E. Büyükelçi Taner Baytok'la söyleşisinde ("Bir Asker Bir Diplomat", Doğan y. 2001.) çok daha büyük değişikliklere uğrayacaktı. Anılan kitabın "Şükrü Saraçoğlu'nun plaka çaktırdığı adalar" ara-başlıklı bölümünde şöyle diyordu Güven Erkaya:

- "Bir Kara tümgeneralinin

kaleme aldığı anılarını getirdiler, hatıratta şunlar anlatılıyor: 1946 senesinde Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Ege haritasını önüne açıyor, bu denizdeki Yunan adalarını antlaşmalar doğrultusunda belirliyor. Bunlar dışındakilerin Türk adaları olması gerektiğini düşünüyor. Cumhurbaşkanı İnönü, "Sen git bu konuyu Genelkurmay başkanıyla konuş" diyor. Fevzi Çakmak, "Yahu Saraçoğlu, bu adalar meselesi bizi Yunanistan'la har-

be götürür, başımıza iş açacaksın" diye karşılık veriyor. Saraçoğlu, konuyu bu kez Bakanlar Kurulu'na götürüyor. Çakmak orada da aynı sözleri söylüyor. Saraçoğlu, "Bana Deniz Kuvvetleri'ni verin, ben bu meseleyi çözerim" diyor. Bir hazırlık yapıyorlar. "Burası Türk adasıdır" diye özel plakalar yaptırılıyor, motorlar tutuluyor, bir gecede bütün bu piriç plakalar adalara çakılıyor. Birkaç gün sonra, İtalya'nın Ankara Büyükelçiliği

ataşemiliteri Genelkurmay'a geliyor ve "Adalara plaka çakmışsınız, bu egemenlik haklarımıza tecavüzdür, hükümetim bundan çok rahatsız" diye protestoda bulunuyor. Bunun üzerine, Mareşal Çakmak Saraçoğlu'nu çağırıp "Gördün mü yaptığını?" diyor. Saraçoğlu "Hangi adalar onlar değilmiş?" diye soruyor. "Kalimnos"

Güven Erkaya, Taner Baytok, "Bir Asker, Bir Diplomat", Doğan y., 2001.

cevabını alınca, "Verdim gitti onu İtalya'ya" diye karşılık veriyor. Kalimnos Lozan'la İtalya'ya bırakılan, Bodrum'un karşısındaki ada. Bunlar tüm-generalin hatıratında var. Dışişleri Bakanlığı'nın arşivlerinde, Bakanlar Kurulu'nun zabıtlarında olması lazım. Plaka çakılan bu adaların arasında Eşek Adası,

Şükrü Kaya, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü ve Atatürk, 1937 Trakya Manevralarında.

Farmagusta vs. var. Gitsek, belki bulacağız bu plakaları veya sökiüp attılar." (a.g.e., s.191)

Görüldüğü üzere "Deli Nizam"ın anlatısı, ağızdan ağıza yayılırken bir takım değişikliklere uğramış; 1959'da "ince teneke levha", 1967'de "kalın çinko levha" olmuş, 2001'de "pirinç levha"ya dönüşmüştü. İlk anlatıda verilen "1930'lar" tarihi önce "1936"ya sonra "1946"ya dönüşürken; "İtalya"nın yerini "Yunanistan"; "İçişleri Bakanı"nın yerini "Başbakan"; "Şükrü Kaya"nın yerini "Şükrü Saraçoğlu"; "Atatürk"ün yerini "İsmet İnönü" alıyor; değişen anlatılarda değişmeyen tek şey, Fevzi Çakmak'a yöneltilen nefret söylemi oluyordu.

"Deli Nizam"ın Şükrü Kaya'ya

cesur, atak, kahraman, buna karşılık Mareşal Fevzi Çakmak'ı korkak, pısrık, yurt çıkarlarını korumaktan kaçınan bir Genelkurmay Başkanı

olarak gösteren 1959 ve 1967 anlatıları, bugüne dek bir yandan Cumhuriyet düşmanı popüler tarihçilerin,⁽⁶⁾ bir yandan generallerin, amirallerin, diplomatların, akademisyenlerin yayınlarıyla⁽⁷⁾ ve doktora tezlerinde⁽⁸⁾ yinelenerek yayıldığı gibi, 1928 Yavuz-Havuz davasını "Fevzi Çakmak'ın Cumhuriyet Donanması'nın güçlenmesine engel olmak kastıyla İnönü ile birlikte Bahriye Vekili'ne kurduğu kumpas" olarak gösteren "Mavi Vatan Yazıları"nda da gerçek diye aktarılarak yayılmakta.⁽⁹⁾

"Deli Nizam"ın anlatısında sözü-nü ettiği şeyler, hakkında belge bulunması gereken; İçişleri Bakanlığı, Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, Jandarma Komutanlığı, Donanma Komutanlığı, Tapu Daireleri vs. kurumlarda yazışmaları, kayıtları,

T. C. Resmî Gazete

Tesis tarihi: 7 Teşrinievvel 1336

İdare ve yasa talehi için
İstanbul'daki Müberremat Müdürlüğüne
müracaat olunur.

25 KANUNUSANI 1933

ÇARŞAMBA

SAYI: 2313

KANUNLAR

Anadolu sahilleri ile Meis Adası arasındaki ada ve adacıkların ve Bodrum Körfezi karşısındaki adanın elbetti adıyla hakkındaki İtalya Hükümetine aktarılmasını ilânname hakkında kanun

Kanun N. 2106

Kabul tarihi: 14/1/1933

Madde 1 — Anadolu sahilleri ile Meis Adası arasındaki ada ve adacıkların ve Bodrum Körfezi karşısındaki Kara Adası elbetti adıyla isimlendirilme ve mevkir ada ve adacıkların İtalya Hükümetine tahsis edilmesini ilânname hakkında kanun 4 Ekim 1932 tarihinde Ankara'da imza edilmiş olan ilânname kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun esgari şartlarla yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu Kanunun terasına Hariciye Vekâli memurudur.

18/1/1933

Anadolu sahilleri ile Meis Adası arasındaki ada ve adacıkların ve Bodrum körfezi karşısındaki adanın elbetti adıyla hakkındaki İtalya Hükümetine aktarılmasını ilânname

Hariciye Vekâli ve İsmail Mehmed D. Terfik Rıflı Beyler tarafından temsil edilen Türkiye Cimbaklığı Hükümeti bir taraftan,

ve

Türkiye Büyük Elçi ve Fevkalide Murahhas Baron Pompeo Aloisi tarafından temsil edilen İtalya Kraliçesi Hükümeti diğer taraftan,

Anaharında teyemmüden mevcut sınımlı dostluk münaseletinin idare ve daha ziyade takviye etmek arzusu münaselesi olarak Anadolu sahillerinde Kastellorizo adası arasındaki adacıklar ve Karadağ üzerindeki hükümetin bunlardan Türkiye ile İtalya arasında zabur eden bilhüla doğrudan doğruya halledilmeli suretinde incelemeğe ve Lozan Mukabelesinin emsal ilâzımlı aktarılmasını teklif etmişlerdir, elbetti adıyla aktarılmasını

bir bilhüla mevzuu teşkil etmiş bulunan mevkir adacıkların İtalya Hükümetine tahsis edilmesini talep etmişlerdir.

Zirde vazialıma marabhaslar usulüne mevakkil görülen sahilyemelerini ibraz ettikten sonra aşağıdaki noktalarda mevkir kalmışlardır:

Madde 1 — İtalya Hükümeti aşağıda zikredilen adacıklar üzerinde Türkiye'nin hükümetini ilân eder:

Velo (Cetin) adası, Oshodra (L'Uroding), Foumachi (Fuzayka), Kato Velo (Katoçuk), Prasoedi (Prasodi) (Kattavolo adasının cemaatı karşısında), Chatalloa, Pigi, Nisi-Tis Pigi, Rocci Agricola, Proussachia (Kaya), Pano Makri, Kato Makri (Kayalar dâhil), Maralı, Rocca, Voutaki (Roca Vatehaki), Dacia (Daya), Nisi - Tis - Dacia, Prasoedi (Daya'nın şimalinde), Alimentaria (Alimentaria), Caravola (Karavola).

Madde 2 — Bodrum Körfezinde kâin Karadağ kızılağaçları Türkiye'ye ait olacaktır.

Madde 3 — Buna mukabil Türkiye Hükümeti, merkezî Kastellorizo Şehri Kilisesinin kubbesi ve anıt kulübü ve merkezî İsmail Mehmed barosu (Ponze du vent) arasındaki mevkir olan bir daire ile çevrilecek sınırlı dairede kâin adacıklar yani Psorada, Polyphados, St. Georges (orupa St. Georges, şimalde Agricola tekmilje edilen ve 236 numaralı İngiliz haritasında gösterilen iki ada).

Ponzi (Strongylo, 236 numaralı İngiliz haritası), Cutsombora (Kuttambora) (Kayalar), Mavro Poinaki (Mavro Poinaki), Mavro Poini (Mavro Poini) adacıklar üzerinde İtalya hükümetini tanıtır.

Yukarıda zikredilen daire içinde bulunan bu adacıklardan maadd St. Georges (Rho), Dragoneza, Ross ve Hipso (Strongylo) adacıkları da kızılağaç İtalyaya ait olacaktır.

Madde 4 — Soras mukarredir ki işbu mukabelede tarif edilen tahdidî mevkil hatların iki tarafında bulunan bilimum ada ve bilimum adacıklar ve kayalar, isimleri orada zikredilmiş olan veya olmayan, bu ada, adacık ve kaya-

Böyleyken aktarıcılardan hiç biri "Deli Nizam"ın hiç bir belgeye kanıtı dayandırmadığı bu anlatısının gerçeğe uygun olup olmadığını irdelemedi; belgesi, kanıtı nedir, diye sormadı; doğru mu yanlış mı, araştırmadı.

"Deli Nizam"ın "Şükrü Kaya ve Fevzi Çakmak arasında Ege'deki ada, adacık ve kayalıklar nedeniyle doğmuş karşılıklı nefret" anlatısının doğru olmadığını gösteren olgular var. Birincisi: Türkiye

Resmi Gazete, 25 Ocak 1933, Sayı: 2313.

belgeleri olması gereken türden şeylerdir. Fakat bugüne dek "Deli Nizam" anlatısını aktaranlar, ortaya anlatıyı doğrulayıcı bir tek belge bile koymadılar. "Şükrü Kaya, Ege'deki sekiz yüzden fazla ada, adacık ve kayalığı gaz tenekesinden bozma levhalar dikerek Türkiye'nin egemenliğine geçirmiş" ise, bunun belgelerini ilgili kurumlarda aramak, bulmak ve yayınlamak herkesten önce "Mavi Vatan" kuramcılarına, stratejilerine, akademisyenlerine, amirallerine düşmüyor mu?

ile İtalya arasında hangi adanın kime ait olduğu 1933'te yürürlüğe giren antlaşmayla saptanmıştır.⁽¹⁰⁾ İkincisi: Fevzi Çakmak'ın Vatan Gazetesi Başyazarı Ahmet Emin (Yalman) ile yaptığı ve 10 Kasım 1947'de, Vatan gazetesinde yayımlanan söyleşisinde yaptığı açıklamalardır. Fevzi Çakmak bu açıklamalarında Şükrü Kaya ile ilgili olarak diyor ki:

- "Atatürk'ün hastalık zamanlarında kendisini ancak bir, iki defa ziyaret ettim. Buna ait şahsî hatıralarım sınırlıdır." - "O zamanki

geçmişte ve bugün olduğu gibi gelecekte de ülkemizin güvenliği için yaşamsal önemini koruyacak; dolaşısıyla "Deli Nizam"ın anlatısındaki her bir gerçeğe aykırılık da "Mavi Vatan" yazılarıyla geleceğe taşınacaktır. Oysa, **hakkında belge bulunması gereken konulara ilişkin adı ve anlatılar, belgelerle doğrulanmadıkça gerçek sayılamaz.** "Deli Nizam"ın anlatısının her bir tümcesi bu ilke uyarınca gözden geçirilmelidir.

Hakkında belge bulunması gereken konularda belgeye dayanmayan anlatıların gerçek diye yayılması ve Atatürk'ün değışmez Genelkurmay Başkanı Kurtuluş Savaş Kahramanımız Mareşal Fevzi Çakmak'ın, sanki Cumhuriyet Donanması'na, Mavi Vatan'a karşıymış gibi gösterilip haksızca suçlanması, doğru bir tutum değildir. •

cengizozekinci@butundunya.com.tr

[1]Kos - Kalymnos - Leros - Patmos Adaları. <https://www.estamotravel.com/turlar-detay/bodrum-cikisli-kuzey-12-adalar-turu.html>

[2]Doğan Nadi, "Yedi Dakika: Dünyanın Neresindeyiz", Cumhuriyet, 25 Şubat 1968, s.2.

[3]Emin Karaca, "Deli Nizam: Kalemini sapan gibi kullanan gazeteci", Journo, 28.11.2020. <https://journo.com.tr/deli-nizam-kimdir>

[4]Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, "Şükri Kaya", Hürriyet g., 11.01.1959.

[5]Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, "Ordu ve Politika", Bedir y. 1967, s.371 vd.

[6]Örnekler: (1)- Mustafa Müftüoğlu, "Yalan Söyleyen Tarih Utansın", c.3, Çile y., 5. basım 15 Mayıs 1976, s. 332 vd.

(2)- Mustafa Armağan, "İnönü Nasıl Cumhurbaşkanı Seçildi?" 6 Eylül 2010, <http://www.mustafaarmagan.com.tr/genel-inonu-nasil-cumhurbaskani-secildi/>

[7]Örnekler: (1) Dr. Ümit Özdağ, "Ordu-Siyaset İlişkisi (Atatürk ve İnönü Dönemleri), Gündoğan y., 1. basım, Kasım 1991, s.121, dn.265.

(2) - "Tarihi Gerçekler Işığında Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk", Kamu Birlik Hareketi Eğitim y., 2005, s.223.

(3) Prof. Dr. Erhan Afyoncu, "Şükri Kaya'nın Mirasına Sahip

Çıksaydı Kardak Krizi Olmazdı", Sabah g., 5 Şubat 2017. <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/erhan-afyoncu/2017/02/05/sukru-kayanin-mirasina-sahip-ciksaydik-kardak-krizi-olmazdi>

(4)-Uluç Gürkan, "Ege Adaları", 19 Eylül 2019, <https://ulucgurkan.net/2018/07/ege-adalari/> - 1936 yılında Montrö Sözleşme imzalandıktan sonra dönemin Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın çekincelerine karşın İçişleri Bakanı Şükri Kaya tarafından, Atatürk'ün de desteğiyle devlet envanterine kaydedilmiştir."

(5)- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Başkanı Tümamiral Dr. Cihat Yaycı, "Yunanistan Talepleri (Ege Sorunları) Soru ve Cevaplarla", TTK y., 1.basım, 10 Mart 2020, s. 54. (Takdim 1-Prof.Dr.Çağrı Erhan, Altınbaş Üniversitesi Rektörü, İstanbul, 2019. Takdim 2- Prof. Dr. Erhan Afyoncu, İstanbul 2019. Takdim 3 - Prof. Dr. Yaşar Hacısalihoğlu, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Rektörü, İstanbul 2019. Takdim 4 - Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren, Ankara Üniversitesi SBF ÜİB Öğretim Üyesi, Ankara, 2019.)

(6)- Dr. Cihat Yaycı, "Türkiye'nin Doğu Akdeniz Stratejisi", Habertürk Tv. 20 Temmuz 2020, Özel Rörportaj: "Meğer bu adalar 18 değıl 1800 taneymiş 1930'larda Şükri Kaya jandarmaları görevlendirerek Türkiye'ye ait diye tabelalar dikirtmiş; Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak ona kızmış, vs. Bu hatıra doğru mu yanlış mı bilmem." https://youtu.be/pV4_tX8i-ReE?si=Cnv4-MAJ3PTGfQlr&t=2497

(7)- Orhan Erandaç, "12 Ada, Rodos ve Meis'in Kaybının Arka Planı", Stratejik Düşünce Enstitüsü, 4 Ağustos 2020. <https://www.sde.org.tr/bulent-erandac/genel/12-ada-rodos-ve-meisin-kaybedilisinin-arka-planı-kose-yazisi-17820#:~:text=İtalya%2C>

(8)- "Kritik Tarih Kavramı ve Türkiye-Yunanistan Arasındaki Egemeliği Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorununa Uygulanması" 26 Ağustos 2021, TÜRK DEĞS Gönüllü Araştırmacıları Salih Sina TAYFUR, Batuhan BAĞLAR, Ahmet Bartu MERT, Semahat GÖKALP

[8]Erdoğan Oran, "Osmanlıdan Cumhuriyet'e Bir Kurum Olarak Bahriye Vekaleti", Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 23 Aralık 2012, s. 205.

[9]Cem Gürdeniz, "Ege Denizi'nde Gri Bölgeler", Aydınlık g. 2 Mart 2014, + Cem Gürdeniz, "Mavi Vatan Yazıları", Kırızıkedi y., 1. basım, 1 Ocak 2017, s.179. + Cem Gürdeniz, "Zürafa adasının arkasında ne var?" Halk Tv. 31.10.2023, saat 23:28: "Türkiye'nin 153 ada, adacık ve kayalığı - Güven Erkaya'nın ruhu şad olsun- onun sayesinde Türkiye'nin gündemine gelmiştir. Yoksa Atatürk döneminden itibaren Şükri Kaya İçişleri Bakaniyken bunu gündeme getiriyor. O dönemde tabiiMareşal Fevzi Çakmak kapatıyor konuyu. İnönü de üstüne gitmiyor." https://youtu.be/h-bCEtjg7_c?si=xeSC-dAjvqpp8o_Fv&t=59

[10]Resmî Gazete, 25 Ocak 1933, Sayı: 2313. "Anadolu sahilleri ile Meis adası arasındaki ada ve adacıkların ve Bodrum Körfezi karşısındaki adanın ciheti aidiyeti hakkında İtalya Hükümetine aktolunan itilafname hakkında kanun"

[11]Fevzi Çakmak, "Atatürk'ün Son Günlerine Ait Mareşal'in Bazı Hatıraları", Ahmet Emin Yalman, Vatan Gazetesi, 10.11.1947. Aktaran: Derya Genç Acar, "Mareşal Fevzi Çakmak'ın Millî Mücadele, Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'e İlişkin Konuşma, Demeç ve Söyleşileri Üzerine Bir Basın Taraması", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Yıl 2006, Cilt: 22 Sayı: 64-65-66, 293 - 328, 05.11.2006.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI'nda gizlilik kararı * Dr. Rıza Nur'un anılarında Lozan'ın Fransızca "secret" (gizli) tutanakları * Lozan'da laikliği, demokrasiyi, çağcılışmayı savunan Türkiye'ye şiddetle karşı çıkan başta Lord Curzon olmak üzere İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan delegelerinin Türkiye'ye "Osmanlı Düzeni"ni sürdürün, İslam Hukuku'na bağlı kalın, şeriat hükümlerini uygulayın" baskısı (gizli tutanaklardan tıpkıbasım) * Lozan'ın gizli tutanaklarının Fransa tarafından "Sarı Kitap" ve İngiltere tarafından "Mavi Kitap"ta sansürlenmesi * İngiltere ve Fransa'nın 1923'te sansürlediği gizli tutanakların 1924'te Türkiye Cumhuriyeti'nce eksiksiz tam metin olarak çevrilip basılması * Lozan'da İngiltere'yle hilafetin kaldırılmasını içeren bir gizli antlaşma imzalandığına ilişkin Kemal Ohri, Cevat Rifat Atilhan,

Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu vs. iddiaları * İddianın kaynağı: Hitler Almanyası ve Nazi Propagandası * Hayim Nahum hakkında söylentiler, gerçekler ve CIA raporu * İngiltere Lozan'ı onaylamayı niçin geciktirdi? * Kazım Karabekir'in yazılarında Kadir Mısıroğlu'nun Lozan'a yönelik Musul iddialarını çürüten gerçekler

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

* Kadir Mısıroğlu: “Lozan İngilizler için zafer, Türkler için hezimet!” > Lloyd George: “Lozan Türkler için zafer, İngilizler için hezimet!” (tıpkıbasım) * Lozan’da Türk-Amerikan Antlaşması (6 Ağustos 1923) * Amerika’da Lozan’a karşı “Siyonist Yahudi-Ermeni-Protestan Misyoner İttifakı”nın Türklüğü, Milli Mücadele’yi, Kurtuluş Savaşı’nı, Mustafa Kemal’i ve Lozan’ı lanetleyen propaganda kampanyası (EK 1 - Tam metin) * ABD Senatosunda Lozan tartışmaları * Lozan’ın 42’inci maddesi uyarınca Musevi, Ermeni ve Rum cemaatlerinin kendilerine tanınan “ayrıcılık, antlaşmalı azınlık” hakkından feragat ederek “ayrıcılıksız Türk yurttaşlığı”nı kabul belgeleri (EK 3 - Tıpkıbasım ve günümüz Türkçesiyle tam metin) * Yunanistan’ın feragatler geçersizdir savıyla Milletler Cemiyeti’ne başvurusu *

Milletler Cemiyeti’nin feragatleri geçerli kılan kararı * Ord. Prof. Dr. Cemil Bilsel’in *Medeni Hukuk ve Lozan Muahedesi” başlıklı makalesi (EK 2 - Günümüz Türkçesiyle tam metin).

SEVR ANTLAŞMASI’nın bin yıl önceye dayanan tarihsel kökleri * 1870-1920 arası emperyalizmin Anadolu’da Türk, Kürt ve Ermeni kafataslarını ölçerek etnik ayrımcılığı tohumlayan Sevr’e hazırlık belgeleri * Sykes-Picot paylaşım haritaları * Ermenilerin “Denizden Denize Büyük Ermenistan” ve Kürt Şerif Paşa’nın “Denizden Denize Büyük Kürdistan” tasarıları * İngiltere’nin 1895’ten itibaren “Kürdistan” adı vererek denize indirdiği İngiliz gemileri * Osmanlı Hükümeti’nin Batı Uygarlığı’nı ve Batı Medeni Hukuku’nu benimseme kararını içeren Haziran 1919 tarihli Müdafaaanamesi * Damad Ferid’in Haziran 1919’da Paris Barış Konferansı’na sunduğu muhtıralar (tam metin, tıpkıbasım) * Damad Ferid’in 17 Haziran 1919 tarihli muhtırasına “Onlar Konseyi”nin 25 Haziran 1919 tarihli yanıtı: Türk ırkı barbardır, vahşidir, yıkıcıdır, Türk olmayan ırkları Türk ırkının boyunduruğundan kurtaracağız! (tam metin, tıpkıbasım) * “Onlar Konseyi”nin Osmanlı heyetini Paris’ten kovan mektubu (tıpkıbasım) * Damad Ferid’i kahramanlaştıran “akademik” yayınlar * Osmanlı Hükümeti’nin Sevr Antlaşma tasarısına yanıtı * İsmet Paşa’nın Sevr tasarısına yanıtı * Vahideddin’in Sevr Antlaşması’nın imzalanmasına karar verdiği Saltanat Şurası tutanağı (tam metin) * İngiltere, Fransa ve İtalya’nın, Sevr Antlaşması’nda gayrimüslimleri varsıllaştıran, güçlendiren, semirten; buna karşılık Müslüman Türk’ü yoksullaştıran, eriten, tüketen “Osmanlı Millet Düzeni”nin sürdürülmesi buyruğu.

Sipariş için: cengizozakinci@hotmail.com

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

56

İstanbul Hükümetinin Teslimiyetçi Siyaseti!

Efendiler!

İstanbul'dan gelen 19 Şubat 1920
günlü yazıda:

“İngiltere Dışişleri Bakanlı-
ğı'nın, İstanbul'daki Siyasal Tem-
silciliği'ne gönderdiği, onların da
resmi olarak hükümete ulaştır-
dığı sözlü bildirimde, padişahlık
başkentinin Osmanlı Devleti'ne
bırakıldığı bildirilmiş, fakat bu-
nunla birlikte, Ermeni kırımını ile
Yunanlılarla bütün İtilâf kuvvet-
lerine karşı olan tutumumuzun
değiştirilmesi istenmiş, yoksa bar-
ış koşullarımızın değiştirilebile-
ceği de eklenmiştir.” denilmekte ve

özellikle “Sıkıntı yaratabilecek en
küçük olaylara bile meydan veril-
memesi.” öğütlenmekteydi.

Bu sözlü bildirim anlamı ve
kapsamı ne olabilirdi?

Yunanlıların, Fransızların ve baş-
kalarının işgali altında bulunan ülke
parçalarından başka, İstanbul'un da
alınması kararlaştırılmıştı.

Fakat ileri sürülen koşula uyulur-
sa, İstanbul'u almaktan vazgeçeceğiz
mi denilmek isteniyordu?

Yoksa Yunanlıların, Fransızların,
İtalyanların işgalleri, aslında geçici-
dir, İtilâf Devletleri yalnız İstanbul'u
alacaktır, fakat önerdikleri koşula

uyarsak onu da bırakacaklardır, anlamı mı çıkarılıyordu?

Bunların dışında, Yunanlıların, Fransızların ve İtalyanların işgalleri aslında bir olup-bittir.

İstanbul'un alınması da düşünülmektedir.

Fakat Yunanlıları, Fransızları, İtalyanları girdikleri bölgelerde rahat ve güvenlik içinde bırakırsanız, onların işgallerini kabul ettiğinizi eylemli olarak gösterirseniz, İstanbul'u işgal düşüncesinden vazgeçeriz mi demek isteniyordu?

Ya da, İtilâf Devletleri, işgal bölgelerindeki düşman kuvvetlerine karşı Kuvay-ı Milliye'nin kurduğu cepheleri bozdurmayı, yaptığı çarpışmaları ve giriştiği hareketleri durdurmayı İstanbul Hükümeti'nin başaramayacağını iyice anladıkları için, Yunanlılara ve İtilâf Devletleri'ne yapılan saldırının önlenememiş ve aslı olmayan sözde Ermeni soykırımına son verilmemiş olduğu gibi uydurma nedenlerle İstanbul'u da mı işgal etmek düşüncesindeydiler?

Sonraki olaylar, bu son görüşün doğru olduğunu göstermiştir sanırım.

Fakat İstanbul Hükümeti'nin, İngiliz Temsilciliği'nin önergesinden böyle bir anlam çıkarmaya yanaşmadığı; tersine, umuda kapıldığı görülyordu.

Yapılan önerinin ne denli yersiz olduğu üzerinde bir fikir verebilmek için, biz de o günlerle ilgili bazı durumları hatırlayalım:

Kuşku edilmemek gerekirdi ki, sözde Ermeni soykırımını üzerine

söylenen sözler gerçeğe uygun değildi. Aksine güney bölgelerinde düşman ülkelerin asker kıyafetleri giydirilerek silahlandırılan Ermeni çeteler, himayesinde olduklarından ve koruyucularından yüz bularak bu-lundukları yerlerdeki Müslümanlara saldırmaktaydılar.

Öç alma düşüncesiyle her yerde acımaksızın Müslüman nüfusa önce işkence ediyor, sonra da öldürüyor ve yok ediyordu.

“Düşman kuvvetlerle birleşen Ermeniler, top ve ağır makineli tüfeklerle Maraş gibi eski bir Müslüman şehrini yerle bir etmişlerdi.”

Maraş'taki o acıklı olay, bu yüzden meydana gelmişti.

Düşman kuvvetlerle birleşen Ermeniler, top ve ağır makineli tüfeklerle Maraş gibi eski bir Müslüman şehrini yerle bir etmişlerdi.

Binlerce güçsüz ve günahsız ana ve çocukları, işkence ederek haince ve kallesçe katletmişlerdi. Tarihte bir benzeri daha görülmemiş olan bu vahşeti yapanlar Ermenilerdi.

Müslümanlar ise; ancak namuslarını ve hayatlarını korumak kaygısıyla karşı koymuşlar ve savunmada bulunmuşlardı.

Yirmi gün süren Maraş kırımında Müslümanlarla birlikte kentte kalan Amerikalıların, bu olay üzerine

İstanbul'daki temsilciliklerine çektikleri telgraf, bu acıklı olayı yaratmaları, yalanlanamaz bir biçimde belirlemektedir.

Adana ili içindeki Müslümanlar, tepeden turnağa kadar silahlandırılan Ermenilerin süngü baskısı altında, her dakika ölüm tehlikesi ile karşı karşıya bulunuyorlardı.

Canını ve bağımsızlığını korumaktan başka bir şey istemeyen Müslümanlara karşı uygulanan bu zulüm ve yok etme siyaseti, uygar insanlığın dikkatini ve acıma duygularını çekecek nitelikte iken, olayların tam tersini ileri sürmek ve bundan vazgeçilmesini istemek gibi bir öneriye nasıl güvenilebilirdi?

İzmir ve Aydın bölgesinde durum buna benzer ve belki daha da acıklı değil miydi?

Bununla birlikte Yunanlılar her gün kuvvetlerini, cephanelerini ve savaş gereçlerini artırıyor ve saldırı hazırlıklarını tamamlıyorlardı.

Bir yandan da çeşitli yerlerde saldırıdan geri durmuyorlardı.

O günlerde İzmir'e yeniden bir piyade alayı ile tam donatılmış bir süvari alayı ve yirmi dört tane yük otomobiliyle pek çok yük arabası, altı tane top ve birçok savaş gereci çıkarıldığı ve cephelere pek çok cephane gönderilmekte olduğu anlaşılmıştı. Gerçek şuydu ki, ulusumuz hiçbir yerde, hiçbir yabancıya nedensiz saldırmıyordu.

Buna göre, yurdumuzun işgal edilmiş bölgelerinden düşmanların çekildiklerini görmeden ya da, hiç

olmazsa, çekilecekleri kanısına tam olarak varmadan, aldatıcı sözlere gereğinden çok önem vermek akıllı işi miydi?

Ülkenin geleceğine tek dayanak noktası olarak kalmış bulunan Kuvay-ı Milliye'yi dağıtma amacını güden bu gibi öneri ve girişimleri anlamakta güçlük var mıydı?

Gelecek kuşku dolu ve belirsizlik içinde iken ulusal isteklerimizden vazgeçmek doğru olur muydu?

Yalnız İstanbul'un değil, Boğazlar'ın, İzmir'in, Adana dolaylarının ve kısaca ulusal sınırlarımız içindeki bütün yurt parçalarının egemenliği-miz altında bırakılması, ulusal amacımız değil miydi?

Böyle bir durumda yalnız, İstanbul'un Osmanlı Devleti'ne bırakılacağına söz verilmesi karşısında, Osmanlı Devleti'nin Sadrazamı Ali Rıza Paşa sevinse de, Türk ulusunun sevineceği ve bununla yetinerek, inandığı bütün değerlerden vazgeçip, susacağı ve oturacağı nasıl düşünülebilirdi?

Vahdettin'in sadrazamı, Kuvay-ı Milliye'yi dağıtma amacını güden bütün bu girişimlerin tarihsel sorumluluğunu ölçüp düşünmek istemiyor muydu?

Görünen o ki, yabancıların önerisine ve onu uygulamaya kalkışan hükümetin istek ve buyruğuna, uluşça ve Kuvay-ı Milliye'ce uyulamayacağı doğaldı. •

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: İstanbul Yönetimi Ulusal Bir Hükümet Kurulmasını İstemiyor!

Hakimiyeti Milliye

Ulusal Hizmetler

Bir toplum içinde, kişiler tarafından yapılan işlerin iki yönü vardır:

Biri özel olup, kişinin kendi yaşam ve çıkarlarıyla ilgilidir.

Diğeri ise genel bir nitelikte, toplumun yaşam ve geleceği ile ilgili olanıdır.

Esasen her şahsın, özel ve sosyal yaşamının sınırını ayırt etmenin mümkün olmaması itibarıyla, hangi meslekte olursa olsun, yaptığı iş ulusal faaliyetin ilk unsurunu oluşturur.

Bu itibarla, şahıslar toplum içindeki mesleki çalışmaları nedeniyle sadece kendilerine karşı değil, bütün millete karşı sorumlu bir yerde bulunurlar.

Genel çıkarın bekçisi olan

devlet, gerektiğinde bu önemli noktayı, her vatandaşa hatırlatmak hakkına sahiptir.

Bazı mesleklerin ulusal yönleri, diğerlerine nazaran daha belirgin ve önemlidir. Serbest meslekler denilen ve milletin sağlık, düzen ve adalet işleriyle ilgili olan faaliyetleri, özel yönlerinden daha çok, ulusal yönleriyle görmek ve yorumlamak gerekir.

Bunlar kişiler için birer geçim aracı olabilirler.

Fakat tıpkı diğer devlet hizmetlerinde olduğu gibi, araç, asıl amacın ihmal edilmesini gerektirmez.

Burada amaç, genel çıkarlara hizmet etmektir. Şahıs ancak bu hizmeti yaparak, kendi çıkarını sağlayabilecektir.

Ulusal çıkarını çiğneyerek, özel çıkarlar üretimine çalışmak, vatandaşlık ve insanlık ahlâkına aykırı olduğu oranda, herkes için de zararlı ve bundan dolayı da kısa ve kısır düşünceli bir harekettir.

Faaliyetlerinde bu kısa ve kısır düşünceler ile hareket eden ve karakter zaafiyeti gösteren vatandaşlara, devletin doğru yolu göstermesi, yeni devlet ve toplum kavramına göre, gereksiz bir müdahale sayılmamaktadır.

İtalyan Adalet Bakanı: “Adalet alanında, onun yüksek gerekleri dikkate alınmaksızın, sadece kişisel çıkar için hareket edilmesini.” kabul etmemektedir.

İtalyan dergilerinden birisi, İtalyan Adalet Bakanı'na avukatlık mesleği hakkında faşizmin görüşünü sormuştur.

Bakanın bu soruya verdiği cevap, faşizmin devlet teorisini aydınlatan ve açıklayan belgelerden biridir.

Aslında faşist âlimlerden biri olan M. Rocco'ya göre, “Avukat, hâkimle beraber, bir işin yapılmasında, adaletin en yüksek memurudur.”

Adalet, devletin en önemli görevlerinden birisi olması itibarıyla, avukat da, bir bakış açısına göre,

“Kendisini devlet faaliyet ve amaçlarının bir organı ve aracı olarak kabul etmek...” zorundadır.

Şu halde avukat, mesleğini yaptığı sırada, her şeyden önce, toplum yaşamının başlıca dayanağı olan, adaletin vekili olduğunu hatırdan çıkarmamalıdır.

Ancak ne pahasına olursa olsun, müvekkilinin iddiasını ve çıkarını galip getirmeye çalışan bir avukat, özel çıkar uğrunda, ulusal çıkarını ihmal etmiş demektir.

İtalyan Adalet Bakanı, “Adalet alanında, onun yüksek gerekleri dikkate alınmaksızın, sadece kişisel çıkar için hareket edilmesini.” kabul etmemektedir.

Toplum yaşamında uyum ve düzenin kurulması ve güçlendirilmesi için sadece devletin ve onun memurlarının değil, serbest meslek sahibi denilen avukatların da, bu adalet anlayış ve görüşünü benimsemeleri gerekir.

Serbest meslek ifadesi göreceli bir özelliktir.

Avukatlığın vatani ve vicdani kayıtları, herhangi bir memuriyet kaydından daha önemlidir.

Güçlü bir toplum ve devlet yaşamı, ancak mesleki çalışmalarında daima ulusal çıkarları göz önünde tutan ve yaptığı işi Ulusal Hizmet olarak gören vatandaşların artması ile sağlanabilir.

Hâkimiyeti Milliyet Gazetesi

18 Aralık 1929

“İlelebet Cumhuriyet” Sergisi İstanbul'a Taşındı

Cumhuriyetimizin 100. yılına katkı sunmak amacıyla, bugünkü adı MSGSÜ olan İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi mezunu toplam 50 sanatçının yer aldığı karma serginin açılışı, Ankara Altındağ Belediyesi'ne ait Güneş Sanat Galerisi'nde 28 Ekim 2023 Cumartesi günü yapılmıştı. 12 Kasım 2023 tarihinde sona eren bu serginin ikinci etabı; 25 Kasım / 10 Aralık 2023 tarihleri arasında MSGSÜ /Tophane-i Amire / Tek Kubbe sergi salonunda gerçekleşecektir.

Sergi ile ilgili duygu ve düşüncelerini dile getiren, UESYO-D dernek başkanı Tayfun Tuncel, “Cumhuriyetimizin 100. yılında; değerli hocalarımız ve sevgili arkadaşlarımızın desteğiyle, hem Ankara’da, hem de İstanbul’da gerçekleştirdiğimiz iki sergiyle “İlelebet Cumhuriyet” diyerek Atatürk’ümüze ve Cumhuriyet’imize teşekkür edebilmenin mutluluğunu yaşıyoruz.

Serginin oluşumunda, özveri ile çalışan sevgili arkadaşlarım ile tüm katılımcı arkadaşlarımıza; Bekir Özdemir’in hazırladığı “İlelebet Cumhuriyet” sergimizin videosunda “Dörde Özlem” isimli müziğine kullanım izni veren büyük usta Cahit Berkay’a da çok teşekkür ediyorum...” dedi.

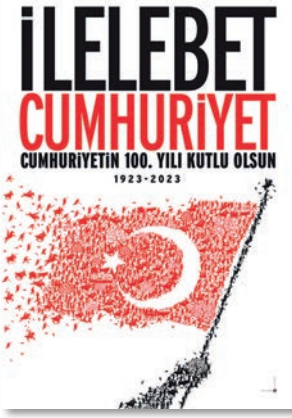
Sergiye Yapıtlarıyla Katılan sanatçılar: Akgün Sezer, Alev Demirkesen, Ali Balkı, Ali Ergün, Ali Tekin Çam, Ayşe Çetkin, Ayşegül Yenen, Aysin Özen, Bekir Özdemir, Belkıs Orçallı Yakıcı, Canan Suner, Çetin Özer, Egem Uzer, Elçin Çubuk, Eyüp Büyükbostancı, Fatih Mehmet Durmuş, Figen Aykaç Erdi, Filiz Arışan Aydoğan, Füsün Selen Bilginer, Gelengül Alkan, Gülgün Özker, Gültekin Çizgen, Günseli Partanaz, Kubilay Han Kıray, Lale Ulaş Çoruh, Meral Güneş Feltman, Meral Pekün, Merih Kurtul, Meryem İskender Keskiner, Mesude Hülya Şanes Doğru, Metin Sağanak, Mustafa Eren, Nilgün Temiz, Nilüfer Tünay, Nuri Sezer, Osman Tali, Özhan Özdil, Öznur Aydın, Pınar Partanaz, Sara Kocatoros Tuncel, Semra Timurhan, Sevda Erman, Tayfun Tuncel, Tufan Atalayman, Tuğba Aksezmen, Tülin Yavuz, Ülker Turhan Öner, Zeynep Günseli Onat

İLELEBET CUMHURİYET
Konulu Karma Sergi

25 Kasım-10 Aralık 2023
MSGSÜ Tophane-i Amire
Tek Kubbe Sergi Salonu
Boğazkesen Cad. Defterdar
Yokuşu N:2 Tophane Beyoğlu /
İstanbul

"İlebet Cumhuriyet" sergisi sanatçıları

1

2

3

5

6

4

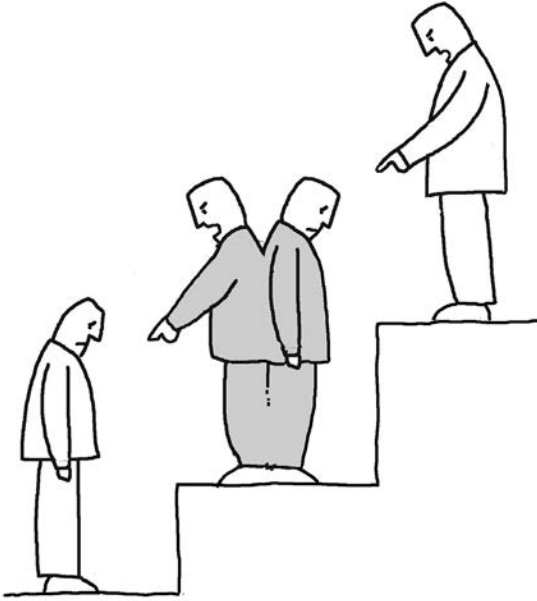
7

50 sanatçının katıldığı "İlebet Cumhuriyet" sergisinden örnekler:
 1- Fatih Durmuş
 2- Alev Demirkesen
 3- Nuri Sezer
 4- Mustafa Eren
 5- Merih Kurtul
 6- Seyda Erman
 7- Lale Ulaş

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

TÜRKİYE'DEKİ TÜM SEÇİMLERİ KAZANAN TEK ADAM: İSMET İNÖNÜ

Seçimleri demokratik yöntemle yapmaya başladığımız 1946 yılından 23 yıl sonra Türk siyasal yaşamında sağlanan bir seçim sonucu, hiçbir partinin bundan böyle düşünürken bile görebilmeyi aklından geçiremeyeceği bir ulaşılmazlığa ulaşmıştı.

Bugünün ortamından bakıldığında kolay kolay inanılır bir sonuç gibi görünmese de, 1969 yılında yapılan milletvekili seçiminde ortaya çıkan gerçek şuydu: Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki 450 sandalyenin 256'sını, hem de tek başına,

bugünkü emekli cumhurbaşkanı, o zamanki genç Genel Başkan Süleyman Demirel'in, Adalet Partisi kazanmıştı.

Gerçek ortadaydı ama o gerçeğe

o gece inanabilmek gerçekten inanılır gibi değildi. "O gece", 1969 yılının 10 Ekim gecesiydi.

Sonucuna kolay kolay inanılmayan seçim, o gecenin gündüzünde, 10 Ekim gününde yapılmıştı ama...

Sandıkların açılıp, içlerindeki oyların sayımına başlandığı saat, üzerinden geçen her saatle bir saat

İsmet İnönü

daha ilerleyerek önce 18.00'e, sonra 19.00'a, sonra 20.00'ye geldiğinde, işin rengini anlayabilmek için gecenin daha ilerideki saatlerini bekleme-ye gerek kalmamıştı.

Adalet Partisi Genel Merkezi, Odalarını, salonlarını, koridorlarını ve merdivenlerini dolduran partililerin, "Biz neymişiz meğer, be abi" coşkusu ve şaşkınlığıyla, önce, en eğlenceli kentlerin en eğlenceli eğlence merkezlerinden daha eğlenceli olmaya başlamış, saatler ilerledikçe, o en eğlenceli eğlence merkezlerini bile gerilerde bırakan bir "coşku, sevinç, hatta çılgınlık" merkezine dönüşmüştü. Demokrasi yaşantımızda bir tarihin yaşandığı o 10 Ekim gecesinde, 6 yaşındaki TRT'nin yaşamında da bir tarih yaşanıyor, henüz emekleme dönemindeki birkaç aylık Ankara Deneme Televizyonu, suya sabuna dokundurulamaya özel bir özen gösterdiği elini ilk kez o gece, siyasete sokuyordu. Tüm gece soluk almaksızın, Muş'tan Çankaya'ya, Denizli'den Rize'ye değin yurdun tüm köşelerinden, "açılan sandık sayısı, kullanılan oy sayısı" haberleri veriyordu televizyon. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Başkanı İsmet İnönü de seçim sonuçlarını, büyük bir olasılıkla televizyondan izliyordu.

Adalet Partisi'nin "ortalığı silip süpürdüğü" günün gecesinde, ekrandaki bu kolay kolay inanılamayan sonuçları İsmet İnönü, acaba yüzünde nasıl bir ifadeyle izliyordu? Böylesi bir gecede İnönü'yle ilginç bir röportaj yapabiliirdim. Hemen evine

gittim. Pembe Köşk'ün kapısını açan hizmetkâr, "*Paşa'nın tüm ailesiyle birlikte yemek yemekte olduğunu*" söyledi.

"*Sen git haber ver benim geldiğimi*" dedim. "*Aileden birini çağırmanı unutmmuşsunuz yemeğe' dersin...*"

Sonra birden kendime geldim:

"*Bırak böyle bir şey demeyi*" dedim. "*Karıştırırsın, yanlış bir şey söylersen, sonra ikimiz de altından kalkamayız...*"

Kartvizitimi verdim hizmetkâra:

"*Sofrada kimseyi rahatsız etmeden bu kartı İsmet Paşa'ya göster, gerisini ona bırak.*" dedim.

Hizmetkâr, yarım dakika kadar sonra, beklediğim yanıtla döndü:

"*Buyurun içeri*" dedi. "*Paşa sofrada sizi bekliyor...*"

Atatürk tarafından özel olarak yaptırılan ve İnönü Ailesi'ne "Yeni ev armağanı" olarak gönderilen yemek masası, kalabalık davetlerin verildiği akşamlarda olduğu gibi, şimdi de kanatları açılarak uzatılmıştı. Masada, İnönü'lerin İstanbul'da oturan oğulları Ömer İnönü ve Erdal İnönü ile eşleri de vardı. Ankara'daki kızları Özden Toker, damatları Metin Toker ve torunlarının da yer aldıkları masada ailenin tüm bireyleri, Mevhibe ve İsmet İnönü'yle birlikte masanın çevresinde, imrenilecek bir İnönü Ordusu oluşturmuşlardı.

Önce Mevhibe Hanım'ın, sonra İsmet Paşa'nın elini öptüm, ailenin tüm bireylerini başımla selamladım ve İsmet İnönü'nün eliyle işaret ettiği yanındaki sandalyeye

oturarak, aile sofrasındaki yerimi aldım. Masanın, İsmet Paşa'yla benim oturduğum yerinin tam karşısında, kocaman bir televizyon vardı.

Ekrana şöyle bir göz atayım dedim ve pişman olup gözümü de, başımı da başka yöne çevirdim. Çünkü ekranda, hem de tam o an, bu masaya hiç de yakışmayan şöyle bir sonuç yer almıştı:

"Açılan sandık sayısı 15. Oyların partilere göre dağılımı: Adalet Partisi 2.825, CHP 137."

Ismet Paşa da görmüştü o sonucu ama yüzünde nedense hiç de üzüntülü bir görünüm oluşmamıştı.

Ekranda gördüklerine aldırmadan, bir yandan tabağındaki üzümü yemeyi sürdürdü, bir yandan da garsona, bana da üzüm getirmesini söyledi. Sonra da önüme konulan tabaktaki üzümü işaret ederek, hücum emri verircesine, bana üzümümü yeme emri verdi:

"Onu yiyeceksin..." dedi.

Üzümü yemeye dünden hazırdım ama gözlerimi televizyondan bir türlü ayıramıyordum ki...

Ben de ona ekranı işaret ettim:

"Sonuçları nasıl buluyorsunuz, Sayın Paşam?" dedim.

Bir eliyle tuttuğu üzüm salkımından, öteki eliyle taneler koparıyor, tek tek ağzına atıyordu İsmet Paşa:

"Yarış yapıyor." dedi. "Her yarışta olduğu gibi, bu yarışta da kazanan olacak, kaybeden olacak..."

Sonra durdu, kendi bana bir soru sordu:

"Soruna cevap verdim mi?" dedi.

Soruma bir yanıt vermişti ama benim beklediğim yanıt bu değildi ki... Bir gazeteciye verilecek yanıtın çok, bir diplomata verilecek yanıtı bu.

Bir gözüm ekrandaki sonuçlarda, bir gözüm İnönü'nün yüzündeki ifadedeydi.

Ekranda yeni bir sonuç veriliyordu:

"Filanca yer: Açılan sandık sayısı, diyelim, 500... Oyların dağılımı: Adalet Partisi: 15.000, Cumhuriyet Halk Partisi: 1.350."

İsmet Paşa'nın yüzüne bakıyorum, en küçük bir üzüntü yok. Az da olsa, arada sırada birkaç yerde Cumhuriyet Halk Partisi 300, belki de 500 oy farkla önde gidiyor.

İsmet Paşa'nın yüzüne bakıyorum, en küçük bir üzüntü yok. Az da olsa, arada sırada birkaç yerde Cumhuriyet Halk Partisi 300, belki de 500 oy farkla önde gidiyor.

Paşa'ya bakıyorum; bu kez bir sevinç belirtisi, bir tebessüm kıvrıntısı arıyorum yüzünde ama... I-ıh. O da yok.

Adalet Partisi'nin büyük farkla önde olduğu sonuçlarda da, "CHP'nin kalesi" diye bilinen birkaç ilde Cumhuriyet Halk Partisi'nin, az farkla da olsa, yarışı önde götürdüğü sonuçlarda da İsmet İnönü'nün

fotoğraflarını çekiyorum; ne birinde fazladan bir sevinç, ne ötekinde fazladan bir üzüntü ifadesi var.

Aynı amaçlı üç-dört sorumu daha ben sanki bir diplomatmışım gibi yanıtladıktan sonra İnönü, birden konuyu değiştirdi, oğlumun adını sordu.

“Ufuk, Sayın Paşam.” dedim.

Yaşını da sordu:

“Üç buçuk oldu, Sayın Paşam.”

Atlı Spor Kulübü’nde iki hafta önce onu kucağına oturttuğunu, sevdiğini, okşadığını, kulağını çektiğini anımsadı:

Mete Akyol’un oğlu Ufuk, Mevhibe ve İsmet İnönü ile, (1969)

“Resimlerimizi çekiyordun o gün.” dedi. *“Nasil olmuş, bari iyi çekebilmiş misin?”*

Yanıtını beklemeden, bir soru daha sordu:

“Elektrikli tren aldın mı Ufuk için?” dedi.

Bir yandan içimden, *“Sırası mı şimdi oğluma elektrikli oyuncak tren alıp almadığının, Paşam?”* diye geçirirken, bir yandan da *“Bu soruların altından bakalım kuş mu çıkacak, civciv mi çıkacak?”* diye meraklanmaya, hatta kuşkulanmaya başladım.

Oğluma elektrikli oyuncak tren almamıştım ama ne olur ne olmaz deyip, almışım gibi yaptım, Paşa’nın sorusunu beyaz bir yalanla yanıtladım:

“Aldım, Sayın Paşam.” dedim.

İsmet İnönü’nün soruları bu kez,

makineli tüfek ateşi gibi birbiri ardı sıra gelmeye başladı:

“Rayları evde yere dizip, üstünde trenlerinizi yarıştırmıyor musun oğlunla?”

Evde tren yok ki yarıştıralım. Fakat bir kez “var” dedik ya... Bakalım hangi istasyonda duracağız! Çaresizlikten, beyaz yalanımı sürdürmek zorunda kaldım:

“Yarıştırmıyoruz, Sayın Paşam.”

“Peki... Oğlunun treni senin trenini ge-

çince kızıyor musun?”

“Hayır, Paşam...”

“Peki, senin trenin onun trenini geçince, sevincinden havalara zıplıyor musun?”

“Hayır, Paşam...”

İsmet Paşa’nın yüzünü birden,

kişilere bir şeyler öğrettiği o unutulmaz anlarındaki, o unutulmaz ifadesi kapladı:

“Senin için gerçek kazanmak, bir evinin olmasıdır, bir ailenin olmasıdır, bir oğlunun olmasıdır ve onunla sağlıklı ve mutlu bir ortamda oynayabiliyor olmandır.” dedi.

Sustum ve dersimin devamını bekledim. İsmet Paşa, şöyle devam etti:

“Bu seçim yarışında Adalet Partisi'nin önde koşması beni üzme-yeceği gibi, geride kalması da sevin-dirmeyecektir.” dedi. *“Cumhuriyet Halk Partisi'nin önde koşmasıyla, arkada kalması da benim için fark etmiyor...”*

İçimden tir tir titrememe karşın, İsmet İnönü'nün karşısında kıpır-damadan durduğumu biliyordum.

O ise, imrenilesi bir rahatlık için-de, görüşlerini açıklıyordu:

“Benim için gerçek kazanmak, memlekette bir demokrasi nizamu içinde, demokrasinin gerekli terbi-yesine uygun bir biçimde bir seçim yapılmış olmasıdır.”

Sözü oğluma ve trenine getirdi: *“Oğlunla tren yarıştırdığında, hanginizin treninin ötekinin trenini geçmesi önemli değilse, aynı biçim-de, bir seçimde de herhangi bir par-tinin öteki partiyi geçmesi o kadar önemli değildir.”* dedi. *“Demokrasi kuralları zedelenmeden yapılan her*

seçimde asıl kazanan, gerçek kaza-nan, memleketin kendisidir.”

Tabağımdaki üzümün yarısın-dan fazlası duruyordu. İçtenlikle söyleyeyim, Paşa'nın sofrasındaki üzümümü de, onun yanbaşında-ki yerimi de olduğu gibi bırakıp, kendimi hemen o an dışarı atmak istedim.

“Aşkim, gazeteciliğim”in böy-lesi anlarında kendimi hep, denizde yakalanabilecek en büyük balığı yakaladıktan sonra sırtını denizin tüm balıklarına çevirip, ken-dini en kısa sürede “karaya atmaya can atan” bir balıkçıya benzetiyorum.

O gece de öyle yaptım. Yine önce Mevhibe Hanım'ın, sonra İsmet Paşa'nın ellerini öptüm, ailenin, masanın çevresindeki tüm bireyleri-ni başımla selamladım ve... Kendimi en kısa sürede karaya attım.

Suluk soluğa bir heyecanla kuca-ğına atladığımız bizim “kara parça-mız”, yazı makinemizin tuşlarıdır.

11 Ekim 1969 günü tüm gazete-ler, bir koro düzeni ve bir koro uyumu içinde, “Adalet Partisi'nin ezici zaferini ve TBMM'de 256 sandalye kazandığını” müjdeliyorlar iken...

Bizim gazetenin bir bölümün-de İsmet İnönü, yemek sofrasında “gerçek kazanmak” deyiminin anlamını açıklıyor ve... Seçimin gerçek sonucunu, gerçek kazananını bildiriyordu... •

“Gerçek demokratik ilke, hiç kimsenin halkın üzerinde bir güce sahip olmaması demektir.” -Lord Acton

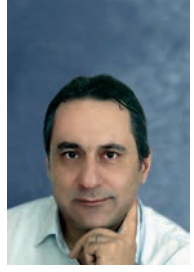
İsrail

Gazze Kentini Boşaltıp İlhak Etmenin Peşinde

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Hamas'ın Gazze sınırından sızarak, sivil-asker 1400 kişiyi öldürüp, İsrail'e, tarihinin en büyük şokunu yaşattığı 7 Ekim'deki saldırısının ardından başlayan yeni bir savaşı konuşuyoruz.

Medyada tartışılan ve ülkemiz kamuoyunun da merak ettiği soru; İsrail kıyılarına uçak gemilerini gönderen ABD'nin asıl hedefi Türkiye mi?

ABD'nin, Türkiye'ye baskı yapmak, tehdit etmek ya da vurmak için uçak gemilerini İsrail kıyılarına göndermeye ihtiyacı mı var?

Güney sınırımızda, Suriye'de 23 Amerikan üssü yok mu?

Üstelik bu üslerden bazıları sınırımıza 500 metre mesafede, adeta Türkiye'nin ensesinde değil mi?

Güneydeki diğer

komşumuz Irak'ta, 9 Amerikan üssü yok mu?

Bu üslerden en önemlisi Barzani yönetimindeki Kürt bölgesel yönetiminin Erbil kentinde kurulmadı mı?

Batı sınırımıza baktığımızda, ABD, komşumuz Yunanistan'a sayısını henüz tam olarak bilmediğimiz birçok askeri üs açmadı mı?

Bunun en somut örneği, Dedeoğaç değil mi?

Ayrıca Ege Denizi'ndeki bazı adalar da Amerikan üslerine dönüştürülmedi mi?

İsrail'in bizzat kendisi bölgedeki en büyük ABD üssü değil mi?

Ürdün'deki ABD üssünden kalkan savaş uçağı, gelip Türk SİHA'sını vurmadı mı?

ABD'nin İsrail kıyılarına savaş gemilerini göndermesinin nedeni Türkiye değil.

Listeyi ve lafı uzatmaya gerek var mı?

ABD'nin İsrail kıyılarındaki 2 uçak gemisi ve diğer savaş gemilerinin nedeni Türkiye değil.

ABD'nin, Türkiye'yi baskı altına almak için buna ihtiyacı yok.

Öyleyse ABD donanmasının İsrail açıklarında ne işi var?

İsrail, HAMAS ile ilk kez savaşmıyor ki.

Daha önceki savaşlarda ABD uçak gemileri bölgeye böyle geldiler.

Bu kez geldiler, çünkü hesap çok başka.

Amerikan gemilerinin bulunduğu yer, tam olarak İsrail-Lübnan sınırı açıklarıdır.

İlk hedeflerden biri sınırdaki Hizbullah güçleridir.

Ama bu da ikincil bir durumdur.

ABD uçak ve savaş gemilerinin bulunduğu noktadan

Suriye Tartus Limanı

kuzeye doğru baktığınızda, yaklaşık 180 km mesafede, Suriye kıyılarındaki Tartus Limanı vardır.

Tartus'ta ise Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki tek deniz üssü yer alıyor.

Burada, uçak gemisi olarak bilinen, ama dünyanın en gelişmiş haberleşme, izleme, dinleme teknolojileriyle donatılmış Amiral Kuznetsov gemisi bulunmaktadır.

Uzmanlar, bu geminin sahip olduğu özelliklerin, teknolojinin ABD'de bulunmadığını bilir.

Amiral Kuznetsov, İsrail ordusunun ve tabii ki Amerikan ordusunun tüm haberleşme, konuşma ve iletişimini rahatlıkla izleyebilmekte, dinleyebilmektedir.

Bu gemi, uzaydaki casus uyduların kapasitesinin çok ama çok ötesinde eşsiz özelliklere sahiptir.

Pentagon'un sırrını çözemediği, etkisini kıramadığı Amiral Kuznetsov'un, sadece Doğu Akdeniz'i değil tüm dünyayı, bazı durumlar hariç izleyecek kapasitesi vardır.

ABD, İsrail'in Hamas'a yönelik başlattığı yeni savaşın başarısız olabilme ihtimalinin, Tartus üssündeki bu Rus gemisinden kaynaklanabileceği endişesiyle bölgeye uçak ve savaş gemilerini göndermiştir.

Kuznetsov Uçak Gemisi

Rusya, ABD'nin endişelenmesine yol açan bilgi akışını İran, Hizbullah ve Hamas'a bir şekilde sağlamaktadır.

Bu durum, Amerikan yönetimi tarafından da bilinmektedir.

Rusya, İran'ın bölgedeki etkisinin artarak sürmesini, Hamas ve Hizbullah'ın İsrail ile mücadelesini desteklemesini istiyor...

İsrail'in son olarak Suriye'deki Şam ve Halep havaalanlarını 2 kez vurarak, pistlerini kullanılmaz hale getirmesinin temel nedenlerinden biri de buralar üzerinden Rusya'ya mesaj vermektir.

Söz konusu havaalanlarından İran, Suriye'deki İranlı milislere, Hamas başta olmak üzere Filistinli güçlere ve Lübnan'daki Hizbullah'a silah, mühimmat ve gerekli malzemeleri taşımaktadır.

Rusya, İran'ın bölgedeki

etkisinin artarak sürmesini, Hamas ve Hizbullah'ın İsrail ile mücadelesini desteklemesini istiyor.

Çünkü bölgede zor durumda kalacak İsrail'in, ABD'nin desteğine ihtiyaç duyacağını öngörmüştü.

Böylelikle, ABD'nin askeri, siyasi ve diplomatik gücünün bir kısmını buraya seferber etmek zorunda kalacağını da biliyordu.

Bu da Ukrayna cephesinin geri plana atılmasına yol açacağı için Rusya'nın işini kolaylaştıracaktır.

Yaklaşık 20 aydır Kiev yönetimine verilen silahlar hariç 90 milyar dolar harcamış olan ABD, Ukrayna'daki savaşta yaşadığı hezimetini unutturmak için İsrail-Hamas savaşında sahne almaya çalışıyor.

Çünkü Rusya'ya, Ermenistan-Azerbaycan çatışması üzerinden yeni bir cephe açmanın peşindeki ABD, tam tersi bir durumla karşılaştı.

Yani Rusya, ABD'ye Ortadoğu üzerinden bir cephe açtırmak üzere.

Uçak gemileri, savaş gemileri,

uçakları, orduları dinlenen, izlenen ABD ve İsrail, Hamas'a açtıkları savaşta binaları, köyleri, kentleri yıkıp dümdüz eder, ama kazanamazlar

Her zaman olduğu gibi sivilleri, Hamas mensuplarını bomba yağdırarak ya da tanklarla girerek öldürürler, ama kazanamazlar.

Çünkü Gazze şehri, günümüzde Hamas'ın siyasi lideri olan İsmail Haniye'nin belediye başkanlığı döneminden ve hatta bir süre öncesinden başlayarak, İsrail'in kara harekâtlarını zorlaştırmak anlayışıyla planlandı.

Bazı geniş caddeler, birkaç kişinin yan yana geçebileceği darlıktaki sokaklara açılıyor.

Tank ve zırhlı araçların manevra

yapmasına olanak tanımayan bu sokaklara girecek İsrail askerlerinin yine büyük kayıplar vereceği biliniyor.

Ayrıca kentin altında 3 kat halindeki tünellerin sırrını, giriş ve çıkışlarını İsrail istihbaratı bugüne kadar çözemedi.

Bildiğim için rahatlıkla söylüyorum, Gazze kentinin altında 1 değil 3 Gazze daha var.

Aşağıda tünellerin bulunduğu yolların altına gizlenmiş ve uzaktan kumandalı şekilde patlatılacak, mayınlar, bombalar, caddelerde durmuş tankları, zırhlı araçları havaya uçuracak şekilde planlanmış.

Gazze kentinin her bir köşesi İsrail askerlerini yutacak ölüm makinelerine dönüştürülmüş durumda.

Hamas'ın inşaat, makine, kimya ve bilgisayar mühendislerinden oluşan biriminin, örgütün en iyi işleyen biriminin başında geldiği biliniyor.

Roketleri, bombaları, tuzakları hazırlayan, tünelleri inşa eden Hamas mühendislerinin önemli bölümü, Almanya, İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde eğitim görmüş Filistinlilerden oluşuyor.

Savaşın başından beri

Gazze kentinin altında bomba ve tuzaklarla hazırlanmış tüneller

bebeklerin, çocukların, masum sivillerin başına bomba yağdıran, 10 binden fazla insanı katleden İsrail'in hedefi, Gazze kenti ve çevresindeki 1,1 milyon Filistinliyi Gazze Şeridi'nin diğer önemli kenti Han Yunus'un kırsalına göndermek.

Daha sonra da bu 1,1 milyon Filistinliyi yapabilirse ve Mısır'a kabul ettirebilirse Sina Yarımadası'na gönderip, orada kuracağı kamplara yerleştirmeyi planlıyor.

Peki kim bu söz konusu 1,1 milyon kişi?

Bu insanları, Filistin içindeki Filistinli mülteciler, yani "İç mülteciler" olarak tanımlayabiliriz.

Hamas yanlısı oldukları için ya da başka nedenlerle Batı Şeria'dan sürülen, kaçan bu insanlar çareyi Gazze Şeridi'ne yerleşmekte bulmuştu.

Gazze kenti girişindeki Cibaliye, El Şati, Nuseyrat mülteci kamplarında yaşayan mülteciler, Hamas'a savaşçı sağlıyor.

Hamas'ın altyapısı bu kamplarda.

Bu kamplar temizlenmeden, İsrail ordusunun kara harekâtı büyük kayıplara yol açacaktır.

Durumu bilen Başbakan Netanyahu, "Savaş mahkemeleri kurulmayacak" diyerek, İsrail askerlerine istedikleri gibi davranmaları, katliam yapabilecekleri mesajını verdi.

Daha ne kadar süreceği belli olmayan bombardımanın ardından Gazze kentine girmesi beklenen İsrail ordusu, bunu sürekli geciktiriyor.

Çünkü, yıllardır İsrail askerlerini bekleyen Hamas'ın hazırladığı

öngörülemes sürprizlerden çekiniyorlar.

Özetle kendilerini neyin beklediğini hâlâ daha çözebilmiş değiller.

İsrail yapabilir ve sonunda da başarabilirse, Gazze kentini tamamen Hamas'tan temizlemek istiyor.

Gazze kentini, Gazze Şeridi'nin geri kalanından tecrit etmeyi hedefleyen İsrail, böylelikle Baharat Yolu projesinin Akdeniz'e açılan kapısı Hayfa'yı da güvence altına almış olacak.

Hamas'ın altyapısı bu kamplarda. Bu kamplar temizlenmeden, İsrail ordusunun kara harekâtı büyük kayıplara yol açacaktır.

Arap ülkeleri ise kendi aralarında bölündükleri, işgal ve iç savaşlarla güçsüzleştirildikleri bu dönemde kendilerine ekonomik, sosyal, siyasal ve diplomatik yük olarak gördükleri Filistin davasını, özellikle de Hamas'ı sırtından atmak istiyorlar.

Hatırlayın, önde gelen Arap ülkeleri geçmişte İsrail'in Filistinlilere saldırıları sırasında petrol silahını kullanırdı.

Tüm dünyaya petrol ambargosu uygulanır, İsrail üzerinde baskı kurulurdu.

İşte o ülkeler şimdi İsrail ile normalleşip ticaret yapmanın derdin-deler. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

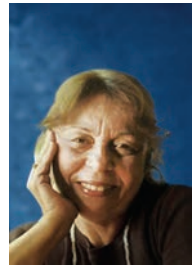
Bir Filmle
Yerle
Bir Edilmek

**Çağın
Korkusu
Kültür
ve Sanat**

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Öncelikle; tarihe günahıyla sevabıyla damga vurmuş insanlar için en büyük risk yaşam hikayelerini konu alan filmlerdir demek büyük laf olmaz. İllüzyon yaratmak veya bozmak için çağın en sağlam formülü film yapmaktır. İyi bir film rezil de eder vezir de...

Bir siyasi lider için, hele hayatta ise, seçim kaybetmekten çok daha büyük risk taşır hakkında yapılacak filmler. Çünkü siyasi yenilgilerin arkasından zaferlerin de geldiği görülmüştür ama film sonsuza kadar kalır bunu asla unutmamak lazım.

İyi niyetle, hatta daha ilerisi bazen yaranmak için yapılan bir filmle de yerle bir olunur.

Sanatın gücü burada yatar ve bu yüzden en büyük korku ve tehdittir.

1970'lerde tarihe ABD'nin en büyük politik skandalı olarak geçen Watergate Olayı'nı konu alan Alan Jay Pakula'nın "All President's Men" filminde Pakula'nın kahramanları dinleme skandalını ortaya çıkaran Woodward ve Bernstein adlı »

The most devastating
detective story of this century.

REDFORD/HOFFMAN
"ALL THE PRESIDENT'S MEN"

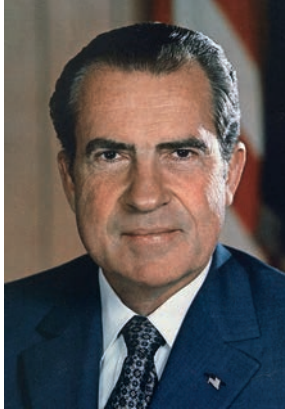
Robert Redford ve Dustin Hoffman "All the President's Men" filminde

(The Washington Post) gazete-cileriydi. Kovuldular filan ama emeklerinin karşılığını film ve se-naryolardan alarak mesleki itibar-la-rından ödün vermeden hem zengin, hem kahraman oldular.

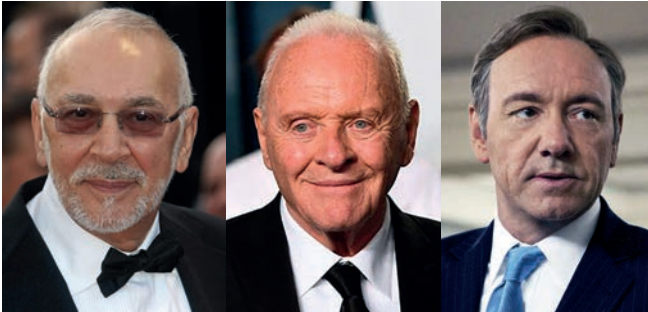
İyi gazeteciliği yenmek zordur. **K**ötüsü ise hiç çekilmez. Sadece para kazandırır o kişiye ama kimse-ye bir faydası yoktur; zararı çoktur itibarı hiç yoktur. Gerçek gazetecilik izin beklemiyor. Watergate olayı en güzel örneklerden biri. Gazeteciler doğru olanı yaptılar kimseden izin isteme-diler ve riski göze al-dılar.

Nitekim; ABD başkanının skandalla ilgisi var mı yok mu sorusu devletin pek çok soruşturma açma-sı ve sonunda ABD ta-rihinde yanılmıyorsam ilk defa bir başkanın istifasıyla sonuçlandı.

Nixon hakkında 3

Richard Nixon

Beyaz perdede Başkan Nixon'u canlandıran üç aktör: (soldan) Frank Langella, Anthony Hopkins ve Kevin Spacey

film daha unutulmazlar arasına gir-di: Nixon, Frost-Nixon, Elvis and Nixon. Watergate Skandalı ve Ric-hard Nixon yalnız bu 3 filme değil, sayısız filme, dökümantere konu ol-du. (*Our Nixon, Born Again, White House Madness, Will: G. Gordon Liddy, Nasty Habits, Secret Ho-nor, Final Days, Dick, Frost-Nixon, Nixon aklıma gelenler.*)

Oliver Stone'un filminde *Ant-hony Hopkins*, Ron Howard'ın Frost-Nixon filminde *Frank Langel-la*, Liza Johnson'ın *Elvis / Nixon*

filminde ise *Kevin Spacey* eski başkanı yorumlamışlardı.

Bu üç film ve di-ğerlerinin ortak noktası Nixon'u yo-rumlayan aktörlerin birbirlerine benzeme-dikleri gibi Nixon'a da benzememeleri, ama çok iyi oyuncular olmaları...

Esasen Michael Shannon da *Elvis'e*

bire bir ben-zemiyordu. Lakin hepsi bizi Nixon ve Elvis ol-duklarına inandırdı-lar!

Diye-çeğim o ki, "tıpkısının aynısı ben-zerini bulduk"

tarzı oyuncu seçimi yaklaşımı biyografik filmlerde fazla anlam ifade etmediği gibi gerçeğin replikasını yapmak bir filmi iyi film, oyuncuyu da iyi oyuncu hiç yapmıyor...

Benzeme - makyajla benzetme hali ciddi bir sorun sinemamızda.

Gerçek, yani görünen Allah'ın yarattığıdır, onun gözüdür. Sanat ise yaradılana insani bakıştır.

Sen Allah'ın yarattığı ile benzetme yoluyla aşık atmaya niye kalkarsın diye büyük laf etmek istemem ama bizde olan bu... Ve yorum-suz oyunculuk gitgide büyüyor.

Bakalım hemen her gün yeni bir "Atatürk oyuncusu" ile karşılaştığımız bu süreçte kim yorumuyla kalıcı olacak? Şu ana kadar hiç sözü edilmeyen Yavuz Sepetçi'yi Yol Ayrımı'ndaki yorumu ile aşan olmadı.

Malum "sanatına laf etmem" veya "emeğe saygı" gibi içi boş sözlere sığınarak sanatın gerçeklerine, disiplininin kriterlerine, saygısız eleştirilere kapalı bir alanla geldiğimiz nokta ortada.

Asıl sanat kriterleri ve icrasıyla ilgili konuşacaksın gerisi hikaye.

Film berbatmış ama aktör görevini yapmış, iyi oynamış laf salatası da inanılır gibi değil. Sanat seçici olmak demektir; hatırlatırım... İnanmadığın bir senaryoda oynamak oyunculuğa sığar mı?

"Sanatına laf yok ama..." sözleriyle istenen nedir, ortada.

Şu ana kadar hiç sözü edilmeyen Yavuz Sepetçi'yi Yol Ayrımı'ndaki yorumu ile aşan olmadı.

Tatil köyleri ve otel eğlencele-
rindeki animatörler işlerini yapıyorlar, sanat değil. Sanat panayı, festival, eğlence değil derken surati asık olmalı anlamında söylemiyorum ama biraz insaf. Bilhassa belediye sanatı böyle eğlence, panayı gibi yorumluyor. Yazık...

Bu durumdan memnun, takdir eden - edilen, popülist, derinliksiz sözlerle bu düzene hayır diyemeyen ama "devrimci" geçinen siyasetçileri, aydınları da kimsenin uyarmasını

bekleyemeyiz. Uyarıcı rolü güya onlarda.

Rant, bu çıkmaz sokağa onları da sıkıştırıyor, hayır diyemiyorlar; bu korkunç el çırpma yerine sanatı koyamıyorlar.

Benzeyerek oynadığı kişi olma huyuna gelince...

Filmin, hatta parodik komedinin bile yorumlanan öznenin “aynısını yapmak, benzemek” gibi bir amacı yoktur ve bu gayret kim ne derse desin sanattan, iyi yorumcu olmaksızın uzaklaştırır, işi kabalaştırır.

Hani bunları yapanlar imandan çıkanlardır deyip onları kâfir ilan edecek halim yok. Haddim olmasa da, işin abc’sini bilmeden kahramanlar yaratmaya kalkanlardan illallah geldi. Bunlar olanı yerle bir eder, kaş yapayım derken göz çıkarırlar.

Taklit her tarafı gülünç duruma düşürebilir; filmi de, söz konusu kişileri de... Hepsisi bu. Bunu “kitsch” * denilen bağlamda yapmanın, güldürdüğü sürece ne sakıncası olacak? Malum; özellikle sinema sınır tanımayan bir alan. Ama ne yazık ki rengârenk balonlar gibi muhayyelerin uçuştüğünü göremiyoruz. Hep aynı şeyleri izlemekten bıkkın bir an gelecektir elbette.

Bu yolla iyi aktör, yönetmen, yazar filan da olunmaz.

Sanatkârane, iyi işler iyi fikirlerle yakalanan illüzyonlardadır; o fikri yorumlayanlardadır.

Yani bire bir benzemeden ama işin özünden yakalayanlar zaten büyük sanatçılardır ve yorumladıklarına ömür boyu onur bahşederler. Sanat bunun için saygıyı hak eder; gerisine bin kere hayır demek lazım.

“Bir filmle yerle bir edilmek, çağın korkusudur.” derken bu değirmene kötü sanatın su taşıdığını söylemek isterim.

Yakında 3 biyografik denilebilecek ve yaşanmış toplumsal olaylara dayanan filmler giriyor gösterime. Oppenheimer, Napoleon ve Osega Cinayetleri’nde William

Martin Scorsese

Hale’in rolü. Daha önce Alan Turing gibi savaş kazandıran, “kod”ları kıran bilim adamının eşcinsel olduğu için başına gelenleri de izledik.

Kuvvetli, tarihleriyle yüzleşen ama sanat eseri filmler bunlar.

William Hale ve petrol zengini Osega Kabilesi’nin başına

gelenleri anlatmayı Martin Scorsese gibi bir yönetmene emanet etmişler.

Martin Scorsese müesses ni-zamın hemen her ödülüne layık görülmüş, ailesi Sicilya asıllı bir Amerikalı yönetmen. Katolik. Çocukluğunda astım hastası olduğunda

Robert de Niro ve Leonardo Di Caprio Osage Cinayetleri adlı filmde

spor yapamamış; onun yerine büyükleri tarafından sanat etkinliklerine götürülmüş.

Uzun uzadıya yazmaya yerimiz yok, ama bu son “Killers of the Flower Moon” adlı eserinde Amerikan tarihinin unutulmaz bir olayını işlerken epik revizyonist Western drama çekmiş.

2017’de David Grann tarafından yazılan aynı isimli kitaptan Eric Roth ile birlikte senaryo-laştırmışlar.

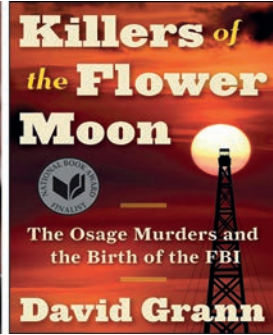
Beyaz adamların Oklahoma’da yerli Osage Ailesi’nin sahip olduğu toprakların altındaki petrolü ele geçirmek için işlenen cinayetleri anlatıyor.

Taammüden; yani bilerek, tasarlayarak üstelik evlilik yolu istismar edilerek işlenen korkunç cinayetler, hırsızlık komplosu,

istismar, terör, ve jenosid, yani soykırım... Bu cinayetlerde hepsi var.

Kitabın yazarı Grann için bu acı öykü bir meditasyon. Tarihin bu çok acımasız cinayet anlarını anlatıp, ölenlerin aziz hatıralarını yad etmek için yazdığı söyleniyor.

Scorsese’ye dönecek olursak, Amerikan yeni dalga akımının önemli temsilcilerinden bir yönetmen, film mimarı. Temel dramatik arayışları ise filmlerinde

David Grann’ın çok satan kitabı “Killers of the Flower Moon: Osage Cinayetleri ve FBI’in Doğuşu”ndan uyarlanan film, 1920’lerin Oklahoma’sında geçiyor ve Osage cinayetlerinin hikayesini anlatıyor.

Hristiyanlık, suç, adalet ve şiddet unsurlarını sorgulayan bir sanatçı.

Anlatımları bazen ortadan, bazen sondan başlıyor ne anlatacağını bildiği için nereden başlarsa başlasın bir derdi anlatıyor.

Bazı fikir adamları, akademisyenler ve aydınların pek iftiharla bahsettiği sinema sanat dünyamız gerçekten söyledikleri parlaklıkta mı ve belediyeler bu parıltıyı mı yansıtıyor iyice araştırmak düşünmek lazım.

Mavi Gözlü Cumhuriyetimizin 100. yıl kutlamalarındaki heyecan insana mutluluk veriyor. Öte yandan sanat, sanata bakışı acilen gözden geçirme, zaruretini de ortaya koydu.

Hele film, dizi gibi yansımalar ortak seviyesi uyuşan insanların eşit önem ve ağırlıklarla yapılan işleri olduğu zaman başarılı oluyor.

Yönetmeninden ışıkçısına, senaristinden oyuncusuna karışık bir iş dalı ve bu yüzden zor. Scorsese bu yüzden çalışacağı güvendiği insanların kendi seviyesinde olmasını tercih ediyormuş. Güven, sadakat kadar seviye de önemli.

Mavi Gözlü Cumhuriyetimizin 100. yıl kutlamalarındaki heyecan insana mutluluk veriyor. Öte yandan sanat, sanata bakışı acilen gözden geçirme, zaruretini de ortaya koydu.

Müsamere düzeyine inmiş işlerin yanısıra, ekranlarda sürekli, kendini izah eden, uyduruk söylemlerle yürüyen bir sanat ortamı bizlere Cumhuriyetin 100. yılına yakışmıyor. Şu sıkıntılı ekonomi gündeminde özellikle kurumların ve devletin sanat için boğazından kesip yaptığı harcamaları büyük sorumluluklar taşıyor. Daha nice yüzyıllara payidar olsun Cumhuriyet.

Kalıcı işlerle yükselsin Cumhuriyet, Atatürk ve silah arkadaşlarının, gerçek kahramanlık öyküleriyle dolsun yüreklerimiz ve böylece rahmetle analım onları...

Korkulan sanat böyle bir şeydir. Saygıyla efendim. •

necefugurlu@butundunya.com.tr

(*) Özenti ürünü, genellikle var olan bir tarzın "aşağı bir kopyası"

"İnsanlar oIgunlaşmak için bazı şeylere muhtaçtır. Bir millet ki, resim yapmaz, bir millet ki, heykel yapmaz, bir millet ki tekniğin getirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur."

M. Kemal Atatürk

(1923) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: II, 1952

24 KASIM ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Her yıl öğretmenler gününde her şeyimizi borçlu olduğumuz öğretmenlerimiz için bir şeyler yazmaya çalışırım. Çok defa bu yazılar için birbirine benzer daha farklı ve güzel şeyler yazabilme kabiliyetim olsa diye düşünürüm.

24 Kasım'ın öğretmenler günü olarak seçilmesinin nedeni 1928'de Mustafa Kemal'in başöğretmen sıfatını resmen aldığı gün olmasıdır.

Bir zamanlar Atatürk Finlandiya'nın coşkulu yükselişini anlatan Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabını bütün okullara tavsiye etmişti.

Biz de bu konuda yapılan en büyük devrim Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarılmasıydı. Bu kanunla eğitimimiz ivme kazanmış daha sonra köy enstitülerinin açılması ile parlak bir gelecek açılmıştı.

Atatürk aramızdan ayrıldıktan sonra önce yavaş sonra büyük bir hızla Atatürk devrimleri neredeyse bitti. Okullar çoğaldı fakat öğretim

kalitemiz yoktu.

Okullardan mezun olan kişilerin beyinlerine faydasız fikirler sokuldu. Düşünmeyi, eleştiriyi, sorgulamayı bilmeyen bir nesil oluştu.

Son yıllarda yapılan üniversite sınavlarında "sıfır çeken" büyük kitleyi görmeyip başımızı kuma sokaarak öğretmenler gününün anlamını değerlendirmek zor.

Biz yaştaki kişilerin çoğu Atatürk'ün açtığı öğretim birliği yol fırsat eşitliği sayesinde sayısız başarılarla ulaştılar. Bizlere bu yolu açan rehberlik eden öğretmenlere minnet borçluyuz.

Ben ve benim neslim tekrar söylüyorum şanslı kişileriz.

Öğretmenler gününün önemini bazılarına anlatmak çok zor.

Yine de bizleri yetiştiren aydınlık, devrimci, Atatürkçü öğretmenlerimizi saygı ile anıyor, önlerinde eğiliyoruz. •

Kültür ve Eğitim

Kültür, en geniş tanımı ile bir yaşam biçimi. Topluların duygu, düşünce birliğini oluşturan; inanç, gelenek ve sanatını kapsayan olgu...

Eğitim, yeni kuşakların toplum yaşamında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları edinmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek;

belli bir bilim dalında, belli bir konuda bilgi ve beceri kazandırarak yetiştirmek ve geliştirmek. Ve kültür bu nedenle eğitimi de kapsar.

Eğitime verilen önem değer de bir toplumun kültürel düzeyinin en önemli göstergelerinden biridir.

Bir yaşam biçimi olarak ele alındığında, ister gelişmemiş, ister az gelişmiş, ister çok gelişmiş tüm toplumların / ülkelerin - az ya da çok- birbirlerinden farklı çeşitli kültürlerle yani yaşam biçimlerine sahip oldukları görülür. Bu farklılıklar

Kültür ve Sanat Dünyasından

Tekin Özertem

farklı ve üstün kılar. Bu birikim, sorgulayarak, araştırarak, çok ve seçerek okumakla oluşur...

Genel kültüre sahip olmak bireyleri çoğunluktan üstün kılar. Genel kültür düzeyi yüksek bireylerin çoğunluğu oluşturduğu toplum ve ülkeler de bu sayede yükseltirler kültürel, toplumsal ve ekonomik düzeylerini. Genel kültürden yoksun bireylerin çoğunluğu oluşturduğu

Genel kültür düzeyi yüksek bireylerin çoğunluğu oluşturduğu toplum ve ülkeler bu sayede yükseltirler kültürel, toplumsal ve ekonomik düzeylerini.

ülkelerin kendi içlerinde; köy ve kentler için de söz konusu. Bu nedenle insanları kültürlü, kültürsüz diye tanımlamak doğru olamaz. Kimi zaman kimilerini kültürsüz diye tanımlayarak değerlendirdiğimizde o kimilerinin genel kültürden yoksunluklarını vurgularız.

Genel kültür, bir bireyin zaman içinde biriktirdiği / biriktirebildiği, günlük yaşamını zenginleştiren yararlı ve farklı bilgilerden oluşur. Birçok konuda tutarlı bilgi birikimine sahip olmayı gerektirir. Bu birikim bireyleri çoğunluktan ayırıp

toplumlarda / ülkelerde ise bunun tam tersi olur. Kolay kolay çağdaşlaşım gelişemezler. Bu gibi toplumlar / ülkeler, genel kültürden yoksun yöneticiler tarafından yönetilirler. Genel kültür sahibi olmak - günlük yaşamı zenginleştirecek yararlı birikime sahip olmak, aynı zamanda da bencil olmamayı, iyi ahlâklı, dürüst, yetkin ve yaratıcı olmayı gerektirir.

Genel kültür düzeyi gelişmemiş toplumlar ya gücü ele geçirmiş tiranlar; ya da yetenekli, dürüst ve liyakat sahibi olup olmadıkları umursanmadan seçilenler tarafından

yönetilirler. Hatrı sayılır paralar harca-yarak öne çıkarlardır bu seçile-rek başa getirilenler. Öncelikleri de seçilebilmek için yaptıkları harca-manın / yatırımın karşılığını almak, daha da zenginleşmektir. Bunu da ne olurlarsa olsun kendilerini des-tekleyenleri, arkalayanları önem-li makamlara atayıp / atanmalarını sağlayıp suyun başını tutarak ger-çekleştirirler.

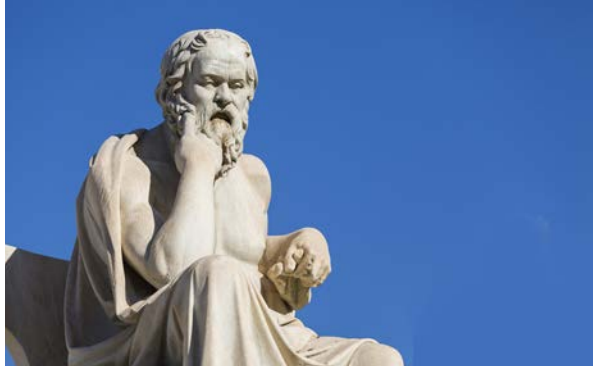
Toplumun / ülkenin yararını dü-şünenlerin; varlıklı olmadıkla-rı için öne çıkamayanların; ülkeyi yönetme şanslarının olmadığı; ço-ğunluğu genel kültürden yoksun bireylerden oluşan toplumların / ülke-lerin kaderidir bu kısır döngü. Genel kültürü gelişmiş gi-bi algılanan fakat günümüzde dürüst-lük, liyakat gibi de-ğerlerden yoksun, bencil bireylerin çoğunluğu oluş-turduğu gelişmiş toplumlar / ülkeler için de söz konu-su bu kısır döngü. Bu kısır döngüden kurtulabilmek de ancak eğitimle mümkün.

İyi ama nasıl bir eğitim?

Eğitim, yeni kuşakların gerekli bilgi, beceri ve anlayışa sahip olabil-melerini içeren bir süreç. Geçmiş-i insanın var oluşuna kadar uzanmakta.

Günümüzde de olduğu gibi önce aile içinde sürdürülmüş binlerce yıl. Her doğan çocuk önce ailenin beklenti-leri; ait olduğu topluluğun örf, adet ve inançları ile donatılarak eğitilmiş. Binlerce yıl bu hep böyle devam et-miş. Milattan önce 4000 yılında, yazıyı keşfedip bilgiyi kalıcı kılan Sümerler ile başlamış okullaşma ve örgün eğitim. Antik Yunan'da da bil-ge ve filozoflar, kitaplar yazarak ken-di kurdukları okullarda sürdürmüşler bilgilerini paylaşarak öğrencilerini yetkinleştirmeyi.

MÖ 470 - 399 yılları arasında yaşamış olan Sokrates, sorular so-

Sokrates'e göre zekâ gerçeğe gebe, eğitim de gerçeği ortaya çıkarmaktan ibaret bir sanat...

rup, düşündürüp, tartıştırıp doğruyu bulmaya yönlendirerek yetkinleş-tirme çalışmış öğrencilerini. Sokra-tes'e göre zekâ gerçeğe gebe, eğitim de gerçeği ortaya çıkarmaktan ibaret bir sanat...

Hristiyanlık, Antik Çağ'ın laik kuram ve uygulamalarını ters yüz etmiş ve kilisenin boyunduruğu altına girmiş eğitim. Düşünce ve sorgulama suç dönmüş Avrupa'da. İnsanlar din bezirganları tarafından sömürülüp açlık ve sefaletle mahkûm edilmişler. Yüzyıllarca Aydınlanma Çağı'na kadar sürmüş düşünme ve sorgulayıp araştırmanın dışlandığı bu eğitim. 17. yüzyılda, Aydınlanma Çağı'nda, John Locke ile başlamış kilisenin boyunduruğundan kurtularak özgürce düşünebilmek. "Düşüyorum öyleyse varım," diyen Rene Descartes ile de var olmanın / olabilmenin temelini oluşturmuş insanı diğer canlılardan en temel öge düşünebilme yetisi.

Bilgilenip edinilen bilgilerden yararlanarak gelişmemizi sağlayan eğitimi sadece okullaşma ile sınırlamamak gerek. Özellikle de az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde halk eğitimi de toplumların anlayış, algı ve kültür düzeylerini geliştirmek için son derece önemli. Bunun en başarılı örneği de ülkemizde 1929 yılında açılan Halk Mektepleri ile 1932 yılında kurulmuş ve yurdun dört bir yanında örgütlenmiş Halkevleri. Cumhuriyet ilke ve devrimleri bu sayede içselleşmiş; dil ve edebiyat, güzel

Köy Enstitülerindeki eğitim sayesinde ilkokul mezunu kız ve erkek köy çocukları, öğretmen olarak görevlendirildikleri köylerde, hem ekonomik hem de kültürel dönüşümün öncüsü olmuşlar...

sanatlar, temsil, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayın, köycülük, tarih ve müze kolları ile halkımızın kültür ve eğitim düzeyinin yükseltilerek çağdaşlaşması amaçlanmıştır.

Bir başka ve yine çok önemli bir atılım da 1940 yılında açılan Köy Enstitüleri ile gerçekleştirilmiş. Türkçe, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, matematik, fizik, kimya, tabiat ve okul, sağlık bilgisi, yabancı dil, el yazısı, resim iş, beden eğitimi ve ulusal oyunlar, müzik, askerlik, ev idaresi ve çocuk bakımı, öğretmenlik bilgisi, zirai işletme ekonomisi ve kooperatifçilik derslerini

Aydınlanma çabasının sürdürülememiş olmasının nedeni; din bezirgânları, halkın nabzına göre şerbet veren; dini duyguları istismar eden koltuk sevdalısı dalkavuk politikacılar ile bürokratlar.

içeren beş yıllık kapsayan bu eğitim sayesinde ilkokul mezunu kız ve erkek köy çocukları, öğretmen olarak görevlendirildikleri köylerde, hem ekonomik hem de kültürel dönüşümün öncüsü olmuşlar...

Halkın ve ülkenin kalkınmasının öncüsü eğitim ve kültür düzeyinin çağdaşlaştırılması ile gerçekleştireceğine inanmış, koltuk sevdalısı olmayan aydın, vatansever dürüst siyasetçi ve bürokratlar ile gerçekleştirmiş bu aydınlanma çabası. Fakat sürdürülememiş. Nedeni de din bezirgânları, halkın nabzına göre şerbet veren; dini duyguları istismar eden koltuk sevdalısı dalkavuk

politikacılar ile bürokratlar.

Bu kısır döngüden çıkabilmenin ön koşulu eğitim. Halkın ve ülkenin

yararını amaçlayan sorun çözücü, yetkin, yaratıcı bir eğitim. Ülke çıkarımı kendi çıkarımın üstünde tutan ve ahlâklı bireyler yetiştirip ülkenin yönetiminde söz sahibi olabilmelerini sağlamak. Bunu umursamayan yönetimlerin hükmettiği ülkelerde koltuk sevdalısı olmayan, kendilerinden sonra üstlendikleri görevleri yerine getirecek bireyleri / kadroları yetiştirmekten korkmayan aydın bireylere ve gönüllü / sivil toplum kuruluşlarına düşüyor bu görev.

Değişmeyen tek şey değişimdir. Yeni yılımız kutlu olsun. •

tekinozertem@butundunya.com.tr

ANEKDOTLAR

- Sokrates ölümüne mahkûm edildiğinde, eşi: *“Haksız yere öldürülüyorsun,”* diye ağlamaya başlayınca, Sokrates *“Ne yani;”* demiş *“bir de haklı yere mi öldürülseydim!”*
- Ünlü bir filozofa: *“Servet ayaklarınızın altında olduğu halde neden bu kadar fakirsiniz?”* diye sorulduğunda: *“Ona ulaşmak için eğilmek lazım da ondan.”* demiş.
- Dostlarından biri, Fransız Kralı 15. Lui'ye: *“Majesteleri,”* demiş *“akıl vergisi almayı hiç düşündünüz mü? Hiç kimse budalalığı kabul etmeyeceğine göre, herkes böyle bir vergiyi seve seve öder.”*

Kral, alaylı alaylı gülererek: *“Gerçekten ilginç bir fikir...”* yanıtını vermiş. *“Bu buluşunuza karşılık, sizi akıl vergisinden muaf tutuyorum.”*

Kültürümüzde Aralık Ayı

Aralık ayı, takvimimizdeki Türkçe ay adlarından biri. Sonbaharla kış arasında bir geçiş dönemi. Sonraki ayın adı yine Türkçe. “Ocak.”

Aralık, mesafe anlamında da kullanılıyor. Ayrıca köy evlerinde “sofa” yerine kullanılan “aralık” ifadesi, gittikçe azalsa da unutulmuş değil; annem hâlâ salon ya da sofa yerine “aralık”ı telaffuz ediyor. Diğer odalara geçiş sağlayan mekân. Derleme sözlüklerine bakarsak,

bazı yörelerimizde koridor yerine de “aralık” sözcüğünün kullanıldığını görürüz. Yine 1930’larda yapılan derlemelerde “koridor” yerine “geçenek” ifadesinin kullanıldığı kayıtlara geçmiş. Her iki sözcük de “geçiş”i ifade ediyor.

12 hayvanlı kadim Türk takviminde ise bilindiği gibi 12 yıllık döngü içinde, her yıla bir hayvan adı veriliyordu. Bu döngünün neye göre hesaplandığına ilişkin bilgim

12 hayvanlı Türk takvimi

yok. Anadolu’da yaşlı çoban ve çiftçilerden duyduğum şifahi bilgiler, 12 yıllık döngünün de mevsimlerle ilgili olabileceğini akla getiriyor. “11 yılda bir, kışı aşırı soğuk ve yazı çok kurak bir yıl gelir” ifadesine birkaç kez şahit oldum. İlgisi olup olmadığını, ancak meteorolojik kayıtları inceleyerek belki teyit edebiliriz. 12 yıllık döngü; Güney Sibirya ve Altay-Sayan Türk halklarınca geliştirilmiş bir sistem.

Kadim Türk halk takvimlerinde bir yıl, yine 12 aya bölünmüş. Ay adları yine doğadan seçilmiş; Uygur Türklerinin Mayıs ayına verdikleri “Çiçek ayı”nı örnek verebiliriz. “Ay”larda hayvan adına çok rastlamıyoruz. İstisnalardan biri “sığın”. Altay-Sayan Türkleri, yüz yıl öncesine kadar, bugün aralık adını verdiğimiz aya “sığın” ayı

diyorlardı. Kürek boynuzlu ve heybetli bir geyik türüne verdikleri simgesel bir ifadeydi sığın. Aslında tüm yabancı av hayvanları, kiyık/geyik olarak adlandırılıyordu. Sığın adının, geyiğin kutsal sayıldığı dönemlerden kaldığı kabul ediliyor.

Ocak; aynı zamanda ateş yakılan mimari ögenin adı. Çadır tipi ya da konik formu tahta konutlarda, mekânın tam ortasında yer alırdı ve ateşle birlikte kutsal olarak dü-

şünüldü. Altay-Sayan ve Saha Eli/Yakutistan Türkleri “Od Ene” adını vermişler ateşe. Dişil bir varlık olarak tasavvur etmişler. Hatta bazı oyunlarda tanrıça sıfatı yüklendiği de kayıtlara geçmiş.

“Kam”lar ayine başlamadan önce ateşi kutsarlar; süt ya da kırmızı saçarlardı. Ateşe yönelik “alkış”larda (dua) ateşi överken, “güneşten kopmuş Od Ene’m” ifadesini kullanmayı ihmal etmezlerdi. Ateşin

Kadim Türk topluluklarında Güneş dişil bir varlık olarak tasavvur edilmişti.

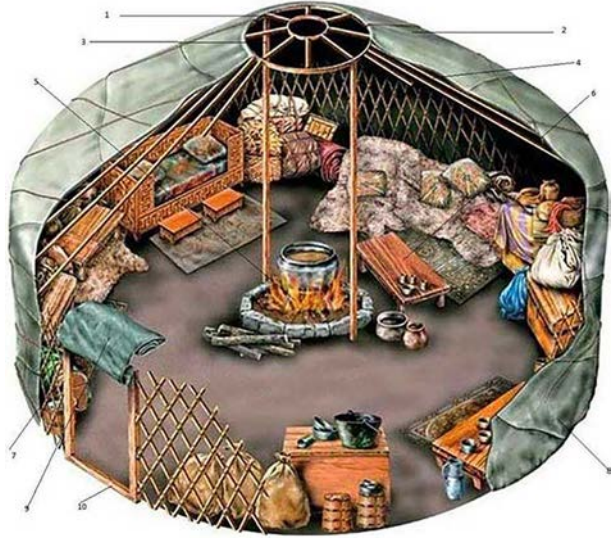
Güneş’e Kün Ene (*Gün Ana*) derlerdi.

güneşle ilişkilendirildiği çok açık; öyle anlaşıyor ki Türk-Alтай mitolojisinde; güneşin yeryüzündeki temsilcisi ot /od idi. Güneş de dişil bir varlık olarak tasavvur edilmişti. Kün Ene (*Gün Ana*) derlerdi Kadim Türk toplulukları güneşe.

“...Üç köşeli taş ocak, alevli yanan al ateşim!

/ Taş ocağımız yerinden oynamasın; daima yansın! /Yaktığımız ateş alevli olsun. / Tarhana pişirdiğimiz ocağın küllü çok olsun! / Neslimiz kesilmesin; biri giderse biri gelsin! / Eyy Abakan Dağı'nın pay'ı; (Bay'ı) ey ay ve güneşin parçası (olan ateş) bereket ver, kismetimiz bol olsun!”⁽¹⁾

Merhum Abdülkadir İnan'ın aktardığı Saha / Yakut alkışında açıkça görüldüğü gibi ateş kültü ile Ocak (aile) kültü birbirinden ayırt edilemeyecek kadar iç içe girmiş. Ocak, aynı zamanda aile birliğinin simgesi idi. Türkiye Türkçesinde ve Türkçenin tüm lehçelerinde ocağın birlik-dirlik sembolü olduğuna ilişkin belki binlerce deyim ve atasözü hâlâ yaşamakta. Ateş ve ocak sembolizmi şiir ve hikayelerde çokça yer almış: “...Babası ağladı aydur: Oğul! Ocağum issüz koma, kerem eyle, varma didi...”⁽²⁾

Eski Türklerde ateş kültü ile ocak iç içe girmiş, aynı zamanda aile birliğinin simgesi olmuştur.

Merhum Mehmet Akif Ersoy'un “...sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak” ifadesinde de aynı tasavvuru görüyoruz. Ocak, eşittir aile.

Hemen hemen tüm arkaik kültürler, tüm canlılar için yaşam kaynağı olan güneşe saygı göstermiş ve ulu bir güç olarak kabul etmiş. Ortadoğu'da Sümerler ve Hattiler Utu, Luviler Şimeğe, Mısırlılar Ra, Frigler Sabazios, Urartular Ardini, Mitanniler ve Persler Mitra olarak adlandırmışlar Güneş Tanrısını. Hint düşüncesinde ise birçok tanrıya güneş sıfatı verilmiş. Hint tasavvuru, tanrılara farklı kimlik büründürülen ve yeniden doğuşla ilgili olduğu anlaşılan çok sayıda

mit yaratmış. Bunlardan bir kısmı güneşle ilişkilendirilmiş. Güneş ile ilişkilendirilen önemli iki tanrıdan biri İndra, diğeri Vişnu. İkisi de eril olarak tasavvur edilmiş. Sıfatlandırmalar birer özellikten ibaret değil. Örneğin "...Genel olarak Vişnu'nun on avatari olduğu söylenir: Balık, kaplumbağa, domuz, insan-aslan, cüce..."⁽³⁾ Hindu Ateş Tanrısı Agni'nin de eril olduğunu biliyoruz.

Kadim Türklerin, güneşi dış tasavvur etmeleri ve "Kün Ene /Ana" adını vermeleri Türk güneş kültürünün çok sağlam bir ayırıcı özelliği. Kün Ana. "Ay" a ise Aydede / Ayata adını verdiklerini çocukluğumuzdan beri biliyoruz. Güneşe, "Ana" sıfatı verilen başka bir erken kültür dönemi var mı? Ben rastlamadım.

Türk halklarından derlenen destanlarda da güneş kültürüne ilişkin verilere rastlıyoruz. Örneğin, Saha /Yakut Türklerinin ünlü destanı Er Sogotoh'ta, Er Sogotoh'un önemli bir işe başlarken güneşi üç defa selamlaması dikkat çekici. Bu hususun gerçek hayatta belgeli benzeri de var.

Çin yazılı kaynaklarından açıkça anlaşıldığına göre Hun Kağanları'nın otağ kapısı doğuya bakardı ve kağan her sabah otağdan çıkıp Güneş'i selamlar ve ona yükünürdü. Aynı kaynaklarda Türk kağanlarının, dolunay döneminde Ay'ı ululadıkları da kayıtlıdır. Ayrıca,

Gumilëv'in 570'lerde yazılan Çin Wei-Sui salnamelerinden aktardığına göre yönetici sınıfın inançsal ritüelleri şöyle özetlenebilir:

"Güneşin, memleket üzerine doğuşunu temsilen kaanın otağına doğudan giriş, devlet erkanının atalar mağarasına yılda bir defa kurban sunması."⁽⁴⁾

Kırgızistan-Saymalıtaş Kült Alanında kayaya çizilmiş güneş başlı tanrı ya da tanrıça. (Tunç Çağı- MÖ 2.500-1000)
Kaynak: Somuncuoğlu, Servet

Eski Türk güneş kültürüne dair halkbilim derlemelerinde de önemli bilgilere rastlıyoruz. Merhum Abdülkadir İnan'ın aktardığına göre "...Altaylı şamanlar Güneş'le and içerler; and formüllerinde "Kün Ana körüptür" ifadesi geçer." (İnan; s. 29, age.)

And ifadesinin piktoqramı da (basitleştirilmiş resim) var. Hal-ka ortasında bir nokta. Kadim Türk heykel ve kaya resimlerinde karşılaştığımız bu piktoqramlar güneşi simgeliyor. Daha sonraki

dönemlerde “harf”e dönüşmüş. Kadim Türk alfabesinde “nd” sesi veren iki harf var. Biri, yarım daire içinde üç nokta, diğeri ise dairenin tam ortasında tek nokta şeklinde. Her ikisi de kelime içinde yazıldığı zaman “nd”; ayrı yazıldığı zaman “and” şeklinde okunuyor. Kadim Türk kültür coğrafyasında neolitik çağlardan bu yana sıkça rastladığımız güneş resimlerinin önce piktograma sonra da fonograma / harfe dönüşmesi ve aynı zamanda and olarak okunması, and içilirken “Kün Ene görüyor” ifadesinin kullanılması (şahit gösterilmesi) Türk güneş kültürünün kendine özgü olduğunu; köklerinin prototürk kültürlerde aranması gerektiği sonucunu ortaya çıkarıyor.

12. aya “Aralık” adı hangi çağda verildi bilmiyorum. Halkbilimci akademisyenlerin bir tespit ya da tahminleri vardır diye düşünüyorum. Aralık adının bir geçiş dönemiyle ilgili olduğunu düşünebiliriz.

Muhtemelen kış mevsimine geçişi kastediyor. Aklıma “Zemheri” ifadesi geldi ve Ferit Devellioğlu sözlüğüne baktım; (Arapça) aslı “zemherir” imiş. “gün dönümünden sonraki şiddetli soğuklar” şeklinde açıklamış. Yani Karakış. Halk takvimine göre bugünkü 21 Aralık, 30 Aralık’a denk geliyordu. Şimdi kullandığımız takvime göre 22 Aralık-31 Ocak tarihleri arasında Karakış’ı yaşayacağız. Günümden bin yıl önce yaşıyor olsaydık, söz konusu günlerin çoğunu Ocak başında geçirecek; Uygur dönemi takvimindeki güneşli “Çiçek” ayını düşleyecektik. •

vahapcandan@butundunya.com.tr

1) İNAN; A., “Tarihte ve Bugün Şamanizm” sf. 29, TTK Yay. .5. Baskı, 2000, ANK.

2) Ergin Muharrem: “Dede Korkut Kitabı 1. Cilt, s.211, TDK Yay. 2016,ANK

3) O’Flaherty Wendi DONİGER; “Hindu Mitolojisi”, Çev; Kudret EMİROĞLU, s. 47, 1.Baskı, İmge Kitabevi, 1996, ANK.

4) Gumilëv, L.N; “Eski Türkler” Çev: D.Ahsen BATUR, s.105, 6. Baskı, Selenge Yay., 2007, İST

İLGİNÇ ANEKDOTLAR

■ Sokrat ölüme mahkûm edildiğinde, eşi: “*Haksız yere öldürülüyorsun.*” diye ağlamaya başlayınca, Sokrat: “*Ne yani,*” demiş. “*Bir de haklı yere mi öldürülseydim!*”

■ Bir şemsiye tamircisi, yazmış olduğu şiirleri incelemesi için Shakespeare’a gönderdiğinde, ünlü yazarın cevabı şu olur: “*Dostum siz şemsiye yapın, hep şemsiye yapın, sadece şemsiye yapın.*”

■ Ünlü bir filozofa: “*Servet ayaklarınızın altında olduğu halde neden bu kadar fakirsiniz?*” diye sorulduğunda “*Ona ulaşmak için eğilmek lazım da ondan*” demiş.

■ Dostlarından biri, Fransız kralı 15. Lui’ye: “*Majesteleri, demiş. Akıl vergisi almayı hiç düşündünüz mü? Hiç kimse budalalığı kabul etmeyeceğine göre, herkes böyle bir vergiyi seve seve öder.*”

Kral, alaylı alaylı gülererek: “*Hakikaten enteresan bir fikir.*” cevabını vermiş. “*Bu buluşunuza karşılık, sizi akıl vergisinden muaf tutuyorum.*”

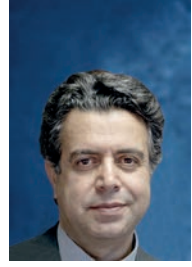
Sabah kahvaltısı dahil
günün her öğününde
tüketilebilen
Türk kültürünün
temel sosyalleşme aracı

Bir
Cumhuriyet
İçeceği
Çay

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Bugün; dünyada kişi başı çay tüketimi en yüksek ülke olmamıza rağmen, çayın bu topraklardaki geçmişi cumhuriyetimizle sınırlıdır.

26 Aralık 2014 tarihinde vizyona giren, bizimkilerin “Son Umut” ismini uygun gördükleri, Avustralya yapımı; “Su Kâhini” veya “Suyu Arayan Adam” anlamına gelen “Water Diviner” filmi;

Avustralyalı bir çiftçi olan Connor’ın (*Russell Crowe*) Çanakakale Savaşı döneminde cepheye gönderdiği üç oğlunu ölü ya da diri bulmak istemesi, bu sebeple ülkemize gelmesi ve savaşın gerçekleriyle yüzleşmesi üzerine kurulu bir hikâyeyi ele alıyordu. Bu filmin yönetmen koltuğunda ise ilk yönetmenlik denemesiyle filmin

başrol oyuncusu Russell Crowe oturuyordu. Bu filmdeki rolüyle Avustralya’nın Oscar’ı olarak nitelendirilen AACTA ödülü için yarışan Yılmaz Erdoğan’a da 2015’te, En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu dalında ödül verilmişti.

Filmi çekenler yabancı olunca,

yeterince hâkim olamadıkları kültürümüzle ilgili kusurları sadece bu sayıdaki konumuza özne olan bir detaya değinerek diğerlerini görmemiş gibi davranacağız.

Filmde; Osmanlı Binbaşısı Hasan (*Yılmaz Erdoğan*) ve Cemal Çavuş (*Cem Yılmaz*); bizim, “ince

belli” dediğimiz lale formundaki bardaklarla Gelibolu

sahilinde çay içiyorlardı. Filmde böyle bir sahnenin bulunması; ben de, 1970’li yılları anlatan bir dönemde cep telefonu görmemiz gibi bir duygu oluşturdu. Çayı tabii ki çok seviyoruz, ama bahsi geçen tarihlerde bizdeki çay; aktarlarda satılan ve ilaç niyetine kullanılan bir

bitkiden ibaretti. Bugün; dünya-
da kişi başı çay tüketimi en yük-
sek ülke olmamıza rağmen, çayın
bu topraklardaki geçmişi cumhu-
riyetimizle sınırlıdır. Çay bahçesi,
çay ocağı, çay evi cumhuriyetimi-
zin bizlere bir hediyesidir. Sözün
özü; biz çayı cumhuriyetle tanıdık
ve cumhuriyet kadar çok sevdik. Bu
yüzden de, çay bizim için;“bir cum-
huriyet ifadeçisidir” tanımı çok yerin-
de bir ifadedir.

Osmanlı'da
esas tüketilenin ise
kahve olduğunu bi-
liyoruz. Fakat ge-
rileme ve çöküş
döneminde Afrika
ve Ortadoğu üze-
rindeki hâkimiyetin
sona ermesiyle
birlikte kahveye
olan erişim de sı-
nırlanmış görünü-
yor. Yeni kurulan
Cumhuriyet, dışa bağımlılığı önle-
mek için; hem ithal edilen malları
yurtta üretmek, hem de modern ya-
şam ve sosyalleşme biçimlerini top-
luma benimsetmek amacıyla tıpkı
diğer ürünlerde olduğu gibi, çaya da
önem vermiştir.

Aslında Türkler, Orta As-
ya'dayken çayla tanışıyor-
lardı. Hunlar başta olmak üzere
Türkler MÖ 400 yılına kadar çay
ticareti yapıp, tüketmişlerdir. Kuv-
vetle ihtimal çayın üretimi ile ilgi-
li sıkıntılar göçebe bir kültüre sahip
olan Türklerin bu bitkiyi gündelik

**Çay bahçesi, çay
ocağı, çay evi
cumhuriyetimizin
bizlere bir hediyesidir.
Sözün özü; biz çayı
cumhuriyetle tanıdık
ve cumhuriyet kadar
çok sevdik.**

hayatlarının bir parçasına dönüştür-
mesine mani olmuştur. Çünkü; fidan
olarak dikilen çay bitkisinden ya
da çay tohumundan ürün alabilmek
için yaklaşık dört, beş yıl gerekmek-
tedir. Bu yüzden de Orta Asya'dan
batıya göç ettikleri süreçte çay kül-
türünden de uzaklaşmışlardı.

Çay ilk olarak 1888-1892 yılları
arasında Bursa'da yetiştirilmeye ça-
lışılmış ancak, bu girişim başarısız
olmuştur. Çün-
kü; Türkiye'nin
bu kısmı çay ye-
tiştirmek için
ekolojik olarak
yetersizdi. Millî
Mücadele hükü-
metinde İktisat
Vekâleti'ne ge-
tirilen ve 1924'e
kadar bu görev-
de kalan Zihni
(Derin) Bey, Ali
Rızâ Bey'in ra-

poruyla kendi tespitlerini birleştirip
hükümete tasarı olarak sundu; dö-
nemin Rize milletvekillerinin des-
teğiyle tasarı 1924'te kanunlaştı.
Rize Vilâyeti ile Borçka Kazası'nda
Fındık, Portakal, Limon, Mandali-
na, Çay Yetiştirilmesi Hakkındaki
Kanun'a göre hükümet bölgede çay
fidanlığı kuracak ve çiftçiye ücret-
siz fidan dağıtacaktı. Fakat yöre-
de müstakil üretim yaparak bundan
büyük kazanç sağlayan üretici ve
tüccarların aleyhteki propagandala-
rıyla çayın geleceğini kestiremeyen
bölge halkının çekingen tutumu yü-
zünden çay politikası yavaş ilerledi.

Batum'dan tohumlar satın alındı ve ilk üretim ancak 1928'de gerçekleşti. 29 Mart 1940 tarihli kanunla çay tarımının ve üreticisinin desteklenmesi güvence altına alındı ve nihayet 1947 yılında Rize Çay Fabrikası işletmeye açıldı. Çay tarımı Doğu Karadeniz kıyısı boyunca ekonomik yaşamın ayrılmaz bir parçası oldu. Öyle ki; kasabalar isimlerini "çay" kelimesine yer vererek değiştirmeye başladı. Mesela, Mapavri ilçesi Çayeli, Kadahor ise Çaykara olmuştur. Türkiye; 1965 yılından itibaren çay ihraç etmeye başlamıştır.

Türk çayı, yetişirken üzerine kar yağan ender bir çay bitkisidir. Kar altında geçirdiği dönemin hemen ardından, mayıs ayı içerisinde hasat edildiğinden, yetiştirilmesi sırasında kimyasal zirai ilaç kullanılmaz. Türk çayı bitkisi, kar altında geçirdiği uzun süre zarfında yeteri kadar dinlendiğinden güçlü bir aromaya da sahip olur. Dolayısıyla Türk çayı, dünyada üretilen diğer çaylar arasında, kendine has yetiştirme süreci ve aroması oldukça sağlıklı ve kaliteli bir çay olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'de benimsenmiş olan çay demleme ve tüketme biçimi

Rusya kökenli gibi görünüyor. Rus icadı semaver (*semafor*, yani kendi kendine kaynayan), Doğu Anadolu ve Karadeniz'de yaygın biçimde çay bardağı anlamında kullanılan istikan, kıtlama ve bardağı ters çevirme usulleri Rusya'dan gelme olduğu gibi, "paşa çayı" da Rusça "general çayı"ndan çeviridir. Türkiye'de en çok tüketilen çay türü Rize bölgesinde yoğun olarak üretilen "siyah çay"dır. Ayrıca daha sert bir aroma isteyenlerin tercih ettiği çay ise kakak çay olarak adlandırılan "İran çayı"dır. Son yıllarda Seylan çayı ve ayrıca bitkisel çay çeşitleri de yaygınlaşır oldu.

Türk kültüründe çay, günlük hayatın vazgeçilmez bir sosyalleşme aracıdır.

Türk çay kültürü; sabah kahvaltısından başlayarak günün her öğününde tüketilebilecek bir içecek olarak görülmektedir. Kahvaltı sofralarının vazgeçilmezi olan çay, günlük hayatımız için de temel bir

sosyalleşme aracıdır. Misafir ağır-ların ilk ikram ettiğimiz şeyle-riğin başında gelir. Tatlı sohbetlerine konukluk eder, yemeklerden sonra keyfimize keyif ka-tar. Hele destanları-mıza, türkülerimize, ilahilerimize ve manilerimize de girdi-ği hatırlanırsa çayın ülkemizdeki yeri ve önemi daha net an-laşılır.

Türk çay kül-türünün en önemli özelliğinden biri de kuşkusuz ünlü ince belli çay barda-ğıdır. O tarihlerde kullanılan Avrupa formundaki bardak-ların üretimi daha maliyetliydi. Bey-koz Cam Fabrikası; ekonomik olsun diye, ilk defa; sapı, ayağı ve kulbu olmayan bir bardak üreterek, bugün mükemmel olarak kabul edilen bir ta-sarıma imza attı. Saydam ince cam-dan yapılan ve lale şekliyle tam avuç içine oturan ince belli bardak bir ba-kıma kış ayların-da ısınmanın da bir yolu olabiliyordu.

Bardağın ilk kimin tarafın-dan tasarlandığı meçhul. Bardağı; Hoca Ali Rıza'nın, Beykoz Cam

Fabrikası kurulmadan çok önce res-mettiği "Semaver" adlı tablosun-da görüyoruz. Bu bardak; önceleri bir süre gariipsense de daha sonra

Hoca Ali Rıza'nın Semaver adlı tablosu

toplum tarafından hızlıca benimsen-di. Öyle ki; ye-mek tariflerinde ölçü olarak kullanıldı, evinde gündüz çay içenler, akşam rakı bardağı olarak kullandılar. Aynı bardak günümü-zde, viski üreticisi bir firma tarafından "mükemmel viski bardağı" olarak belirlenmiş. Eko-nomik olsun diye üretilen ince bel-liyi, bilim harika-sı olarak sunuyor

ve Paşabahçe'nin bu bardağa biçtiği değerin 100 misli fiyatla pazarlıyor. Bu bardağın biraz daha büyüğünü

← BACK TO BARWARE AND GIFTS

THE PERFECT WHISKEY GLASS

from \$25.00

BACK IN STOCK!

These eccentric whiskey glasses were discovered by our friend David Hill of the Malt Guild. After years of research in Scotland with the best Scotch distillers in the world, he found this glass to best express the nose and taste of a fine whiskey.

Glasses per set:
Select Glasses per set: *

Çay bardağımız internette "Kusursuz viski bardağı" olarak 25 Dolar'a pazarlanıyor

sanatçı Ajda Pekkan sipariş edin-ce, ismi "Ajda Bardağı" olarak

benimsendi ve üretime dahil edildi. Bardak; değiştirilen isimle bugün “Aida” olarak yoluna devam ediyor. Bu kültüre bütünlük katan diğer bir unsur ise İran kültürüne ait, aslı seramik olan ama ucuz olsun diye genellikle melaminden üretilen kırmızı, yaldızlı "Acem Çay Tabağı" dır. Yaşantımızın ayrılmaz parçası haline gelen; demleme usulü, ince belli bardağı ve acem çay altlığı üçlüsüyle Kültür ve Turizm Bakanlığı'na yapılan başvuru sonrası 'Türk Çay Kültürü', UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne eklendi.

Yeryüzünde beş bin yıldan beri kullanılmakta olan çay ilk defa Çin'de ortaya çıktı ve hem ilâç, hem de keyif verici bir içecek olarak yaygınlaştı. Çayın Çin dışında tüketildiği ilk ülke ise deniz aşırı komşusu Japonya oldu. Japonlar; çayın tarihini belgeleme konusunda Çin'den daha başarılı olmuştur. Çay içme ritüelini törensel anlamda derinleştirmiş ve çayı yemek kültürlerine uygun biçimde dönüştürerek, kendilerine has bir çay içme töreni haline getirmişlerdir.

Dünyada birçok kritere göre sınıflara ayrılmış yaklaşık 1500 çeşit çay vardır. Bunların hepsi;

“Camellia Sinensis”

“Camellia Sinensis” denen tek bir bitkiden elde ediliyor. Çay bitkisi kesme, soldurma, kıvrırma, fermentasyon ve kurutma gibi adımlardan sonra içime hazır kurutulmuş yapraklara dönüşür. Üç temel çay çeşidi vardır. Bunlar; siyah çay, yeşil çay ve beyaz çaydır. Genel kural olarak çay üretimi için filiz ucundan koparılmış iki yaprak ve bir tomurcuğun kullanılması önerilir ve istenir. Bu-

Japon kültüründe çay içmenin özel bir seremonisi vardır

nun nedeni çay bitkisinde yapraktaki kaliteyi etkileyen karakteristik maddelerin tomurcuk ve genç yaprakta birikmiş olmasıdır. Bunların dışında, yetiştiği bahçe, yaprak boyutu, işleme yöntemi, fermentasyon

Hindistan'da; süt ve şeker gibi geleneksel yöntemlerin yanında "masala" adı verilen bir çeşni de karıştırılıyor.

yöntemlerine göre de sınıflara ayırmak mümkündür.

Çay tüketimi, ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Japonya

ve Çin'de özel bir seremoni ile içilir. İngiltere'de; "5 çayı" kavramı ile sütlü olarak, Rusya'da; şurup ve çeşitli meyve reçelleri ile tüketiliyor. Hindistan'da; süt ve şeker gibi geleneksel yöntemlerin yanında "masala" adı verilen bir çeşni de karıştırılıyor. Fas'ta; yeşil çay ve nanenin karıştırılmasıyla servis ediliyor. Arjantin'de Yerba Mate çayı, Güney Amerika'da ve Arjantin'de tüketilen en popüler çaylardan biridir.

2005 yılından bu yana Hindistan, Sri Lanka, Nepal, Endonezya, Bangladeş, Uganda ve Tanzanya başta olmak üzere çay üreticisi konumundaki birçok ülkede 15 Aralık, "Uluslararası Çay Günü" olarak kutlanmaktadır.

Bir çay sever olarak kutlamazsak ayıp olur şimdi! •

alitekincam@butundunya.com.tr

ÇAY DEYİP GEÇMEYİN...

Çayı çok sevdiğimi söyleyince, yaşlı teyze anlattı: "Bak evladım" dedi "Çayın alt demliği evdeki kaynanadır; devamlı kaynar durur.

Üst demlik evdeki gelindir; alt demlik kaynadıkça o olgunlaşır, demlenir...

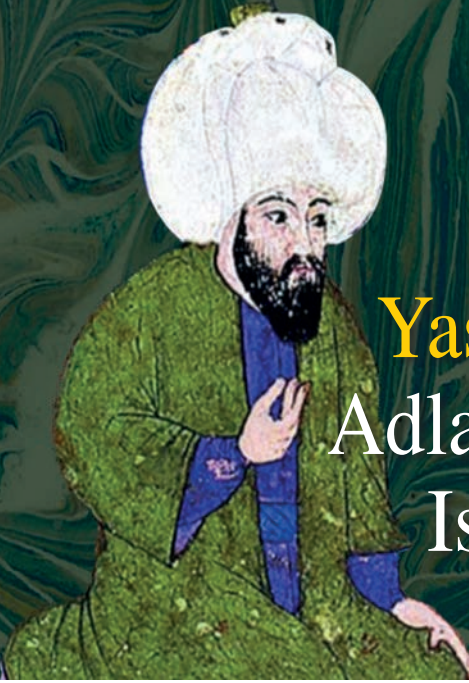
Gelinin kocası ise bardaktır; biraz kaynana doldurur onu biraz da gelin...

Çocuklar çayın şekeridir; tat verir...

Görümce ise çay kaşığıdır, arada bir gelir ve karıştırır gider...

Kaynataya gelince; o da bardak altıdır, dökülenleri bir araya toplar..."

Prof. Dr. Yaşar Yücel'in Adları Unutulmuş Islahatçıları

“Ülkenin durumu karmakarışıktır ve bu yüce devletin temeli durmadan kazılmak üzeredir. Daha önce sözü edilen tarihten bu yana bunca kötü eylemin, çirkin işlerin ortaya çıkmasına kimler sebep olmuştur ve bunun araştırılıp bulunması nasıl mümkün olacaktır?” -Kitab-ı Müstetab (Hoşa giden, güzel kitap), 17.Yüzyıl

Kâtip Çelebi, son yapıtı **Mizanül-Hak fi İhtiyaril-Ahak**'ta (En doğruyu seçme konusunda Hak terzisi) din, boş inançlar, bağnazlık, günlük yaşam konularındaki yersiz tartışmaları bilgi, akıl, sağduyu ışığında ele alarak doğruları göstermeyi amaçlamıştı.

Hızır'ın yaşayıp yaşamadığı,

mezar ziyaretleri, millet-ümme t ayrımı, dönemin iki farklı dinsel baskı grubu olan Kadızadelerle Sivasililer arasındaki çatışma, müzik, raks, kahve, afyon, esrar gibi keyif verici maddeler, rüşvet vd. konuları yapıta açıklanıp irdeleniyordu.

Yazar, kitabına başlarken, boş inançlara kapılıp gidenlere

seslenmekteydi:

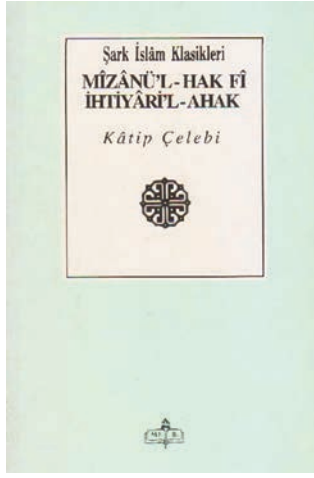
“Herkes bu kavganın, bu birbiriyile düşmanca uyuşmazlığın konusu nedir ve bundan nasıl bir sonuç alınır, bilsinler de ahmaklık vadilerinden dönüp kuru kavgadan vazgeçsinler!”

Ne var ki 200 yıl sonra bile kimi konularda kitabın yakındığı düşmanca tutum silinip gitmiş değildi. Bu nedenle de Batı biliminden, düşün-cesinden beslenen yenilikçi yazar Şinasi, Kâtip Çelebi'nin yapıtını basarak 19. yüzyıl okurlarına sunarken kamuoyu tepkisi nedeniyle örneğin konulardan birini kitaptan çıkarmak zorunda kalmıştı!

Kitabın o bölümünde Hz. Peygamberin İslam dininin doğuşundan önce yaşamış olan anasıyla babasının Müslüman sayılıp sayılmayacağı konusu üzerinde duruluyordu.

Osmanlı toplumundaki Yeniçağ adamı diye nitelenecek yazarımız, tartışılan konuda din bilgilerinin farklı yorumlarına hoşgörülle yaklaşıyor, kamuoyundan beklentisini ise şöyle özetliyordu:

“Dine inanan halka gereken budur ki bu konudan dem vurmayıp söz söylemesinler ve anlatılanları iyiye yorsunlar. Boş söylentilere karşılık ‘Peygamberin anası ve babasının mümin olduğu umulur’ desinler. Edebi bir yana bırakıp kâfir

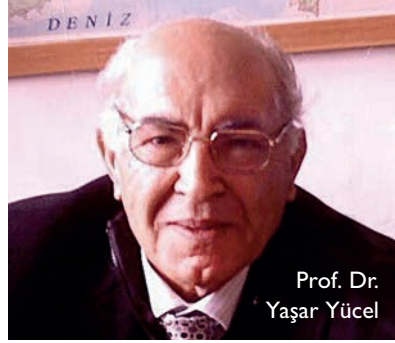

Mizanül-Hak fi İhtiyaril-Ahak

sanını takmasınlar. (...) İmdi onlar için en iyisi budur ki bu konudan uzak durunsun ve çekinsinler. Lakin sözüümüz halkadır, bilginlere değil!”

Bilginlerin, araştırıp sorgulayan uzmanların önünü açan bu görüş Cumhuriyet aydınlanmasının da yaklaşımıdır. Osmanlı siyasetnameleriyle ıslahatnamelerini kuşbakışı

gözden geçiren bu yazı dizisine konu olan eski metinler üzerinde de Cumhuriyetin başarılı bilim odakları bu anlayış içinde çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Prof. Dr.
Yaşar Yücel

Tarih Profesörü Yaşar Yücel, öğretim gördüğü Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde kürsü başkanlığı, dekanlık, Türk Tarih Kurumu'nda başkanlık görevleri yapmıştı.

“Osmanlı Devlet Teşkilatına Dair Kaynaklar” adını taşıyan özenli

Prof. Yaşar Yücel, Avrupa’da değişen siyasal, toplumsal koşulların Osmanlı dünyasında büyük sıkıntılar yarattığını hatırlatmaktadır. **Nüfus artışı, mali bunalım, askeri sistemde değişme, Celali ayaklanmaları devlet yönetimini, hazineyi, halkın yaşamını yıkıma sürüklemiştir.**

yapıtında bir araya getirdiği 16-17. yüzyıl “ıslahatname”leri, imparatorluğun sorunlu bir dönemiyle ilgili olarak yönetim organına, adları unutulmuş devlet görevlilerinin sunduğu dikkat çekici önerileri kapsar.

Prof. Yaşar Yücel, Kanuni’den pek az sonra 3. Murat döneminde imparatorluğun en geniş sınırlarına ulaştığını, buna karşılık bu dönemde Avrupa’da değişen siyasal, toplumsal koşulların Osmanlı dünyasında büyük sıkıntılar yarattığını hatırlatmaktadır. Nüfus artışı, mali bunalım, askeri sistemde değişme, Celali ayaklanmaları devlet yönetimini, hazineyi, halkın yaşamını yıkıma sürüklemiştir.

Prof. Yücel’in yayımladığı ıslahat metinlerinin ilki ‘Kitab-ı Müstetab’ (Hoşa giden kitap) adını taşımaktadır.

“Müstetab” yazarı da, yaşadığı dönemde kendisinden önce konuyla ilgilenmiş yazarlar gibi, Kanuni dönemi koşullarına yeniden dönülebilmesi yolunda öneriler geliştirmiştir.

Batı dünyasındaki gelişmeleri göz önünde tutan köklü değişim önerileriyse hatırlanacağı gibi ancak bir sonraki yüzyılda ortaya çıkabilecektir.

Yazarımız Osmanlı İmparatorluğu’nu 17. yüzyıl başlarında etkileyen olumsuz koşulları, “*Hazinede kıtlık ve hâkimler arasında düşmanlık ve kadılarda rüş-*

vet ve düşman tarafında fırsatçılık ve onlara yakın olanlarda hıyanet ve bilginlerde açgözlülük ve ahmaklık, çiftçilikte bereketsiz tarım ve tasa, özette dört yanda kötü değişiklikler ve her yerde utandırın durumlar...” diye tanımlamıştır!

Devlet örgütünün eleştiriye hedef olan başlıca yönleri şunlardır:

Kapıkulu askerlerinin, hiç gereği yokken sayısı artırılmış, bu yüzden giderler karşılanamaz olmuştur. Devlet görevleri artık “alanı satanı belli olmayan bir alış-veriş konusu”dur!

Yeniçeri olarak defterde kayıtlı olanların çoğu, sefere gitmekten kaçınmaktadır:

“Yeniçeri kullarının mevcudu otuz beş bin olduğu halde bunlardan pek azı sefere memur yazılır, ötekiler korucu, emekli, kalelerde nöbetçi diye saraya bildirilirdi. Ancak sefere yazılanların bile defterlerde adı olduğu halde sayıları yedi sekiz

bin neferi geçmezdi. Fakat mevcut olmayan kapıkullarını, serdarlar mevcut gösterip kendilerine gelir sağlamaya başlamışlardı. Bu durum kul taifesini Celali isyancısı haline getirmiş, eski zaferler artık kazanılamaz olmuştur.

Padişah yetkililerden örneğin şu söyle sorulara yanıt istemelidir:

-Neden seferlerde artık başarı kazanılmıyor?

-Halk perişandır. Hazine niçin boşalmaktadır?

-Padişah hasırlarından her yıl nice yük akçe hazineye girerken şimdi gelmez olmuştur? Hasırların birer yolu bulunarak, onun bunun elinde kalmasına sebep olanlar kimlerdir?

Islahatname yazarı, geçmişte olduğu gibi mutlak ve merkeziyetçi padişah otoritesinin yeniden kurulmasını, devlet örgütlenmesinin

temeli kul sisteminin, timarlı sipahi ordusunun, kanun düzeninin güçlendirilmesini öngörmektedir:

“Saltanatın sürekliliği için üç şey gereklidir: Halk, hazine, asker. Yaşadığımız dönemde bu üçü de bozulmuştur Çünkü vergi ödeyen halktan hazine; hazineden ordu oluşur. Ordu ile düşmana karşı başarı sağlanır. Ancak bütün bunların tam işleyebilmesi için adalete uymak, görevleri eskiden beri uygulanan yasaya uygun biçimde, ehline vermek gerekir.”

“Veziriâzam olanların yanlış uygulamaları, rüşvet almaları, cümle âlemde olan yaramazlıklar, gelenekten sapmalar, yasadışı uygulamaların tek nedenidir.”

Prof. Yücel’in “Osmanlı Devlet Teşkilatına Dair Kaynaklar”

adı altında bir araya getirdiği yapıtların ikincisi, kısa adıyla “Mesalihil- Müslimin”dir (Tam adı, *bugünkü dille ‘Müslümanları işleri ve Müminlerin çıkarları kitabı.*)

“Veziriâzam olanların yanlış uygulamaları, rüşvet almaları, cümle âlemde olan yaramazlıklar, gelenekten sapmalar, yasadışı uygulamaların tek nedenidir.”

Veziriazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa’ya sunulmuş olabileceği açıklanan yapıtta bilim çevresi, ordu, maliye, toplumsal sorunlar, devlet örgütü konularına çözümler getirilmektedir.

Yazar için medreselerde ders verenlerin, vaiz, müezzin, hatip gibi din görevlilerinin yeterli bilgiyle yetiştirilmesi en öncelikli konulardandır.

Kapıkulu ocakları mensuplarının sayısı artmış, görevliler ordu dışındaki işlere yönelmiştir. Yazarın

konuyla ilgili önerileri arasında şunlar var:

“Eskiden beri devşirmeler İstanbul’ a getirildiklerinde, çift sürmeyi öğrensinler, işe yarasınlar diye Türk ailelerinin yanına verilirlerdi. Bu işte yarar yoktur. Bunları yeniçerilik ve sipahilik bilgisini öğrenebilsinler diye, getirildiklerine hemen bölük halkına verseler... Onlara hizmet etseler gerektir. Sonra yeniçeriliğe hemen çıktıkları gün, kırk yıllık yeniçeriden usta olurlardı...”

Kent yaşamını düzenleyen, güvenliği sağlayan “ihtisab” örgütü (bugün belediye hizmetleri veren kuruluş), şu durumdaymış:

“Muhtesib çardağı şimdi-lerde bir harami yatağı gibi olmuştur. Yanında kadı yok, hep ayaktakımı toplanmıştır. Kadı efendi tarafından âdettir, işin başına bir molla korlar, asıl harami başı odur.”

Muhtesiblerin yetkilerini kötüye kullanmalarını yüzünden esnaf, halk, kente yiyecek getirenler zarar görüyormuş. Ekmek, et, meyve, bal, odun gibi ihtiyaç maddelerinin fiyatında, niteliğinde sorunlar görülmüştü:

“Eskiden kente ne kadar celep koyunu ve ırgat koyunu gelirse

doğrudan muhtesib tarafından mühürlü senetleri vardı. Şimdi Edirnekapısı’nda görevli kadının stajyeri eğer rüşvet yemek isterse iki yüz koyun getiren celebin eline bin koyun getirdi diye bir belge vermektedir.”

“Osmanlı’nın yasağı kuşluğa değındir demesinler. Ve şehre kutu balı gelse, üst gömeci nefis ak baldır, altı haraptır. Yenmez, yabana atarlar, bir kuru gömeçtir. Muhtesibler bunun gibi konularda ihmâl etmemek gerektir ki Müslümanlar

huzur edeler, akçeleri dahi boş yere gitmeye!”

Önerilerin sahibi yeniden geçmişin parlak dönemine dönmeğe çalışmak yerine artık günün koşullarına uygun düzenlemelere gidilmesini önerir, *“Şimdiki zaman halkına eski âdet*

fayda etmez,” der.

Osmanlı İmparatorluğu’nda bozulan devlet yönetimiyle, maliyeyle, orduyla, halkın yaşam koşullarıyla ilgili olarak Prof. Yaşar Yücel’in kitabında ele alınmış sonuncu yapıt *“Hırzül Mülûk”* (Hükümdarların korunma, sığınma yeri) adını taşımaktadır.

Adını bilmediğimiz yazar, padişahı Tanrıya hesap verme gününde günahattan korumak için uyarmaya çalışır. Vezirlere, beylerbeyi ve

“...Şimdi Edirnekapısı’nda görevli kadının stajyeri eğer rüşvet yemek isterse iki yüz koyun getiren celebin eline bin koyun getirdi diye bir belge vermektedir.”

öteki sorumlularla askerlerin, bilginlerin, şeyhlerin, seyitlerin (Hz. Peygamber soyundan gelenlerin) durumlarını, sorumluluklarını açıklar. Devlete en iyi biçimde yararlı olmanın yollarını gösterir:

-Halk, Allah tarafından padişaha emanet edilmiştir. Padişah onları gözetip kollayacaktır. Padişahın adaleti olmazsa dünyanın düzeni bozulur.

-Padişah hiçbir zaman adalet ve insafı elden bırakmamalı, cimrilikten de savurganlıktan da kaçınmalıdır.

-Padişah bilmelidir ki şimdiki halde vezirlerden, beylerden, diğer büyüklerden ve küçüklerden korku kalkmış, her birinin gözünü ve gönülünü doymazlık kaplamıştır. Bunlar

-Halk, Allah tarafından padişaha emanet edilmiştir. Padişah onları gözetip kollayacaktır. Padişahın adaleti olmazsa dünyanın düzeni bozulur.

harama, helale bakmayıp Karun'un malını toplamak sevdasında olduklarından işler çoğunlukla bozulmaktadır.

-Veziriazam geçici olarak o yüce makamda oturduğunu unutmamalı, gece gündüz dine ve devlete yararlı olmalı, yüksek saraylar, birçok binalar yaptırmak, köyleri kendi üstüne geçirme sevdasına kapılmamalıdır.

-Reyanın ve başkalarının malını ellerinden alarak bununla birçok hayır işi yapmaya kalkmaları vezirlere de padişahın kullarına da yaraşır iş değildir. Çünkü bu durum, öksüz oğ-

lanın kaftanını sırtından çıkarıp dul kadına giydirmeye benzer.

-Bilim sahibi olmak için çalışıp çabalayan pek az kişi kalmıştır. Yüksek medreselerde ders okutanların çoğu bilgi, erdem, olgunluk, ustalık bakımından adları sanları sayılamayacağı halde

makam sahibine kapıldıklarından, rüşvet verdiklerinden yahut molla çocuğu olduklarından dolayı müderris olmuşlardır.

Koca İmparatorluğu yıkıma sürükleyen bu acı görüntünün nasıl yok edilebileceğini ancak eski siyasetname yazarlarımızın Batı dünyasını tanımayla başlamış 18. Yüzyıl eşiğindeki meslektaşları fark edecektir. O aşama ise bu dizinin son yazısının konusudur. •

konurertop@butundunya.com.tr

Boz Urbalı Köy Kahramanları Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

ARİFİYE

Süleyman Edip, bir orada bir burada çalışmaktan bıkmış, artık yerleşik bir düzende çalışmak istiyordu. Tonguç, bir eğitim kursu açıyor, “Haydi Edip kurs müdürlüğüne!” diyor, kurs bitince de “Haydi Edip, müfettişliğine.” diyordu. Ama yakın bir zamanda kurtulacaktı bu göçmenlikten. Tonguç, “Seni bir enstitünün

Olay,
15 Nisan 1940
tarihinde
yaşanmıştır.

başına geçireceğim.” demişti kendisine. Köy Enstitüleri Yasası’nın çıkmasını bekliyordu. Sonunda beklediği buyruk geldi Balkır’ın. “Arifiye’ye git, eğitim kursunun hazırlıklarını yapmaya başla.” Artık tüm kuşukları dağılmıştı Balkır’ın. Arifiye’de bir enstitü açılacak, kendisi de oraya müdür olarak atanacaktı.

Arifiye Köy Enstitüsü'nün coğrafi konumu

Hemen kolları sıvadı.

Önce Arifiye'nin nasıl bir yer olduğuna ilişkin bilgi toplamakla başladı işe. Aldığı bilgiler düşük kırıklığına uğrattı Süleyman Edip'i. "Adapazarı sapağında kör bir istasyondur Arifiye. Şurasında burasında zorla ayakta durabilen bir kaç ev vardı.

Günümüz Arifiye İstasyonu'ndan bir görüntü

Sivrisinek yatağındaki bu bataklıkta değil insan, hayvan bile zor yaşardı. Eğer burası insanların yaşayabileceği bir yer olsaydı, Arifiye şimdi kalabalık ve zengin bir köy olurdu. Bu yer dize kadar çamurlu suyu ile sele yataklık eden bir cehennemdi."

Süleyman Edip'in hevesi kurasığında kalmış, moral bozulmuştu. Umutsuzluk ve sıkıntılı bir ruh hâli içinde Tonguç'a bir mektup yazdı:

"Bütün münevverlerin, pedagoğların yolunun üstünde, İstanbul'un burnunun dibinde sayı-

labilecek bir yerde kurulacak köy enstitüsünün yerinin her bakımdan münasip şartlar taşıması önemlidir. Enstitü yeri hususunda atacağımız yanlış bir adım bizi dile düşürür, iflahımızı keserler. 'Harcanan emeklere acımadınız mı? Başka yer bulamadınız mı? Fukara halkın parasını bu bataklığa gömmek, akıl ve vicdan işi midir?'

türünden zehirli sorularla bizi yerden yere çalarlar. Enstitünün kurulacağı yer konusunu bir kez daha düşünsek, başka bir yere kaydırmanın mümkünlerini arasak iyi olmaz mı, ne dersiniz?"

Süleyman Edip,

mektubunu bir kez daha okuyup gözden geçirdi.

"Bu mektubun üzerine İsmail Bey, mutlaka yeni arayışlar içine girer." diye düşündü. Biraz rahatlamıştı. Bu rahatlık içinde mektubuna gelecek yanıtı bekledi bir süre.

Tonguç'un yanıtı hiç de beklediği gibi olmadı:

"Yahu Edip, ne çabuk pes ettin? Daha bismillah bile demeden bu ne yılgınlık? Evet, düşündüklerin ve söylediklerin doğru olabilir. Ama bu hususta başka doğruların olduğunu da hesaba katmalısın. Yurdumuzun her yanı bataklıklarla dolu, sıtma her yeri kırıp geçiriyor. Yığınla insan gün ışığına muhtaç. Işık bekleyen bu insanlara senin

ylgınlığınla örnek olabilir miyiz?

Sızlanmak yerine, Arifiyelilerin o bataklık yerde nasıl olup da yaşadıklarını incelemiş olmanı isterdim. Onlar orada nasıl ayakta kalabiliyorlarsa, onların yaşam deneyimlerinden yararlanarak Arifiye'de tutunmanın yollarını araştırmalısın."

Süleyman Edip, Tonguç'un tokat gibi yanıtıyla kendine gelmişti. Artık bu işin girdisini çıktısını, önünü sonunu uzun uzadıya düşünmemeye karar verdi. Bir an önce gitmeli, Arifiye bataklığını görmeli, paçaları sıvayıp girişmeliydi işe.

İnsanların birbirine özel şakalar

"O bataklık yerde ayakta kalabilen insanların yaşam deneyimlerinden yararlanarak Arifiye'de tutunmanın yollarını araştırmalısın."

duğunu öğrendi.

Balkır, ortalığı üstünkörü gezip dolaştıktan sonra şimdilik eğitimci kursu, ama yakın bir gelecekte köy enstitüsü için kullanacağı yapıları incelemeye koyuldu. Arifiye'de iki yıldan beri etkinlik gösteren eğitimci kursundakiler karınca karınca bir şeyler yapmışlardı. Arifiye'de dikkati çeken en önemli bina, eğitimci tipi okulların biraz değiştirilmesi ve ikisinin yan yana getirilmesiyle oluşturulmuş gibi görünen yapıyı bitirilmemiş iki katlı bir binaydı. Demiryoluna koşut duran bu yarım binanın alt katına kesilip hazırlanmış kerpiçler depolanmıştı.

yaptığı o Nisan gününde valizini kapıldığı gibi Arifiye'nin yolunu tuttu. İstasyonda ona okul diye eski bir binayı gösterdiler. İlk karşılaştığı kişi kursun bekçisi, adaşı Süleyman oldu. Arifiye Eğitimci Kursu açıldığından beri orada çalışan bir emektar olan Süleyman, adaşına çevreyi gezdirdi, gerekli bilgileri verdi kendince. Arifiye'de yaşayan az sayıdaki insanın, Rumeli'den gelmiş göçmen aileler ol-

Arifiye'de Balkır'ın hazır bulunduğu binalardan biri

Üst kat ise öğretmen yataklığı olarak kullanılmıştı. Bir de üstü örtülmemiş dört kerpiç duvardan oluşmuş bir başka yarım inşaat vardı. Diğerleri gibi henüz bitirilmemiş büyükçe bir yemeklik, mutfak ve ahır olarak kullanıldığı belli olan tabanı toprak, bir kerpiç yapı daha. Ve iyi kötü yıkanma gereksinimini karşılayan bir hamam ile istasyonun arka tarafında kaderine terk edilmiş duygusu veren iki ahşap yapı...

Süleyman Edip, bütün bu binalara bakarak iç çekti:

"Bu yarım yamalak binaların iş

Sel baskını sonrası Arifiye

görecek vaziyete gelebilmeleri için epeyce emek harcamak gerekir." diye geçirdi içinden.

Eldeki yapıları, araç gereçleri hesaba vurdu. Hemen ilk planda 100 öğretmen adayının barınabileceği, kurs görebileceği bir yer hazırlaması gerekiyordu. Kafasında bu sorularla yattı,

bekçinin hazırladığı ot yatağa. O yana döndü, bu yana döndü, bir türlü kapanmadı göz kapakları. Soruların ağırlığı karşısında bunaldığı bir sırada sızıverdi. Fakat uzun sürmedi uykusu. Bekçi Süleyman'ın kapısını gümbür gümbür dövmesiyle fırladı yerinden:

"Müdür Bey, Müdür Bey!

Yetiş, her yanı sel basdı. Çabuk olalım, bi çare bulalım."

"Su baskınının çaresi mi olurmuş be adam?"

"Aman Müdür Bey, atlar, inekler, tavuklar telef olmasın, sel art-

madan buncağızları gurtaralım."

Balkır, kısa bir durum değerlendirmesi yaptı. Yağmur yağıyor, su düzeyi gittikçe yükseliyordu.

"Sen

çabuk muhtara git, dedi. Kaç adam bulabilirse alsın, gelsin. Ben de jandarmaya gidip yardım isteyeyim.”

Süleyman muhtara, kendisi de az ilerideki jandarma karakoluna gitti.

Bir iki jandarma, birkaç köylü, saatlerce süren bir uğraşın sonunda eğitim kursunun bütün hayvanlarını sel tehlikesinin olmayacağı güvenli yerlere götürdüler.

Meğer, ne zaman yağmur yağsa hep sel basarmış burayı.

Hemen ertesi gün Balkır, soluğu İzmit'te aldı. Doğruca Valinin huzuruna çıktı.¹

”Efendim,” dedi. “Ben Süleyman Edip Balkır. Arifiye Eğitim Kursu'nu açmak üzere geldim. Kısa bir süre sonra da köy enstitüsünü kuracağız. Daha işe bismillah deyip başlamadan, ilk gece, sel baskınına uğradık. Kurstaki hayvanları telef olmaktan güçlükle kurtardık. Bize bu hususta yardımlarınızı esirgemenin, lütfen; ne yapabiliriz acaba?”

Vali, ufak tefek bir adamdı. Sanki saklanmış da usul usul ortaya çıkıyormuş gibi, gömüldüğü koltuktan doğruldu. Önce başı sonra da hiçbir

Arifiye Eğitim Kursu Müdürü Süleyman Edip Balkır: **“Daha işe başlamadan, sel baskınına uğradık. Kurstaki hayvanları telef olmaktan güçlükle kurtardık. Bize bu hususta yardımlarınızı esirgemeyin.”**

Dönemin İzmit Valisi Ziya Tekeli: **“Orası minelezel öyledir. Valilikçe yapılacak bir şey yoktur. Kursun yerini değiştirin.”**

özelliği olmayan sesi çıktı ortaya. Umursamaz bir eda ile konuştu:

“Azizim, orası minelezel öyledir. Valilikçe yapılacak hiçbir şey yoktur. Kursun yerini değiştirin efendim. Sizin için tek çıkar yol budur bence...”

Valinin bu umursamaz sözlerine verecek pek çok yanıtı vardı Süleyman Edip'in, ama bir şey söylemedi. O güne değin olumsuz düşünen, ipe un seren çok yönetici görmüştü, fakat bu denli sorumsuz, ilgisiz bir yöneticiyle ilk kez karşılaşılıyordu. •

(Süleyman Edip Balkır, Arifiye Köy Enstitüsü, s. 58, 59, 60, 66)

1. Arifiye bugün Sakarya (Adapazarı) iline bağlı bir ilçe olmasına karşın 1954 yılına kadar Adapazarı, İzmit iline bağlı bir kasaba olduğundan Arifiye de 1940'lı yıllarda Sapanca'ya dolayısıyla İzmit'e bağlı bir bucak konumunda idi. Kitabında Valinin adını vermemesine karşın Süleyman Edip Balkır, eldeki bilgilere göre görüşmesini o günkü İzmit Valisi Ziya Tekeli ile yapmış olmalıdır.

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Verdi'nin "Ustalık Eseri" Casa Verdi

Tüm yaşamını müzikle geçirmiş olanlar, yaşlılıklarında müziksiz kalabilirler mi? Dünyanın en önemli opera bestecilerinin başında gelen İtalyan besteci Giuseppe Verdi'nin, şansı yaver gitmeyen ya da gençken tasarruf etme olanağı bulamayan müzisyenler için kurduğu Casa di Riposo per Musicisti (Müzisyenler Huzurevi) ya da daha doğru bir ifadeyle Casa Verdi (Verdi Evi), yaşamı müzikle iç içe devam etmiş olan müzisyenlere, yaşlılıklarında da hem ucuz ve konforlu bir yaşam, hem de koridorlarından avlusuna her yerinde notaların yankılandığı bir deneyim sunuyor.

Rigoletto, Il trovatore, La traviata, Ernani, Falstaff, Nabucco gibi muhteşem opera eserleri halen dünyanın dört bir yanında sahnelenen Giuseppe Verdi (1813-1901), Casa Verdi'yi 1899 yılında Milano'da kurdu. 65 yaşın üzerindeki yaşlı müzisyenlerin çok az bir para karşılığında birlikte yaşayıp müzik yapabilmelerini sağlayan Casa Verdi, emekli müzisyenlere huzur içinde bir barınma olanağı sunuyor.

İtalyan besteci Giuseppe Verdi, aslında yaşamı boyunca her zaman servetini daha az şanslı müzisyenleri desteklemek için kullanmak

Halen büyük ölçüde bağışlar yoluyla finanse edilen Casa Verdi, emekli müzisyenlere çok cüzi bir ücret karşılığında barınma olanağı sağlayabiliyor.

istedi. Çünkü Verdi, kendisi de tecrübe ettiği üzere, sanatçıların yaşamlarında iniş çıkışlar olduğunu çok iyi biliyor, her sanatçının da yaşlılığı için birikim yapmadığını ya da yapamadığını görüyordu.

Böylesi bir düşünceyle yola çıkan Giuseppe Verdi, 1895'te Casa Verdi'nin temellerini attı. Verdi, bestelevlerinin telifini de Casa Verdi'nin ayakta kalması için bağışladı. Halen büyük ölçüde bağışlar ve miraslar yoluyla finanse edilen Casa Verdi, böylelikle emekli müzisyenlere çok cüzi bir ücret karşılığında barınma olanağı sağlayabiliyor.

Huzurevine gelen yaşlı müzisyenler, yanlarında kendi kişisel eşyalarını getirebiliyorlar ve odalarını istedikleri gibi özgürce dönebiliyorlar.

Verdi'nin, kendi ifadeleriyle, "talihin yüzüne gülmediği ya da gençken tasarruf etme erdemi-ne ya da olanağına sahip olmayan" müzisyenler için kurduğu Casa Verdi, bestecinin ölümünden hemen bir yıl sonra, Verdi'nin doğum günü »

Giuseppe Verdi

Casa Verdi'den bir iç görünüş

Casa Verdi'nin ilk misafirlerini kabul ettiği 1902 yılından günümüze, bin 500'den fazla emekli müzisyen Casa Verdi'nin olanaklarından yararlandı.

olan 10 Ekim 1902'de ilk 9 misafirini kabul ederek açıldı. Çünkü Verdi, kendisine bu dinlenme evi için teşekkür edilmesini istemiyordu.

Casa Verdi'nin ilk misafirlerini kabul ettiği 1902 yılından günümüze, bin 500'den fazla emekli müzisyen Casa Verdi'nin olanaklarından yararlandı ve halen de yararlanmaya devam ediyor.

Dünyaca ünlü İtalyan besteci Giuseppe Verdi ile eşi Giuseppina Strepponi'nin mezarları da Casa Verdi'de yer alıyor. Verdi'nin bazı hatıra eşyalarının da bir müze niteliğiyle

sergilendiği Casa Verdi'de, oryantal tarzda dekore edilmiş bir Türk Odası da bulunuyor.

Arkadaşı Giulio Monteverde'ye

Casa Verdi'nin konukları müzikle iç içe bir yaşam sürdürüyor

deneyimlerinden yararlanma olanağı buluyor ve hatta kimi zaman birlikte konserler de veriyorlar.

İtalyan besteci Giuseppe Verdi, ölümünden yıllar sonra bile yalnızca besteleriyle değil, kurduğu Casa Verdi'yle de halen hem müziğe hem de müzisyenlere katkı sağlamayı sürdürüyor. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

yazdığı bir mektupta Casa Verdi'yi "en önemli eserim" diyerek niteleyen Giuseppe Verdi'nin bir anıtı da, Casa Verdi'nin hemen girişinde yer alıyor.

Ses sanatçıları, şefler, koro ve orkestra üyeleri, öğretmenler ve dansçılar gibi, müziğin pek çok alanında emek vermiş emekli müzisyenlere yaşlılıklarında yine müzikle iç içe, huzurlu ve rahat bir ortam sağlayan Casa Verdi'de, genç müzik öğrencileri de emekli müzisyenlerin

Verdi ile eşinin mezarları

Muhteşem Son!..

Yazan: TAYFUN YILMAZ

A lışılmışın dışına çıkmaya niyeti bile olmayan insanlara, biraz huzurlarını bozacak bir düzeni kabul ettirmek neredeyse imkânsız.

Ülkemizde, muhalefetin durumu da biraz böyle galiba. Çoğunluk, nehrin içinde akıntıya oturmuş, belli bir hızda seyreden teknenin içinde kendine yer bulmuş olmanın coşkusuyla, tatlı tatlı ilerliyor. Tekneyi akıntı sürüklüyor, ama insanlar, kaptanın ilerlettiğini zannediyor ve başarılı buluyorlar.

Teknenin içindekileri uyarmaya çalışan birileri var. Diyorlar ki, “*Biz akarsuyun yatağını uçakla inceledik, ileride büyük bir şelale var; sonuç facia, inin o tekneden.*”

Ama çoğunluk, bunun, tekne de kendine yer bulamamış kıskanç insanlar tarafından uydurulduğunu düşünüyor ve akıntıda ilerlemeye devam ediyor. Bu ilerlemenin gerçek olmadığını ve suyun gücünden kaynaklandığını göremiyorlar.

Bu arada kaptan da, yolculuk maliyetini, ilk yola çıkış tarihine

göre, sürekli değiştiriyor. İlerlediğini düşünen yolcular, sonunu merak ettiklerinden, bu maliyete katlanmaya devam ediyorlar. Kaptanın, akıntı olmayan açık denizlerde, okyanuslarda tecrübesi olup olmadığıyla kimse ilgilenmiyor. Merak eden bile yok. Nasıl olsa tatlı tatlı ilerliyorlar.

Ara sıra tekneye binmek isteyenler oluyor, içeridekilerin huzuru biraz bozuluyor, ama son sözü kaptan söylediği için, ses çıkaramıyorlar. İnmek isteyen pek yok zaten. Tekne, hiçbir iskelede durmadığı için, durumu kavrayanlar, suya atlayıp kıyıya yüzerek kurtulabiliyorlar ancak.

Böyle bir durum işte... Tekne şelaleye yaklaştıkça daha da hızlanacak. Dümeni tutmak zorlaşacak. Şelaleye inanmayanlar, mutlu mesut eğlenirken... Muhteşem son!..

Bu arada kaptan şelaleye varmadan atlar mı, bilemem.

Biraz abartmış olabilirim ama, tarihte bol bol örneği var. •

Devlet Nedir? (3)

Önce antik daha sonra da geleneksel toplumdaki devlete olan yaklaşımları inceledik. Tarihin hızlandığı dönemlere geldiğimizde artık modern toplumdan bahsetmeye başladık. Modern öncesi toplumlarda devlet kavramsal bir soyutlamayken artık ete kemiğe, çimento ve tuğlaya bürünmeye başladı. Artık her beşeri etkinliğin üstüne

devletin gölgesi düşmeye başladı. Üniforma, devlet başkanı, oy sandığı, nüfus sayımı, vergi memuru, okul diploması, araç ehliyeti, meclis binası, bakanlık binası gibi yaşamın her alanında görünür oldu. Amerikan Bağımsızlık Savaşı ve Fransız İhtilali ile kitleler kendi gelecekleri için kendileri karar vermeye başladı. Bu devrimleri takip eden

dönemde aslında daha da büyük bir devrim yaşandı: Bilim devrimi. Her türlü bilgiye ve hakikate erişim belli disiplin içinde yapılmaya başlandı. Artık hem doğa hem toplum, bilimin konusuydu.

Toplumsal bilimlerin en sonuncusu siyaset bilimi oldu. Siyaset daha önceleri, etik, felsefe, hukuk, politik ekonomi ya da medeni bilgiler altında işleniyordu. 1880’lerde ABD’de Alman fakülte örneği alınarak ilk siyaset bilimi bölümleri kuruldu. Bu yeni disiplinin altında “devlet” ilk defa 1885’te Alman Johann Kaspar Bluntschli tarafından inceleme konusu yapıldı. ABD’de ise Theodor Woolsey devleti teorikleştiren akademisyendi. 1880’lerden 1920’lere kadar, siyaset biliminin ana teması oldu. Genel olarak devletten ziyade hükümet üzerine kafa yoruluyordu. Bu geleneksel siyaset bilimi davranışçı yaklaşım tarafından yerinden edildi. Analizler toplum odaklı yapılmaya döndü. Devlet kavramı, siyasi sistem ifadesi ile değiştirildi. 1980’lerde devlet tekrar incelemelere geri getirildi. Ama biraz farklı bir analiz konusu olarak. Yeni devletçiler, devleti bağımsız bir değişken olarak ele aldılar. Devlet yöneticilerinin kendi çıkarları olduğu ve toplumsal güçlere basitçe yanıt vermediklerini

savundular.

Etimolojik olarak, Batı dillerinde devlet karşılığı olan “state” ya da “état” kelimesi Latince “status”tan türemiştir. Toplumsal statü anlamındaydı. 14. yüzyıl itibarı ile yöneticileri yönetilenlerden ayırmak için kullanılmaya başladı. Geleneksel toplumdan modern topluma geçerken, merkezileşmiş bir bürokrasi, vergi toplama kapasitesi, düzenli bir ordu, diplomatik ilişkiler sistematiği ve diğer devletler tarafından kabul edilen topraksal sınırları olan kurumlar kompleksine ortaya çıktı. Başka bir deyiş ile, modern devlet, belli

Max Weber

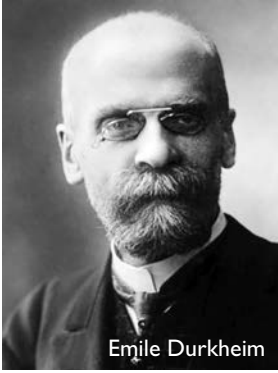
bir coğrafyanın yönetim işinin tek sorumlusu olmak için en yüce siyasi otorite olarak egemenliğini ilan eden kurumlar bütünüdür.

Siyaset bilimi yazınında genel kabul gören devlet tanımını Weber’e borçluyuz. Bu tanım, zor kullanma tekeli, diğer toplumsal örgütler içinde bir diğer örgüt olma ve ras-

yonellik unsurlarını içerir. Bu öğeler daha sonraki ABD siyaset bilimi çalışmalarını etkiler. Max doğrudan devlet üstüne yazmamak ile birlikte, külliyatından çıkarılan 2 ana yaklaşım vardır.

İlki araçsalcılık olarak bilinir ve devleti bir üst yapı örgütü olarak görüp ve altyapı yani iktisat tarafından belirlendiğini söyler.

Diğeri ise görece özerklik olarak

Emile Durkheim

Emile Durkheim, iş bölümünü devlet incelemelerine dahil eder. Modernleşme ne kadar gelişirse, devlet de o kadar gelişmiş olur fikrini dile getirdi.

düşünürlerin ortak noktası demokratik bir seçkinler kuramı üzerinde yoğunlaşmış olmalarıdır. Buna göre, yönetilenlerin sayıca çok olmasından dolayı yöneti-

toparlanır ve özellikle kriz dönemlerinde üretim araçlarına sahip olanların devleti yönetme kabiliyetlerinin yetersiz kalıp, uzun dönem için kısa dönemde yönetilen sınıfa taviz verilebileceğini işler.

Durkheim, iş bölümünü devlet incelemelerine dahil eder. Modernleşme ne kadar gelişirse, devlet de o kadar gelişmiş olur fikrini dile getirdi.

20. yüzyılın başında seçkinler kuramı sahne aldı. Robert Michels, Vilfredo Pareto, and Gaetano Mosca'nın tezlerinin ortak noktası tarih boyunca toplumsal iktidarın küçük bir seçkinler grubunun elinde toplanmış olmasıdır. (Michels'in oligarşinin tunç kanunu, Pareto Optimum gibi yaklaşımlar örgüt kuramının önemli yapı taşlarıdır). Çağdaş seçkinler kuramının öncüleri Joseph Schumpeter, Giovanni Sartori, Harold D. Laswell, Raymond Aron gibi isimlerdir. Bu

C. Wright Mills

me doğrudan katılmaları mümkün değildir. Halk bu yüzden kendisini temsil ettiğine inandığı bir seçkin grup içerisinden seçim yapacaktır diyerek liberal demokrasiye de karşı çıkmışlardır. Bu kurama karşı çıkan seçkinciler de vardır. Bunların ba-

şında İktidar Seçkinleri adlı kitabı ile C. Wright Mills gelir. Mills'e göre halkın seçkin bir azınlık tarafından yönetilmesi kaçınılmaz değildir. Mills özellikle ABD'deki iktidar seçkinlerini gün yüzüne çıkarmaya çalışmıştır. Buna göre ABD'de kritik karar alıcılar; büyük kapitalist şirketler, ordu ve siyasilerden oluş-

maktadır.

Yale Okulu'nun önde gelen kuramcısı Robert Dahl, bu kurama getirdiği çoğulcu eleştirisinde, seçkinler kuramcılarının kontrol yetenekleri ile kolaylaştırıcı iktidarı aynı görmek hatasını yaptıklarını söyler. "Yönetici seçkinlerin oluşması için

sadece önemli kaynakların kontrolü yetmez, kendi aralarında da birleşme ve kaynaşma gerekir” der. Her ne kadar çıkış noktaları devletin eleştirisi olsa da, Çoğulculuk Yaklaşımı devletin doğasına çok az ilgi göstermişlerdir. Devlet iktidarını sınırlama isteğine pratik çözüm olarak geliştirilmiştir. Devlet çoklu merkezler ve kontrol denge noktalarıyla katmanlaşmıştır. Siyasi çatışma, sistem ve sınırları ile değil, ama kaynakların dağılımı ile ilgilidir.

Geleneksel yaklaşımlara karşı çıkan “Davranışçı Okul Devlet” yerine “Siyasi Sistem” kavramını getirdi. Önde gelen kuramcıları David Easton, Gabriel Almond ve Karl Deutsch’dır. Bu akımdan, siyasi kültür, siyasi değişim gibi, karşılaştırmalı siyaset çalışmaları çıkmıştır.

Siyasi modernizasyon, siyaset yazının en önemli ve en verimli alanı oldu. David Apter’in “The Politics of Modernization” ve Samuel Huntington’ın “Political Order in Changing Societies” temel çalışmalar olarak tüm dünyada yankı uyandırarak, özellikle gelişmekte olan ülkelerin siyaset belirleyicilerine yol haritası oldular. Bu işlevsellik üzerine kurulmuş bu yaklaşım tüm siyasi süreçleri inceleme alanına almıştır.

Samuel Huntington

20. yy öncesi düşünürlerin “güçler ayrılığı” fikrini geliştirmişlerdir. Çıkarların eklenmesi, çıkarların tümleştirilmesi ve iletişimini kapsayan dönüşüm işlevleri incelenmiştir. Bu süreç, talep ve destek halinde olabilen girdileri, kaynaklara el konması, düzenlemeler, kaynak dağıtımını gibi çıktılara çevirir. İncelemelerine, siyasi sistemin yetkinlik ve yetenekleri ile sisteme yeni istihdam ve katılım ile siyasi sosyalleşme süreçlerini de dahil ederek derinlik sağladılar.

Bütün bu yaklaşımlar ve incelemeler, toplum odaklı siyaset anlayışı ile örülmüştür. Onlara göre, devlet, hukuki biçimsellik ile ilişkili

eski moda bir kavramdır. Ana odakları siyasi gelişimdir.

Sosyalist devletlerin kurulması ile Marks-gil düşüncede geri kalmış dev-

let incelemeleri inceleme konusu olmuştur. Frankfurt Okulu’nun teorisyenleri, iki dünya savaşı arasında incelerken güçlü ve bürokratik bir devlete doğru eğilim saptadılar. Bu eğilimi de, örgütlü ya da devlet kapitalizmine, ideolojik iktidar için kitle iletişimine dayanmaya bağladılar. Devrin düşünce dünyasında sivil

toplum, siyasi toplum ayrımı geniş bir yer tutmuştur. Antonio Gramsci devleti, bu ikisini birlikte kapsayacak şekilde tanımlayarak büyük bir alan açmıştır. Bu alanda, devleti tekrar siyaset biliminin konusu yapacak Nicos Poulantzas Ralph Milliband tartışması doğdu. Poulantzas daha uygun bir çözüm getirdi. Devleti bir toplumsal ilişki olarak tanımladı. Bu sayede, devlet tarafsız bir fail ya da pasif araç olmaktan çıktı. Bu görüşe göre, kapitalist devlet iktidar kullanmaz, sahip olunan iktidarlara, belli konjonktürler de, devletin farklı bölümlerinde yer alan siyasetçi ve devlet görevlileri tarafından aktive edilirler. Bu yaklaşım daha sonraki teorisyenler tarafından sınıf ilişkilerinin dışında kalan tahakküm alanları, cinsiyet, ırk, din vb. alanları da kapsayacak şekilde geliştirildi.

Bu yaklaşım 1980'lerde Amerikan siyaset bilminde "devleti geri getirmek" hareketini ateşledi. Bu hareket, daha önceki yaklaşımları çok toplum odaklı bulurken, Marksistleri de iktisadi indirgemeci olarak eleştirdiler. Artık atı arabanın önüne sürme zamanıydı. Toplumsal etkenler önemsiz olmamak ile birlikte ikincilidirler. Evans, Rueschmeyer ve Skocpol tarafından temeli atılan bu yaklaşım, Machiavelli, Clausewitz, Tocqueville, Weber gibi klasik düşünürleri tekrar gündeme getirdiler. Ana odakları, devlet oluşumu, siyasa yapımı ve uygulamalarıdır. Bu çerçevede altı tema incelerler:

- Farklı devletlerin jeopolitik konumları ve devletler arası sistemin etkileri
- Askeri örgütlenme ve savaşın etkileri
- Devletin idari güçleri
- Devletin devlet dışında, kurum, grup oluşumu, çıkarların eklenmesi, siyasi kapasiteler, fikirler ve taleplerin şekillendirmeindeki rolü
- Hükümetin ve siyasi sistemin farklılaştırıcı patolojileri
- Devlet yöneticilerinin çıkar ve kapasiteleri.

Michel Foucault

Devlet incelemelerine Fransa'dan bir itiraz geldi. Michel Foucault devletin merkezi bir inceleme alanı olmasını eleştirdi. Üç ana iddia ortaya attı: Devlet teorileri özcüldür; egemenlik gibi Ortaçağ kavramlarını kullanır; devlet teorisyenleri, devletin zirvesine odaklanıyor. Mevcut incelemelerin yerine, siyasi iktidarın işlediği çoklu alanları içeren, tabandan tavana bir yaklaşım önerir.

Ona göre iktidar devletin içinde değil her türlü toplumsal ilişkinin

İçindedir. Geliştirdiği "yönetimsel-lik" kavramı ile devleti tamamen yadsımaz.

Feminist teorinin akademiye yerleşmesi ile devlet incelemelerine yeni bakış açıları girdi. Devleti kadın hayatında önemli bir rol oynar olarak gördüler.

Feminist teorinin akademiye yerleşmesi ile devlet incelemelerine yeni bakış açıları girdi. Devleti kadın hayatında önemli bir rol oynar olarak gördüler. Radikal feministler, devleti patriarkinin bir ifadesi olarak gördüler. Söylem analizine odaklananlar, devletin var olmadığını, bir siyasi imgelem olduğunu öne sürdüler. Onlara göre "tüm siyasi güçler hareketlerini devlete yönlendirdikleri için devlet siyaset sahnesinde rol alır" diyorlar. Devlet fikrinin siyasi pratiği maskeleyen, kapitalist toplumun yanlış yorumlarını inceleyen bir bilgi olarak incelenebileceğini öne sürdüler. Tezleri, devlet fikrinin siyasi tahakkümü gizlediğidir. Devletsiz bir devlet teorisi öneriyorlar.

Devlet incelemelerine yenilikçi bir yaklaşım Bob Jessop tarafından geliştirildi: Stratejik-işlevsel yaklaşım. Jessop esas itibarı ile Poulantzas'ın yaklaşımını geliştirmiştir. Devlet iktidarının kullanılmasında ve etkililiği devlet içinde ve dışında gelişen toplumsal siyasi güçlerin

dengesinin olumsuzluğudur. Bu denge, daha geniş bir siyasi sistemin içine gömülmü olan özgün kurumsal ya-

pılar ve prosedürlerle şartlandırılır. Bu yaklaşım kimi aktörlerin, kimliklerin, stratejilerin, uzay-zaman ufuklarının diğerlerine üstün olduğunu gösterir. Bu yaklaşım evrimci bir perspektiftir.

1990'lardan bu yana devlet incelemeleri şu konuları incelemiştir: Devlet duru-

munun tarihsel değişkenliği; devletlerin görelî güç ve zayıflıkları; devletin değişen şekil ve işlevleri; ölçek ve topraksal konular; yönetişimin yükselişi ve hükümet/yönetime eklenmesi. Bu konular, küreselleşmenin yükselmesi ile gündeme girdiler. Devlet derken, aslında kastettiğimiz ulus devlet. Küreselleşme ile ortaya çıkan ulus devletin sonu konusu sosyal bilimcileri epey bir uğraştırıyor. Küreselleşmenin yanında Marksist teorik düşüncesinin de düşünüşe geçişi, kapitalist devletin özgün form ve görevlerini incelemeye yönlendirdi. Siyasetin incelenmesinde ölçeğin değişmesi de yeni inceleme alanları yaratı. Örneğin Avrupa Birliği gibi bir siyasi oluşum, birliğin yapısı, işleyişi, üyelerin birbirleri ile ilişkileri ve birlikle ilişkileri gibi konular sosyal bilimcileri meşgul ediyor. Bu dönemde aynı zamanda devlet dışı ya da ulus ötesi aktörlerin yükselişinde ve uluslararası örgütlerin artan önemi de inceleme konusu oldu. •

barbarosenec@butundunya.com.tr

Enerji Dönüşümü

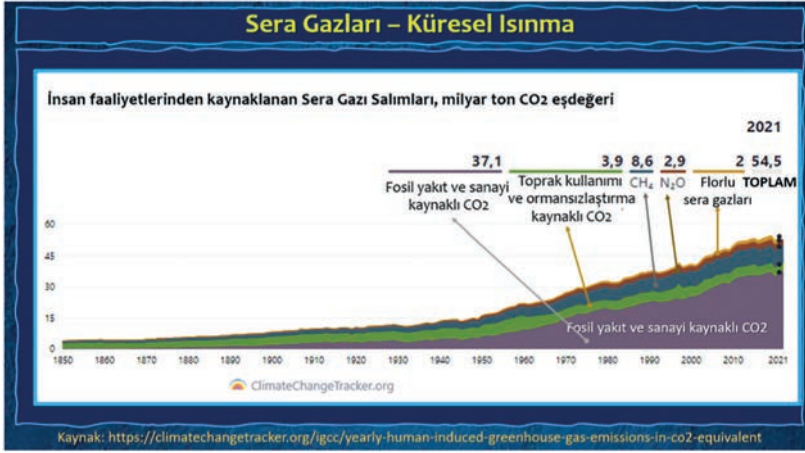
Dünya Enerji Görünümü ve

Türkiye

Dünya enerji tüketiminin fosil kaynaklar ağırlıklı karışımı, kaçınılmaz olarak sera gazı salımlarının ve buna bağlı olarak da küresel ısınmanın artmasına neden oluyor. Sera gazları atmosferde doğal olarak belirli miktarlarda bulunan ve dünyanın ısısını dengeleyen gazlardır. Ancak özellikle insan faaliyetleri nedeniyle (önemli kısmı enerji üretimi kaynaklı) atmosferdeki bu denge bozulmaya başladı. Bu gazların başlıcaları; karbondioksit, metan, azot oksit, florlu gazlar (F-gazlar) ve su buharı olarak sıralanabilir.

Tüm sera gazları arasında CO₂ (karbondioksit), salım miktarı en ağırlıklı olanıdır. Elektrik üretiminde ve sanayide (enerji + ısı) kullanılan fosil yakıtların yanı sıra, ormansızlaştırma nedeniyle de karbon salımları artış göstermekte ve küresel ısınmanın en önemli etkenleri arasında yer almaktadır.

ABD Çevre Koruma Ajansı (EPA) istatistiklerine göre, küresel toplam sera gazları salımında CO₂'nin payı %76, metanın payı %16, azot oksitin payı %6, florlu gazların payı ise %2 olarak verilmektedir. Sera gazı salımlarında

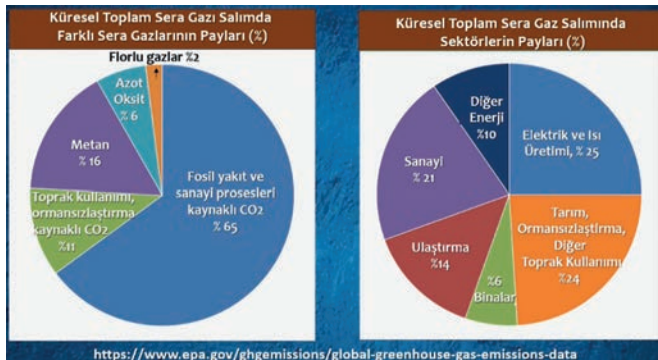
sektörlerin payı ise şöyle dağılım göstermektedir: Tarım, ormansızlaştırma ve diğer toprak kullanımı nedeniyle salımların payı %24, ulaştırma sektörünün payı %14, sanayi sektörünün payı %21, elektrik ve ısı üretimi sektörünün payı %25 ve diğer enerji üretim sektörlerinin payı %2'dir.

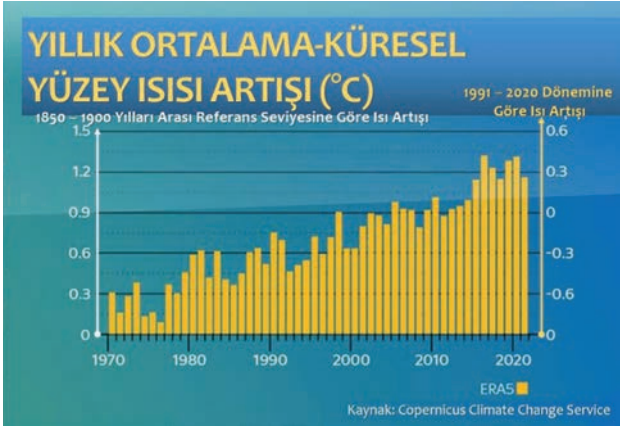
Ağırlıklı olarak insan kaynaklı faaliyetler nedeniyle, (Copernicus Climate Change Service) verilerine göre, 1850 – 1900 yılları arasındaki küresel ortalama yüzey ısısı referans

alındığında, küresel ısı artışının 1,2 °C'yi geçtiği görülmektedir. Daha yakın dönem (1991 – 2020 dönemi) referans alındığında da ısı artışının 0,4 °C seviyesini bulduğu anlaşılmaktadır.

Son yıllarda daha sık kullanılmaya başlanan “Enerji Dönüşümü” çabalarının, önümüzdeki on yıllarda öngörülen hedefleri (yüzyıl sonuna kadar, sanayi devrimi öncesi sıcaklığına göre artışın 1,5 °C ile sınırlı tutulabilmesi) sağlayıp sağlayamama-

yacağı konusunda da çok sayıda belirsizlikler ve kimi engeller vardır.

en fazla katkı koyması beklenen politika uygulamaları olarak, enerji karışımında yenilenebilir kaynakların artması, %25'lik payı ile öne çıkıyor. Aynı ağırlıkta (%25) katkı yapması beklenen bir

Dünya Enerji Görünümü (World Energy Outlook) 2023 raporundan notlar

Uluslararası Enerji Ajansı'nın son yayımladığı Dünya Enerji Görünümü (World Energy Outlook) 2023 raporunda, 2050 yılına kadar 36,9 gigaton CO₂ salımı azaltımı için hangi politikaların, ne kadar katkı koyabileceğine yönelik öngörülerini de paylaştı. Hazırlanan senaryoda, bu hedefin tutturulabilmesinde,

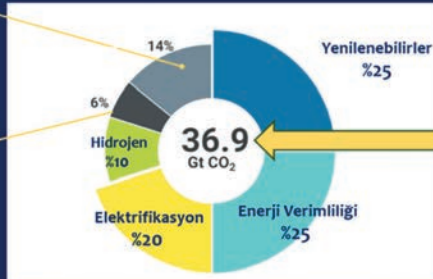
diğer politika, küresel ölçekte enerji verimliliğinde sağlanacak iyileştirmeler olarak öngörülüyor. Nihai enerji kullanımında elektrifikasyon %20'lik payı ile öne çıkan önlemler arasında. Hidrojen kullanımına yönelik politikaların katkısının %10 seviyesinde olacağı hesaplanıyor. Karbon Tutma ve Depolama (CCS) uygulamaları da CO₂ salımlarını azaltabilmenin bir diğer önemli politika ayağı. Karbon Tutma ve

Enerji Dönüşümünde Politikaların Payları

Küresel enerji sektörünü, fosil yakıtlar ağırlıklı mevcut durumundan, 2050'ye kadar sıfır-karbon kaynaklı bir sisteme dönüştürebilme hedefinde, farklı politikaların beklenen katkı payları (%)

Yenilenebilirler kaynaklı CO₂ azalması, %14 (Karbon Tutma ve Depolama Uygulamalı Bilyoenerji Kullanımı)

Fosil yakıt kullanımında Karbon Tutma/Depolama ile CO₂ azalması, %6

2050'de toplam CO₂ azalması 36,9 Gigaton

Kaynak: <https://www.irena.org/Energy-Transition/Outlook>

Dünya Enerji Arzı (%), (Açıklanan Politikalar Senaryosu) (2022 – 2050)				
Enerji Kaynağı	2022	2030	2040	2050
Kömür	27	22	17	14
Petrol	30	29	27	26
Doğal Gaz	23	22	21	20
Nükleer	5	6	6	7
Hidroelektrik	2	3	3	3
Diğer Yenilenebilirler	10	15	23	28
Geleneksel Biyokütle**	4	3	3	2
FOSİL YAKITLAR TOPLAMI	80	73	65	60

** Kömür, odun kömürü, kuru yapraklar, tezek, ...

Kaynak: World Energy Outlook, Uluslararası Enerji Ajansı, 2023

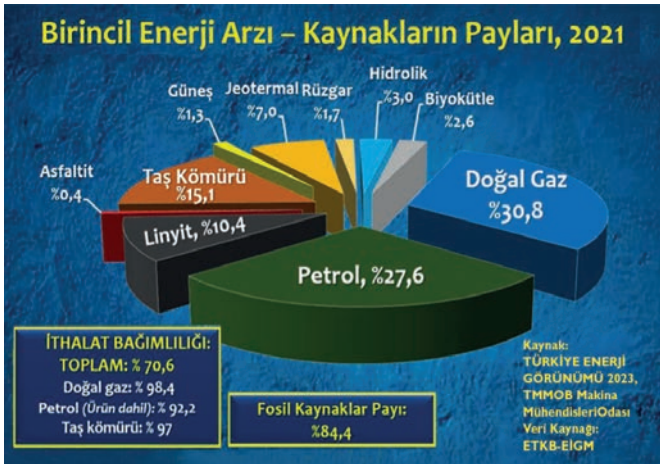
Depolama Uygulamalı Biyoenerji Kullanımı, %14'lük payı ile bir diğer önemli politika. Benzer biçimde, fosil yakıt kullanımında Karbon Tutma/Depolama uygulamaları ile sağlanacak CO2 azalmasının da %6'lık katkısının olacağı, raporun (senaryonun) bir diğer öngörüsü...

Uluslararası Enerji Ajansı'nın Dünya Enerji Görünümü 2023 raporunun Açıklanan Politikalar Senaryosu'nun çıkarsamaları (senaryo varsayımları gerçekleşirse) arasında, 2022 yılında %80 olarak ger-

çekleşen fosil yakıtların toplam payının; 2030'da %73'e, 2040'ta %65'e ve 2050'de %60'a gerileyeceği öngörülüyor. Fosil yakıtlar arasında, en

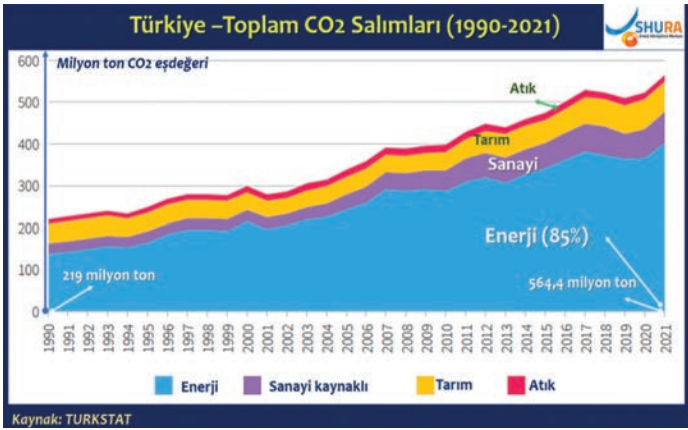
büyük düşüş, en çok kirleten kaynak olan kömürde görülüyor (2022'deki %27'lik payı, 2050'de %14'e geriliyor).

Başını güneş ve rüzgârın çektiği "diğer" (hidroelektrik harici) yenilenebilir kaynakların, paylarını %10'dan %28'e artırması bekleniyor. Bu tabloda yer almamakla beraber, raporda diğer yenilenebilir kaynaklarla ilgili ayrıntılı veriler de yer alıyor. Örneğin, 2022'de dünya toplam birincil enerji tüketiminde %1 olan güneş enerjisinin payının, 2030'da %3'e, 2050'de ise %10'a yükseleceği öngörülüyor. Rüzgârın 2022'de %1 olan payının ise 2030'da %3, 2050'de %6 olarak gerçekleşeceği hesaplanıyor.

Bizim Cepheden Notlar

2021 yılı sonu itibarıyla, Türkiye birincil enerji tüketiminde kaynakların payları şekilde yer almaktadır.¹

Dünya genelinde olduğu gibi, bizde de fosil yakıtlar ağırlıklı bir enerji karışımı, yıllardır sürdürülmektedir. Fosil kaynakların bu ağırlıklı konumu, sera gazı salımlarını arttırmasının yanı sıra, hemen tüm fosil kaynaklarda çok ağırlıklı olarak dışa bağımlı olduğumuz için, cari açığımızın da çok önemli bir nedenini oluşturmaktadır. 2022 yılı enerji ithalat faturamız, 96,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Son tahlilde tüm yük, tüketicilerin sırtına binmektedir. Ayrıca, birçok yazımızda değindiğimiz gibi, bir yandan NATO üyesi olan Türkiye'nin, enerji kaynakları ithalatında Rusya Federasyonu'na aşırı bağımlılığı, bu olumsuz enerji profilimizin bir diğer sakıncasıdır. Bu karmaşık bağımlılık, Türkiye'nin dış politikasında da tercihlerini ve yapabileceklerini ciddi boyutta kısıtlayan bir durum yaratmaktadır.

Yıllardır sürdürülen fosil yakıtlar ağırlıklı enerji politikası,

Türkiye'nin sera gazı salımlarının sürekli olarak artış eğiliminde olmasına neden oluyor. Germanwatch ve NewClimate Institute tarafından hazırlanan ve CAN International'ın katkısı ile yayımlanan İklim Değişikliği Performans Endeksi'nin (Climate Change Performance Index, CCPI) 17. değerlendirmesi yayımlandı. Endeks, en yüksek emisyonuna sahip Türkiye dahil 60 ülke ve Avrupa Birliği'nin iklim değişikliği konusundaki performanslarını değerlendiriyor. 2022 yılı değerlendirmesine göre Türkiye, 42. sırada ve "düşük" performans endeksi ile yer aldı.²

TÜİK verilerine göre, 2021 yılı sonu itibarı ile Türkiye'nin CO₂ salımları, 1990 yılında 219 milyon tondan 564,4 milyon tona yükselmiş görünüyor.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 2022 yılı sonunda yayımladığı "Ulusal Enerji Planı

Ulusal Enerji Planı 2022: Hedefler ve Bazı Saptamalar

- ETKB'nin 2022 yılı sonunda yayınladığı "Ulusal Enerji Planı 2022" önumümüzdeki yıllarda da özellikle elektrik alt sektöründe fosil yakıtların (kömür ve özellikle doğal gaz) ağırlığının devam edeceği yönünde somut veriler içeriyor.

Ulusal Enerji Planı 2022'de Kurulu Güç; Mevcut Durum ve Hedefler; MW

KAYNAK	2022 (Mevcut)	2025	2030	2035
Kömür	21.811	21.100	22.800	24.300
Doğal Gaz	25.348	24.200	30.300	35.500
Nükleer	-	2.400	4.800	7.200
Hidroelektrik	31.571	33.000	35.100	35.100
Rüzgar	11.396	13.100	18.100	29.600
Güneş	9.425	17.900	32.900	52.900
Diğer (Jeotermal, Biyoyakıt, vb.)	4.258	4.500	3.100	5.100
TOPLAM	103.809	116.200	149.100	189.700
Öngörülen Artış Miktarı	(Mevcut)	12.391	32.900	40.600
Öngörülen Artış Yüzdesi	(Mevcut)	%11,94	%28,31	%27,23

Kaynak: TÜRKİYE ENERJİ GÖRÜNÜMÜ 2023; TMMOB Makine Mühendisleri Odası

Kaynak: Türkiye Enerji Görünümü 2023 Sunumu; TMMOB Makine Mühendisleri Odası

2022", önumümüzdeki yıllarda da özellikle elektrik alt sektöründe fosil yakıtların (kömür ve özellikle doğal gaz) ağırlığının devam edeceği yönünde somut veriler içeriyor. Halen toplam kurulu gücü 21.811 MW olan kömür santralleri kapasitesinin, 2035'te 24.300 MW'a çıkarılması hedefleniyor. Doğal gaz santrallerinde de söz konusu kapasitenin 25.348 MW'tan 2035'te 35.500 MW'a çıkarılması hedefleniyor.

Buna karşın, 380 milyar kilovat-saat potansiyeli olan güneş enerjimizin, halen sadece %4'ü devreye alınabilmiş durumda. REPA'ya³ göre 48.000 MW olarak verilen karasal rüzgâr enerjisi kapasitemizin sadece %24'ü devrede. 2035 hedefi gerçekleşse bile, bu temiz kaynağımızın %62'si devreye alınabilmiş olacak. Kaldı ki geçtiğimiz günlerde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı sayın Bayraktar, karasal rüzgar kapasitemizi 120.000 - 150.000 MW olarak açıkladı. Bu rakamlar

umut verici ve sevindirici. Meslek Odaları yıllardır, 48.000 MW'lık REPA ölçümlerinin, dünyada gelişen rüzgâr teknolojileri dikkate alınarak, revize edilmesi

çağrısını yapıyorlar. 2006 yılındaki REPA verileri, ancak bugünlerde revize edilebilmiş görünüyor. Geç de olsa bu olumlu verilerin açıklanması, umut yaratmakla birlikte, açıklanan potansiyelin düşük miktarını (120.000 MW) alsak bile, 2035 Ulusal Enerji Planı hedefi olan 29.600 MW'ın, bu potansiyelin sadece %25'i düzeyinde kaldığını görüyoruz.

Türkiye'nin enerji politikasını, ciddi boyutta değiştirmesi gerekiyor. Ağırlığı, yenilenebilir kaynakların enerji karışımındaki payının hızla artırılmasına (söylemden eyleme geçilmesine), talep tarafı yönetimi ağırlıklı politikalara odaklanılmasına, enerji yoğunluğunun azaltılmasına vermeliyiz. Enerji dönüşümünün dayatmakta olduğu yeni jeopolitiği doğru kavrayarak, daha fazla gecikmeden, bunun gereklerine yoğunlaşmak zorundayız. •

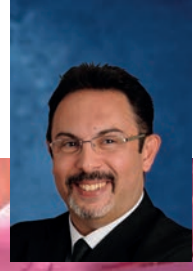
nedetpamir@butundunya.com.tr

1- 2022 sonu verileri, yazı basıma yollanırken çıktığı için sonraki sayılarımızda yer alacaktır.

2- <https://www.wwf.org.tr/?11440/klim-Degisikligi-Performans-Endeksi-2022-yayimlandi>

3- REPA: Rüzgar Enerjisi Potansiyeli Atlası

Anka
Berk Yüksel

Sevgi Melekliği ve Brutus Sendromu

“Kötülük pek çok maske giyebilir, hiçbiri iyilik maskesi kadar tehlikeli değildir.” -Sleepy Hollow Film Repliği

Koşulsuz sevgi pazarlamacısı kişiler söylemlerini sürekli o kadar çok tekrar ederler ki kendilerini bile söylediklerine inandırmayı başarırlar. Sevgi sözcükleri onların ağzında bayağılaşır, ucuzlaşır. Hissetmeden, yaşamadan önüne gelene söylenen sözler maalesef içerikten ve

gerçeklikten yoksundur. O, kendince masum bir iyilik timsali, vahada bir çiçektir. O, sevginin yeryüzüne inmiş halidir. Kutsallığın kanatsız meleğidir kendince. Oysa iyilik maskesi çok tehlikeli bir silahtır. Belirtildiği üzere insanın kendini bile inandırabilir... »

“Sevgiden, ahlâktan en çok bahseden ona en çok ihtiyacı vardır.” denir. *“Ben herkesi severim, sevgi doluyumdur...”* tarzı yaklaşım kendi kendini dahi kandıramamaktır. Kendini bu tip övenin durumu acınasıdır. Her şeyi seven, niye sevdiğini bilmeden seviyor intibası yaratan insanlardır. Herkesi severmiş, sevmeyeni hiç yokmuş, her daîm güler yüzlü, hassas, duyarlıymış gibi görünen insanlar sevgi keleşliği rolünü çok iyi oynarlar. İnsanlara sürekli sevgiden bahseden kişilerin, biraz damarına basıldığında birer canavar halini aldıkları defalarca görülmüştür.

Bir diğer konu Brutus Sendromu'dur. Kalles eş, dost, yakının her daîm hançerlemek için hazır ve nazır beklemesi durumudur.

İnsanın en beklemediği anda sırtından hançerle vurulmasıdır. Atılan kazık, vurulan darbe kalbe saplanır. Bu sebeple acısı her daîm hatırlanır. Her Cesar'ın mutlaka bir Brutus'ü vardır. O, “Dişinden torpido

geçmiş masum bir balıkçı gibi” gülümsemesini, soğukkanlı tavrını bir kenara bırakmaz. Eş, dost, kardeş diye güvenilen dağlar yıkılmıştır. Güven ürkek ceylanı, bir kere ürktü mü hiçbir şey bir daha asla ama asla eskisi gibi olmayacaktır. İnsanı *“Vay be bunu da mı görecektik”* düşüncesine sokar. *“İnsanoğlu çiğ süt emmiştir”* cümlesini aklından çıkarılmamalıdır. *“Şu ellerin taşı bana hiç değmez; ille de dostun bir tek*

gülü yaralar beni.” der Pir Sultan Abdal.

“*Et tu, Brute?*” yani “Sen de mi Brutus?” efsaneye göre Sezar’ın son sözleridir. Sezar, Brutus liderliğindeki bir grup senatör tarafından sırtından hançerlenmiştir. Brutus Sezar’ın en yakınıdır. Sezar’ın önce saldırganlara karşı koymaya çalıştığı, fakat Brutus’ü görünce, bu sözleri söylediği ve kendisini kadere bıraktığı yani karşı koymayı bıraktığı rivayet edilir. İnsanlar bu özdeyişi ihanete uğradıklarını hissettikleri zaman söylerler. Son darbeyi sırtından alan Sezar omzunun üzerinden bakıp en yakın dostunun kendini hançerlediğini görünce üzüntüyle, “*Yıkıl Sezar!*” dediği rivayet edilir.

Tüm bu acılardan, hayal kırıklıklarından sonra birey kendine döner, sessiz bir damla gözyaşı sonrası duygularının efendisi olmak için çabalar. Tek iz bırakan yara Brutus tipi yakınından, değer verdiğiinden alınandır. Yürekte kangrendir. “*Cehennemde ateş yoktur herkes kendi ateşini buradan götürür.*” der Pir Sultan Abdal.

Gerçek insanlar yine insan gibi insanların özüne dokunurlar. Bunların varlığı bireyin yaşama tutunmasını sağlamlaştırır. Olumsuz negatif deneyimler ne kadar acı verici ve yakından gelirse gelsin gücünü toparlayıp yeniden ayağa kalkabilen yolcu için çok önemli deneyimler olurlar, öğreticidirler. Gerçekten de kahramanın yolculuğunda bizi öldürmeyen her şey kesinlikle

güçlendirecektir. Ruhsal gelişimin ilk adımı kendini bilmek ve kendini deneyimlemektir. “Simurg” efsanesi denilene göre netice ile ilgili değil ama bizzat bir görevin parçası olmakla ilgilidir. “Dünya gitmek istediği yolu bilen kişiye yol vermek için bir yana çekilir.”

Bir Budist deyişi şöyledir: “*Om mani padme hum*” yani “Om: evrenselliğin tecrübesine ve yoluna sığınıyorum, ta ki “mani”: ölümsüz ruh cevherimin aydınlığı “padme”: uyanan şuurluluğun derinliklerinden sıyrılısın “hum”: ve ben, ten kafesinden kurtulmanın ilahi aşkı içinde sonsuzluğa doğru sürüklenip gideyim.”

Beş duyu kafesinde yaşam önemli bir okuldur. Burada en önemli öğretmenlerden biri sıkça rastladığımız Brutusler ve sözde kanatsız meleklerdir. Tanık olduğumuz her bozuk davranış biçimi bizdeki olumsuzlukları ya da oluşabilecek erdemsizlikleri gözümüzi içerisine sokar. Üst insan tüm olanlardan deneyim kazanır, küfesi ni doldurur. O, yaşamında “*Geçer*” dediklerini geçirir, hoşlanmadıklarına, sınırlarını zorlayanlara “*Yeter*” der, “*Dayan*” dediğine ise dayanır. Onun yolculuğunda acıları yaşatanlar hala var olabilirler. Belki varlardır hâlâ ama aslında onlar yoktur bu hayatta!

“*Düşmana inat bir gün daha fazla yaşayacaksın.*”

Nazım Hikmet

berkyuksel@butundunya.com.tr

Küçük, sihirli bir
hediye kutusu:

Aveiro

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

Atlantik Okyanusu kıyısındaki bir lagünün kenarında yer alan Aveiro, İtalyan kenti Venedik'e benzer kanal ve tekneleri nedeniyle "Portekiz'in Venedik'i" olarak biliniyor. Doğrusu bu adı kasabaya pek yakıştıramıyorum; yalnızca turistlerin beklentilerini yükselttiği için değil, onun kendine özgü özelliklerini keşfedip fark etme merakımızı öldürdüğü için... Aveiro bence daha çok sihirli bir hediye kutusu gibi, onu açan kişiye göre, küçük ama mutluluk veren hediyeler sunan... Tarihi tren istasyonundaki seramikler, Art Nouveau tarzı yapılar, kanallarda dolaşan tekneler, tuz alanlarında gün batımı, kuşlar, okyanus esintisi ve çevre sahillerindeki dalgalar gibi...

Aveiro, uzun yıllar boyunca tuz, deniz yosunu ve balık üretimi yapılan Ria de Aveiro adlı bir tuzlu su lagününün kıyısında bulunuyor. Romalılar döneminde tuz ile başlayan ticaret, gemiciliği de geliştirmiş ve kasaba Orta Çağ boyunca önemli bir ticaret merkezi olmuş. Bir zamanlar gübre olarak kullanılan deniz yosununun hasadını yapan ve moliceiros denilen tekneler şimdi

Aveiro'nun genel görünüşü.

kanallarda turist taşıyor. Tuz üretimi de dramatik bir şekilde azalmış ve günümüzde sadece birkaç tuz havuzu kalmış. Geçmişte kasabayı hem önemli bir merkez haline getirip zenginleştiren hem de bir dönem neredeyse yok olmasına neden olan lagüin de artık bir yaban hayat cennetine dönüşmüş.

Aveiro'nun üç kanalı kasabanın tarihi merkezini lagüne bağlıyor. Köşelerine resimlerin çizildiği, rengârenk boyanmış geleneksel teknelerle yapılan geziler, kanalları yakından keşfetmenizi sağlıyor.

Bir sonbahar günü Porto'nun São Bento tren istasyonundan bindiğim tren yaklaşık bir buçuk saatlik bir yolculukla beni Aveiro'ya getiriyor. Restore edilmiş, tarihi tren istasyonunun bölge ve insanlarını anlatan, mavimsi renkli geleneksel çini panolarla kaplı görünümünü beni büyütüyor. İstasyonu tarihi merkeze bağlayan ana cadenin taş döşeli kaldırımları

yunus, yengeç, deniz atı ve yıldız gibi çeşitli desenlerle süslenmiş.

İlk kanala geldiğimde her iki tarafı da rengârenk kurdelelerle kaplanmış köprüden geçiyorum. Çiftler birbirlerine olan aşklarını sonsuza dek sürdürmek ve daha da güçlendirmek için bazı köprülere kurdele bağlıyormuş. Kanalın kenarındaki Forum Alışveriş Merkezi'nin, belediye binasının ve önündeki teknelerin yanından geçerek tarihi merkezdeki kanallar boyunca, küçük meydanları ve sokakları dolaşıyorum. Köprülerden geçerek Art

Aveiro tren istasyonu

Nouveau mimarisinin izlerini taşıyan yapıların, çinilerle süslenmiş evlerin güzelliğini seyrediyorum. Tarihi balıkçı mahallesinde Mercado do Peixe'ya giriyorum. Bir zamanlar balık pazarına ev sahipliği yapan kapalı pazar yerinde şimdi çeşitli yiyecek dükkanları var. Restorantlarda kabuklu deniz

ürünleri, ızgara veya güveçte pişirilmiş taze balıklar ve bölgeye özgü, güveçte veya marine edilmiş olarak servis edilen yılan balıkları gibi ürünler servis ediliyor. Pastanelerde Aveiro'ya özgü, yumurta sarısı ve şekerle yapılarak minik tahta fiçilerde satılan ve "Yumuşak Yumurtalar" anlamına gelen "Ovos Moles"

şekerlemeleri satılıyor. Taze sebze, meyve, et, balık, çiçek gibi ürünler almak isteyenler "Mercado Manuel Firmino" adlı kapalı pazar yerine geliyor.

Aveiro Sé (São Domingos) katedrali ve Prens Aziz Joana'nın Mozolesi'nin bulunduğu, yaldızlı ahşap oymalarla süslü İsa

Kurdelelerle kaplanmış köprü

Manastırı'ndaki Aveiro Müzesi'nde geçmişe gidiyor; üniversite binalarında çağdaş Portekiz mimarisini görüyorsunuz.

Yaz mevsiminde gelerseniz, la-günde hâlâ çalışan birkaç tuz üreticisinden biri olan Marinha da Troncalhada'nın Ekomüzesini gezilebilir, güneşte kurumak üzere piramitlere dönüştürülmüş tuzları görebilirsiniz. Renkli ve çizgili sahil kulübeleri ile ünlü Costa Nova'da

sörfçüleri izleyebilirsiniz, ülkenin en yüksek deniz fenerinin olduğu Praia da Barra'ya yürüebilirsiniz. El değmemiş çam ormanlarının olduğu São Jacinto Doğal Koruma Alanı'nda, kum tepeleri arasında yürüyebilirsiniz,

kuş seslerini dinleyebilirsiniz.

Kanalları, sokakları, alçak binaları ve mimarisi ile otantik bir Portekiz atmosferi sunan Aveiro'dan Porto'ya dönerken yoldaki tarlalarda leylekleri, sahilde dalgaların ardında batan güneşi görürsünüz; Aveiro'ya bana sunduğu hediyeler için teşekkür ediyorum.

Siz de bu şirin kasabaya giderseniz bakın bakalım, sizin sihirli hediyeye kutunuzdan neler çıkacak? •

izlensentoker@butundunya.com.tr

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-İki kişinin karşılıklı söylediği şarkıya ne denir?

- a-Serenat b-Düet
c-Kuartet d-Kantat

2-"Reeskont" kelimesi aşağıdaki bilim dallarından hangisi ile ilişkilidir?

- a-Tıp
b-Tarih
c-Ekonomi
d-Fizik

3-Maden parlaklığı verilmiş deriye ne ad verilir?

- a-Çar
b-Zik
c-Füme
d-Lame

4-Harman dövme makinesine ne ad verilir?

- a-Batöz
b-Dövgeç
c-Harmani
d-Balyöz

5-"Mafsal" ne demektir?

- a-Kıkırdak b-Eklem
c-Mavna d-Kemik

6-Yazarının adı bilinmeyen yapıtlara ne ad verilir?

- a-Opeze
b-Kollektif
c-Kombine
d-Anonim

7-Aşağıdakilerden hangisi "ağıt" anlamına gelir?

- a-Mersiye
b-Babürname
c-Kaside
d-Mevlit

8-Altın ,gümüş ya da başka madenleri döverek meydana getirilen ince yaprağa ne denir?

- a-Tefsir
b-Tezhip
c-Varak
d-Plaka

9-Hangisi müzik ile ilgili bir terimdir?

- a-Metafor
b-Metronom
c-Marina
d-Melon

10-"Pikolo" hangi müzik aletinin en küçük türüdür?

- a-Mandolin
b-Davul
c-Arp
d-Flüt

11-Bir yerin güneşe olan konumuna ne denir?

- a-Ekliptik
b-Seki
c-Bakı
d-Eksen

12-Aşağıdakilerden hangisi haritada eş sıcaklıkları gösterir?

- a-İzoterm
b-İzohips
c-İzobar
d-İzoten

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

KÖPRÜ ALTINDA

YILBAŞI GECESİ

Yeni bir yıla girmemize sayılı günler kaldı. Ben de herkes gibi 2024 senesinin insanlığa huzur getirmesini, 2023 yılında tanıdığı olduğumuz savaşlar, ölümler ve doğal felaketlerden uzak günler yaşamamızı diliyorum. Halk arasında bir inanış vardır:

“Yeni yılı nasıl bir ruh haliyle

girersen tüm yıl boyunca o ruh haline yakın bir hayat sürersin.” derler.

Batıl inanç olsa da buna inananlardan biri de benim ve gençlik günlerimden bu yana her yılbaşı gecesine şen kahkahalar atarak girmeye çalışırım. Bu vesileyle sizlere, yirmili yaşlarımda, bir grup üniversiteli arkadaşşımla, eski »

Galata Köprüsü'nün altında bulunan ve gençler tarafından çok tercih edilen salaş bir mekânda geçirdiğimiz unutulmaz bir yılbaşı gecesini anlatmak istiyorum:

Henüz yirmi üç yaşındaydım. HO senenin son gecesini yaşıttım üniversiteli arkadaşlarımla farklı bir mekânda eğlenerek geçirmek ve yeni yıla neşeli bir şekilde girmek istiyorduk. Bir an önce kısıtlı bütçelerimize uygun bir yer bulmalıydık. Kimi Çiçek Pasajı'nı, kimi Beyoğlu'nun arka sokaklarında, genellikle bodrum katlarında bulunan salaş mekânlarını öneriyor her kafadan bir ses çıkıyordu. Hatta bir arkadaş, son seferini yaptıktan sonra Karaköy

İskelesi'ne bağlayan bir vapura gizlice girerek yılbaşı gecesini orada geçirmeyi önermişti. Tam o sırada aklıma Galata Köprüsü'nün altında yer alan öğrenci dostu salaş bir mekân geldi ve bu düşüncem arkadaşlar tarafından oy birliğiyle kabul gördü. Yılbaşı gecesini köprü altında olacaktık. Öncelikle sizlere ne yazık ki artık var olmayan o şirin mekânı tanıtmam gerekir:

Yetmişli yıllarda, şimdiki modern Galata Köprüsü'nün yerinde zarif tasarımıyla göze hoş görünen başka bir köprü vardı. Üstünde araç ve yaya trafiğinin işlediği köprü'nün altındaki dubaların olduğu bölümlerin bazıları kapatılarak büfeler, küçük çaplı ticarethaneler ve özel-

likle üniversite öğrencilerinin tercih ettiği şirin bir birahane yapılmıştı. İşte yılbaşı gecemizi orada geçirecektik. Hatta gece geç saatlerden sonra evlerimizde dönmeyip, birahänenin içine serpiştirilmiş yastıklar ve kanepelerin üzerinde uyumamızı önerenler bile

...kızlı erkekli yedi arkadaş salaş ve bize bir o kadar da şirin görünen o köprü altı birahanesine gittik.

vardı. O sıralar Galata Köprüsü'nün altında yağmur ve kardan korunmak isteyen evsiz insanların gecelediğini biliyorduk. Bir geceliğine de olsa "köprü altı çocuğu" gibi davranmak hepimize ilginç gelmişti.

Yılın son gecesi çoğu aynı fa-kültede öğrenci olan kızlı erkekli yedi arkadaş salaş ve bize bir o kadar da şirin görünen o köprü altı birahanesine gittik. Kalabalık olduğumuz için yer bulma kaygısıyla biraz erken gitmeyi tercih etmiştik. Barın çalışanları güzel bir sürpriz yapmış ve mekânın tam ortasına kurdukları kocaman bir demir döküm sobayı yakmışlardı. O gece hava sıcaklığı yalnızca iki derece olduğu için kapıdan içeri girer girmez yüzümüze çarpan o tatlı sıcaklık çok hoşumuza gitti. Hemen en güzel köşedeki uzunca bir kanepeye yerleştik. Sobanın ısıya dayanıklı camından görülen alevler loş ortamda romantik bir görüntü yaratıyor, erken bir saatte yılbaşının havasına girmemizi sağlıyordu. Oturduğumuz köşeden kısmen de olsa köprü'nün dubaları arasından geçen tekneler ve tarihi yarımada'nın bir bölümü görünüyordu.

Birahenenin işletmecileri o gece için genellikle soğuk mezeler ve çerezlerden oluşan ekonomik bir menü hazırlamışlardı. İlerleyen saatlerde demir döküm sobanın üzerinde kızzartacakları kestanelerin bu küçük menüye renk katacağı müjdesini alınca ortam bize daha da şirin görünmeye başladı. Mekânda çalınan

hareketli müziklerse genç ruhumuzu kıpır kıpır ediyordu. O arada çoğunluğu yaşıttımız olan müşteriler birahaneyi doldurmaya başlamışlardı.

Kısa bir süre sonra ortam iyice şenlendi, o küçük mekânda topluca şarkılar söyleniyor, kanepelerin ve sandalyelerin arasında bulunabilen en küçük bir boşlukta bile hareketli danslar sergileniyordu. Yeni yıla girmemize birkaç dakika kala bazı gençler köprü'nün üzerine çıkıp tarihi İstanbul'un ışıkları eşliğinde kutlama yapmamızı önerdiler. Güzel bir fikirdi. Ellerimizde biralarımızla Galata Köprüsü'nün üzerine çıktık ve çok güzel bir sürprizle karşılaştık: Bara gelirken gözlemlediğimiz yoğun gri bulutlar ilerleyen saatlerde ısının sıfır dereceye düşmesiyle yüklerini lapa lapa yağın kar şeklinde üzerimize yağdırmaya başlamışlardı. Yaşamımda ilk kez yoğun bir kar yağışı altında ve masal şehir İstanbul'un muhteşem manzarasını köprüden seyrederek yeni yıla giriyor olmak benim için gecenin en mutlu anıydı.

Ogece ilerleyen saatlerde çakırkeyifliğin de etkisiyle uykumuz geldiğinde birer kedi yavrusu gibi birahanedeki minderlere kıvrılarak uyuduk. Yılın ilk sabahı köprü altında uyandıığımızda o son on iki saatte yaşadıklarımızın gençliğimizin unutulmaz anıları arasında girmeyi hak ettiğinin farkındaydık.

Hepinize sağlıklı ve huzurlu bir yeni yıl dilerim. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

GELECEĞE DEĞER KATMANIN YOLU BİLİNÇLİ ÜRETİMDEN GEÇİYOR!

Günümüzde, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik, dünya genelinde gittikçe daha fazla önem kazanıyor.

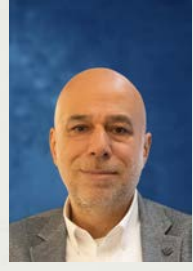
İnsanlık, kaynaklarını doğru bir şekilde kullanarak gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakma sorumluluğunu taşıyor.

Bu sorumluluk, her birimizin üzerine düşen görevleri yerine getirmesini gerektiriyor.

Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik, bu sorumluluğun temel unsurlarıdır.

Gastro Kùltür

Reha Tartıcı

Sosyal sürdürülebilirlik, bir toplumun tüm bireylerinin refahını ve yaşam kalitesini koruma ve iyileştirme amacını taşır.

Eşitlik, adalet ve fırsat eşitliği gibi değerler, sosyal sürdürülebilirlik için vazgeçilmezdir.

Herkesin temel ihtiyaçlarına erişimi, sağlık hizmetlerine ulaşımı, eğitim imkânlarını ve insan haklarını korumayı hedefleyen politikalar, sosyal sürdürülebilirliği destekler.

Sosyal dayanışma ve

toplumsal ilişkilerin güçlendirilmesi, daha adil bir dünya için gereklidir.

ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİLERE DUYARLI OLMALIYIZ

Sürdürülebilir bir ekonomi, doğal kaynakları verimli kullanır, yeşil teknolojilere yatırım yapar ve kaynakların adil bir şekilde dağıtılmasını sağlar.

Yeşil iş imkanlarının oluşturulması, sürdürülebilir üretim ve tüketim alışkanlıklarının teşvik edilmesi, ekonomik sürdürülebilirliğin anahtarlarıdır.

Ekonomik büyüme, sosyal

refahın artırılması ve çevresel denge arasında dengeli bir ilişki kurulmasını hedefler. Çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını ve doğal ekosistemlerin korunmasını amaçlar.

İklim değişikliği, doğal kaynak tükenmesi, biyolojik çeşitlilik kaybı gibi sorunlar, çevresel sürdürülebilirliği tehdit eden faktörlerdir.

Temiz enerji kullanımının teşvik edilmesi, enerji ve su verimliliğinin artırılması, atık yönetimi ve geri dönüşüm gibi uygulamalar, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına yardımcı olur.

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, gelecek nesillere sağlıklı bir yaşam alanı bırakmak için zorunludur.

GELECEĞİMİZ İÇİN DENGELİ YAŞAMALYIZ

Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik, birbirleriyle iç içe geçmiş ve birbirlerini etkileyen unsurlardır. Bu boyutlar

arasındaki dengeyi sağlamak, bir toplumun geleceği için hayati öneme sahiptir.

Toplum olarak, sosyal adaleti sağlamak, ekonomik faaliyetlerimizi çevreye duyarlı bir şekilde sürdürmek ve doğal kaynakları korumak için harekete geçmeliyiz. İşbirliği ve ortak çabalarla, sürdürülebilir bir dünyayı inşa etmek mümkündür.

Birey olarak, günlük hayatımızda küçük adımlar atarak büyük farklar yaratabiliriz.

Enerji tasarrufu, geri dönüşüm, sürdürülebilir ürünleri tercih etmek gibi basit davranışlar, sürdürülebilirlik yolunda atılan önemli adımlardır.

BİLİNÇLİ TÜKETİM KRİTİK ÖNEME SAHİP

Bilinçli tüketim alışkanlıkları edinmek, toplumsal sorunlara duyarlı olmak ve çevre dostu uygulamaları desteklemek, sürdürülebilir bir geleceği birlikte inşa etmek için önem arz ediyor.

Unutmayalım ki sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin yaşam hakkını ve yaşanabilir bir dünyayı hedefliyor.

Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik, toplumumuzun geleceği için vazgeçilmez unsurlardır. Bu nedenle, her birimizin sorumluluklarımızı yerine getirerek bu hedefe ulaşmaya katkı sağlamamız gerekiyor.

Bizi bekleyen zorluklara rağmen, birlikte hareket ederek daha sürdürülebilir bir dünyayı mümkün kılabiliriz. •

rehatartici@butundunya.com.tr

İnsanlık tarihindeki en büyük hata tarıma geçiş miydi?

Çeviri: DENİZ BENER

12 bin yıl önceki insanların tümü, avcı ve toplayıcı olarak yaşıyordu. Fakat 5 bin yıl önce yaşayanların büyük bölümü çiftçiydi. Hem beslenme, kültür ve teknolojiye hem de sosyal, ekonomik ve siyasal örgütlenme ve hatta insanların pençesine düştüğü hastalıkların yapısında benzersiz değişikliklerin yaşandığı bu kısa dönem, insanlık tarihindeki gelmiş geçmiş en büyük değişime işaret etmektedir. Tarım devriminin iyi ve kötü yanları olmakla beraber, bu köklü değişim insanlık tarihindeki en büyük hata mıydı? Otuz yıl önce Jared Diamond öyle olduğunu düşünüyordu. Fakat haklı mıydı?

Tarım dünya genelinde tek ve dar bir zaman aralığında ortaya çıktı: Yaklaşık 5-12 bin yıl önce. Fakat bu devrim yalnızca tek bir kerede değil, bildiğimiz kadarıyla birbirinden bağımsız olarak en az yedi ve hatta belki de 11 kez gerçekleşti. Çiftçilik, Ortadoğu'nun Bereketli Hilal'inde, Çin'in Yangzi ve Sarı Irmak havzalarında, Yeni Gine'nin dağlık arazilerinde, Amerika'nın doğusunda, Orta Meksika'da, Güney Amerika'da ve Afrika'nın Aşağı Sahra bölgelerinde keşfedildi. Ortadoğu ya da Çin gibi yerlerde yaşayan insanlar için tarımın etkileri muazzam olsa da, Yeni Gine'nin

Avcı-toplayıcılar, avcılık, balıkçılık ve doğadaki yenilebilir bitkileri toplayarak yaşamlarını sürdürüyorlardı.

ilk çiftçileri için bu etkiler çok daha farklı gelişti.

Her şeyden önce, insanların neden çiftçiliğe başladıkları konusundaki sebepler bilinmezliğini sürdürüyor. Fakat öyle görünüyor ki, son Buzul Çağı boyunca (yaklaşık 20 bin yıl öncesinden 11 bin 600

Amerikalı evrim biyoloğu ve yazar Jared Diamond, Discover Magazine dergisinin Mayıs 1987 sayısında yayımlanan ünlü makalesinde, tarıma geçmenin insanlığı bir felakete sürüklediğini savunmuştu.

yıl öncesine kadar) dünyada yaşanan iklimsel değişimler, çiftçiliğin başlamasında önemli rol oynadı. Tarımın binlerce yıl önce keşfedilmesi, günümüzün başlıca besin maddeleri olan buğday, pirinç, arpa, mısır, darı, mercimek ve fasulye gibi bakliyatlar, tatlı patates ve gölevez gibi bitki türleri ile koyun, sığır, keçi, domuz, deve ve tavuk gibi hayvanların evcilleştirilmesinin önünü açtı.

Tarıma başlanması dünyanın insan gereksinimleri karşılayabilme kapasitesini de büyük ölçüde artırdı.

Tarıma başlanması, dünyanın insan gereksinimleri karşılayabilme kapasitesini de büyük ölçüde artırdı. Fakat bu süreçte doğa da hızlı bir dönüşüme girdi. Küçük boyutlardaki açık alanlarda başlayan tarım faaliyetleri ormanların kesilmesiyle, uçsuz bucaksız toprakların mahsul ve hayvan yetiştirmek için kullanıldığı tarlalara dönüştü. Pek çok yerdeki ilk çiftçiler, avcı-toplayıcı atalarına kıyasla daha sağlıksızlardı. Çünkü yaygın biçimde beslenme yetersizliğine yol açan, dar bir besin çeşitliliğine sahiptiler.

Örneğin, Suriye’deki Tel Abu Hureyra gibi arkeolojik kazı alanlarında, avcı ve toplayıcı yaşam biçiminden uzaklaşılmasıyla birlikte meydana gelen beslenme değişikliklerine dair net bulgulara ulaşıldı. Avcı ve toplayıcı bir yaşam sürerken 150’nin üzerinde ya-

bani bitki tüketen Tel Abu Hureyra sakinlerinin beslenme çeşitliliği, çiftçiliğe geçmelerinin ardından bir avuç bitki türüne inmişti.

Mısırın evcilleştirildiği ve başlıca mahsullerden biri olarak tüketildiği Amerika’da, bölgede yaşayan insanların demir emilimleri buna bağlı olarak düştü ve kansızlık oranında önemli ölçüde artış yaşandı. Güney Çin’deki ilk çiftçilerin temel mahsulleri olan pirince dayalı beslenme biçimleri de, protein bakımından yetersizdi. Ve bu beslenme biçimleri, vücutlarındaki A vitamini emilimini de engelliyordu.

İnsan yerleşimi sayısında ani bir yükseliş yaşanması, nüfustaki değişimin göstergesiydi. Çiftçilikle birlikte anne ve bebek ölümleri artarken, kadınların doğurganlık hızının yükselmesi, bu nüfus büyümesinde etkili oldu. Gezegenimiz dünya, bizler avcı-toplayıcılar olarak tahminen 8 milyon insanın gereksinimlerine yanıt veriyordu. Fakat tarımın keşfedilmesiyle yaşanan nüfus patlaması, 5 bin yıl önce bu

Konya’daki Çatalhöyük, dünyanın en önemli arkeolojik kazı alanlarından biridir. MÖ 9000’e tarihlenen Çatalhöyük, tarımın başlangıcına tanıklık eden en eski yerleşim yerlerinden biridir. (Görsel: Çatıların önemini gösteren Çatalhöyük betimlemesi. İllüstrasyon: John Swogger)

sayıyı 100 milyon insana çıkardı. Bugün ise bu sayı 7 milyar insana ulaşmış durumda.

İnsanlar, bir daha ayrılmamak üzere işgal ettikleri on hektardan daha da büyük alanlarda yerleşim yerleri inşa etmeye başladılar. Türkiye’deki Çatalhöyük gibi arkeolojik kazı alanlarında gördüğümüz ve giriş bölümü çatılarında yer alan dikketirgen biçimindeki taş evler, on binlerce insanı barındıran ilk şehirlere ait yapılarıdır. Karşılaştıracak olursak, belki 50 ya da 60 kişiden oluşan geleneksel avcı ve toplayıcı toplulukları daha küçüktü. Bu yeni yerleşim yerlerindeki kalabalık koşullar, insanların atıkları, hayvan yetiştiriciliği ve hayvanların

Karakteristik bir Çatalhöyük evinin yerleşim ve alan kullanımı gösteren bir betimleme. (İllüstrasyon: Kathryn Killackey)

bulunduğu ortamda yaşayan zararlı türleri, hastalıkların artmasına ve bulaşıcı hastalıkların da hızla yayılmasına yol açtı.

Günümüzde, insanların pençesine düştüğü bulaşıcı hastalıkların yüzde 75'i, evcilleştirilmiş hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklardır. Nezle, soğuk algınlığı, bağırsak kurdu gibi parazitler ve geçmişte milyonlarca insanın ölümüne sebep olan hıyarırcıklı veba, tüberküloz, tifo ve kızamık gibi son derece bulaşıcı hastalıklar, bunun yaygın örnekleridir.

Buna karşılık bu ilk çiftçilerin genleri, doğal seleksiyon yoluyla önemli ölçüde şekillendi. Bağışıklık genlerinin baskın olması doğal seleksiyonu kanıtıyor ve bu değişikliklerin büyük bölümü tarımın benimsendiği zamana tarihlendirilebiliyor. Ve genetikçiler de, modern toplumlardaki hastalıklara sebep olan gen değişkenlerinin yüzde

85 oranında tarımın yükselişi ve yayılmasıyla ortaya çıktığını öne sürüyorlar.

Geçmişte insanlar yalnızca çocukluk dönemlerinde laktozu hazmedebiliyorlardı. Fakat süt ineklerinin evcilleştirilmesiyle doğal seleksiyon, Kuzey Avrupalı çiftçiler ile Afrika ve Batı Asya'da-

ki göçebe nüfusta laktaz geninin oluşmasına yol açtı. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan hemen hiç kimsede bulunmayan bu gen, ilk kez yetişkinlerin de laktozu hazmedebilmesine olanak sağladı.

Tarım toplumlarının ve kurak bölgelerde yaşayan bazı avcı-toplayıcıların özelliklerinden biri de nişasta tüketimidir. Beslenmelerindeki nişastayı sindirme kabiliyetini artıran amilaz genleri de, esaslı bir doğal seleksiyona uğramış ve tarımla birlikte bu genlerin sayısı büyük ölçüde artmıştır.

İlk çiftçilerin iskeletlerinde görülen diğer bir şaşırtıcı değişim de kafatasının, özellikle de yüz kemiklerinin küçülmesidir. Daha hareketli ve aktif yaşamları ile daha fazla çığnemeyi gerektiren beslenme biçimlerinden ötürü Paleolitik avcı-toplayıcıların kafatası daha büyüktü. Yüzün küçülmesi, ağız sağlığını da etkiledi. Çünkü insan dişlerinin sayısının yüzün küçülmesiyle orantılı olarak azalmaması, dişlerin sayıca ağıza fazla gelmesi

sonucunu ortaya çıkardı. Nişasta içeren beslenme biçimi, diş çürükleriyle birlikte ağız-diş hastalıklarının artmasına sebep oldu.

Yoğun nüfuslu köy ve şehirlerde yaşamak, insanlık tarihinde ilk kez, bireylerin yiyeceklerini ve diğer sahip olduklarını toplulukla paylaşmadıkları özel yaşam alanları oluşmasını beraberinde getirdi. Bu değişimler, insanların maddesel fayda ve zenginlik konusundaki tutumuna da yön verdi. Gücü simgeleyen öğeler bir hayli rağbet görür oldu. Nüfusun artmasıyla birlikte sosyal-ekonomik karışıklık ve eşitsizlik; bunun doğal bir sonucu olarak da savaşlar arttı. Zenginlik ve sosyal durum eşitsizliklerinin, hiyerarşik toplumların yükselmesini pekiştirici bir etkisi oldu. Önce şeflikler daha sonra da babadan oğula geçen yönetimler hızla büyüyen insan yerleşimlerine hükmetti.

Genişleyerek büyük şehirler

kuran bu insan yerleşimleri, daha sonra da kral ya da kraliçelerin ordularıyla bu uçsuz bucaksız toprakları söke söke almasıyla imparatorluklara dönüştü. Antik dünyadan gelen ve sömürgeci mirası halen bugün bizimle olan bu atadan kalma hegemonya, büyük medeniyetlerin de temelini oluşturdu.

Binlerce yıl önce tarımın keşfedilmesinin getirdiği kötülükler hiç kuşku yok ki, iyiliklerden daha ağır basıyor. Yani Jared Diamond haklıydı, insanlık tarihindeki en büyük hata kuşkusuz tarımın keşfedilmesi idi. Fakat bu işi yüklediğimize ve beslememiz gereken çok fazla boğaz olduğuna göre, tarımı şimdiye kadarkinden çok daha iyi biçimde yapmamız gerekiyor. İnsanlığın ve dünyanın geleceği için... •

Kaynak: theconversation.com "Was agriculture the greatest blunder in human history?", Darren Curnoe, 18 Ekim 2017

S U D O K U

8	7	1			2		9	
			8	1	5			6
	5		9	3				1
1			6	5	8		7	4
7	6					5		
	4	8		9	3		6	
		7		8				3
4	1	5						
	8	3	1	7		2		

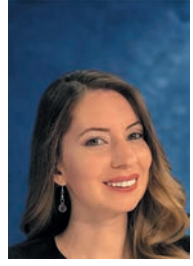
Sudoku Yapamayanlar İçin

9	1				7	8		
				9		5		
6					4			7
3	7		4					
2		6		3				8
		9				3		
	8						3	5
			6					
		4				2	1	

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

Çin'in Uzay İstasyonundaki Ekibi Dünyaya Döndü

Çin'in Dünya yörüngesinde kurduğu Tiengong Uzay İstasyonu'ndaki taykonot ekibi görevini tamamladı. Dünya'ya dönen Çin taykonotları taşıyan uzay kapsülü, Gobi Çölü'ne indi. Dünya yörüngesinde 154 gün geçiren taykonotların sağlık durumlarının iyi olduğu

açıklandı. Uzay mekiği, 30 Mayıs 2023'te fırlatılmış, ekip aynı gün istasyona ulaşarak göreve başlamıştı. Tiengong Uzay İstasyonu'na yollanan beşinci taykonot grubu olan

ekip, 5 ay boyunca bir uzay yürüyüşü, 70 uzay deneyi yaptı ve canlı ders faaliyetinde bulundu. Ekip, görevi Şincou-17 mekiği ile 26 Ekim'de istasyona gönderilen yeni taykonot ekibine devretmişti. Çin, Amerika Birleşik Devletleri'nin uzay araştırmaları alanındaki işbirliğini yasaklaması ve Uluslararası Uzay İstasyonu programına katılımını engellemesi nedeniyle yürünge kendi uzay istasyonunu kurdu.

2 Rus Kozmonotlardan 8 Saatlik Uzay Yürüyüşü

Uluslararası Uzay İstasyonunda görevli Rus kozmonotlar Oleg Kononenko ve Nikolai Chub, modüle donanım yerleştirmek için uzayda 8 saatlik yürüyüşü kapsayan çalışma gerçekleştirdi.

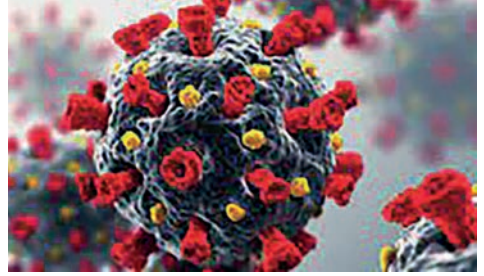

Kozmonotlar, bu çalışma ile modüle iletişim donanım sistemleri kurdu. Nano uydu sistem kurulumu ise bir sonraki çalışma sırasında yapılacaktır.

Kozmonotlardan Kononenko

altıncı kez, Chub ise ilk kez uzay yürüyüşü ile görevini gerçekleştirdi.

3 Uzmanlardan "Covid 19 Raporu"

Koronavirüs bazı ülkelerde azalsa da, dünya genelinde etkisini sürdürüyor. Bununla birlikte salgına ilişkin araştırmalar da devam ediyor. İngiltere'de pandemi sırasında üç binden fazla gönüllü, hafızaları ve diğer bilişsel becerilerindeki değişiklikleri ölçmek için internet üzerinden yıllık anketlere ve bilişsel sınavlara katıldı.

Sonuçlar, Covid-19 enfeksiyonundan bağımsız olarak pandemi sırasında beyin sağlığında bir düşüş olduğunu ortaya çıkardı. Uzmanlar; pandemi korkuları, endişeleri ve belirsizlikleriyle başa çıkmanın ve rutinlerdeki bozulmanın beyin sağlığı üzerinde "gerçek, kalıcı bir etki" yaratmış olabileceğini söylüyor. Araştırma ayrıca, çeşitli karantinaların

uygulandığı pandeminin ilk yılında bilişsel işlevlerdeki gerilemenin hızlandığını da ortaya çıkardı.

En kötü gerileme, pandemi başlamadan önce zaten hafif derecede hafıza sorunları yaşayan kişilerde görülüyor. Öte yandan bilim insanları, Covid virüsünün hala mevsimsel bir davranış sergilemediğini ve diğer kış hastalıklarına göre daha öngörülemez bir seyir izlediğini belirtti.

4 Meksika'da "Ölümler Günü" Kutlamaları

Meksika'nın başkenti Mexico City, Ölümler Günü kutlamalarına ev sahipliği yaptı. Her yıl düzenlenen etkinlik kapsamında geçit töreni gerçekleştirildi. Farklı makyajları ve renkli kostümleriyle dikkat çeken binlerce kişi törene katıldı. Eğlenceli görüntülerin ortaya çıktığı törende iskelet kostümleri ve 'Catrina' olarak bilinen kafatasları büyük ilgi gördü. İspanyollar ve Latin Amerikalılar tarafından kutlanan Ölümler Günü geleneği binlerce yıl öncesine

dayanıyor. Ölen yakınları ve evcil hayvanların 2 gün boyunca anıldığı Ölümler Günü kapsamında mezarlıklar ziyaretçi akınına uğruyor. Evlerde veya mezarlıklarda hayatını kaybedenlerin fotoğrafları yer alırken, kadeife çiçekler, yiyecekler ve mumlar sunağa konuluyor. Ölümler Günü, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü tarafından 2008 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne eklenmişti.

5 Hindistan'da Hava Kirliliği Alarmı

Hindistan'da hava kirliliği endişe veren boyutlara ulaştı. Başkent Yeni Delhi'de bir haftadır devam eden hava kirliliği, insan sağlığını tehdit eden seviyeye yükseldi. Hükümet, toz bulutuyla kaplanan başkentte, tedbirleri sıkılaştırdı. Bu kapsamda şehirdeki ilkokullarda eğitim ara verildi. Zorunlu olmayan tüm inşaat çalışmaları geçici olarak durduruldu. Benzinli ve dizel

araçların trafiğe çıkması yasaklandı. Yasağı ihlal edenlere yaklaşık 240 dolar para cezası verilecek. Ayrıca sisin kontrol altına alınması için başkent in bazı bölgelerine seyyar fışkiyeler yerleştirildi.

Uzmanlar, halka maske takmaları ve zorunlu olmadıkça sokağa çıkmamaları tavsiyesine bulunuyor. Yeni Delhi, uzun yıllardır özellikle kış mevsiminde komşu eyaletlerde tarım alanlarında "anız yakılması" nedeniyle hava kalitesinin en düşük olduğu bölgelerin başında geliyor.

6 En Eski Kara Delik Keşfedildi

Bilim insanları, evrenin oluştuğu "Büyük Patlama" dan 470 milyon yıl sonra oluşmuş şimdiye kadarki en eski kara deliği keşfetti. Kara delik, Dünya'dan 13,2 milyar ışık yılı uzaklıkta. ABD Havacılık ve Uzay Ajansı NASA'dan yapılan açıklamaya göre, gökbilimcilerden oluşan bir araştırma ekibi, çalışmalarında NASA'nın James Webb Uzay Teleskobu ve Chandra X-ışını Gözlemevi'nden elde edilen verilerden faydalandı.

Araştırmacılar, çalışma bulgularını, "erken evrenin daha büyük bir resmini doldurmak" için kullanmayı

planlıyor. Bu bulguların, evrendeki ilk süper kütleli kara deliklerden bazılarının nasıl oluştuğuna dair teorileri geliştirebileceği düşünülüyor.

7 Güney Kore'de Bir Kişi Robot Tarafından Öldürüldü

Güney Kore'de kolileri kaldırıp taşıma kayışına koymakla görevli bir robot, bir kişiyi kolu zannedip öldürdü.

Kore haber ajansı Yonhap'a göre robot kol, sebze kolisi sandığı adamı havaya kaldırdıktan sonra taşıma kayışına bastırıp, yüzünü ve göğsünü ezdi. Hastaneye kaldırılan adam kurtarılamadı. Söz konusu üretim tesisinin sahibi olan Donggoseong Tarımsal İhracat Kompleksi'nden bir yetkili, "hassas ve güvenli bir sistem" kurulması çağrısı yaptı. Güney Kore'de Mart ayında da 50'li yaşlarındaki bir adam, otomobil parçaları üreten bir fabrikada çalışırken bir robot tarafından sıkıştırılarak yaralanmıştı. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

Bardağı Yere Bırak!

Profesör, elindeki içi dolu bir bardağı sıkıca tutarak dersine başladı. Bakışlarını, sınıftaki tüm öğrencilerin üzerinde gezdirerek, “Bu bardağın ağırlığı sizce ne kadardır?” diye sordu.

Güne taze
bir başlangıç
için öneri!

Öğrenciler, “50 gram”, “100 gram”, “125 gram” gibi değişik yanıtlar veriyorlardı. Profesör, “Bardağı tartmadıkça gerçekten ben de bilemem” dedi ve devam etti: “Ama benim asıl sorum şu; bu bardağı böyle birkaç dakikalığına tutsaydım ne olurdu?”

Sınıftaki pek çok öğrenci, yüksek sesle bu kez aynı yanıtı verdi: “Hiçbir şey!”

Profesör yeni bir soru daha yöneltti: “Tamam, peki 1 saat boyunca bu bardağı tutsaydım ne olurdu?”

Ama en
önemlisi, sorunları
her günün sonunda,
uyumadan önce
yere bırakmaktır.

Bir öğrenci çabucak yanıtladı ve “Kolunuz ağrımaya başladı.” dedi.

“Haklısın” diye karşılık verdi profesör ve sormayı sürdürdü: “Peki ya 1 gün boyunca tutsam ne olur?”

Bir başka öğrenciden, “Kolunuz iyice ağrır, adaleniz spazm yapar, belki de çözüm bulmak için hastaneye gitmek zorunda kalırsınız.” yanıtı gecikmedi.

Sorularına yanıt alan profesör, en önemli noktalardan birine değindi: “Peki tüm bu sorunlar olurken bardağın ağırlığında bir değişme ortaya çıktı mı?”

Öğrenciler bir ağızdan, “Hayır.” diyerek yanıtladılar halen elinde bardağı tutmakta olan profesörü...

“Peki” dedi öğretmenleri ve sözlerini sürdürdü: “O halde, zaman içinde kolun ağrmasına ve kas spazmına yol açan olay neydi?”

Sınıftan henüz bir ses çıkmamıştı ki, profesör ikinci bir soru daha sordu:

“Acıdan ve ağrıdan kurtulmak için ne yapmam gerekir bu durumda?”

Öğrencilerinden “Bardağı bırakırsanız, rahatlırsınız.”

yanıtını alan profesör, onlara teşekkür ettikten sonra, sorularının nedenini şu sözleriyle açıkladı:

“Yaşamın problemleri de böyledir. Tıpkı bu elimdeki bardak gibidir. Onları kafanızda birkaç dakika tutarsanız, bir sorun yaratmaz. Uzun bir süre düşünürseniz, başınız ağrımaya başlar. Ama hiç aklınızdan çıkarmazsanız, artık başka bir şey düşünemez hale gelirsiniz; bu sizi bitirir. Elbette hayatınızdaki sorunları düşüneceksiniz; halletmeye çalışacaksınız. Ama en önemlisi, onları, her günün sonunda, uyumadan önce yere bırakmaktır. Bu şekilde strese girmez ve sabah taze bir beyinle uyanırsınız. Taze bir güne, yeni sorunlarla mücadele azmini kazanarak başlamış olursunuz.

Bu yüzden arkadaşlarınıza vereceğiniz en önemli tavsiye, ‘Bardağı yere bırak’ olmalıdır.”•

ARALIK AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

8	7	1	4	6	2	3	9	5
3	9	4	8	1	5	7	2	6
2	5	6	9	3	7	8	4	1
1	3	2	6	5	8	9	7	4
7	6	9	2	4	1	5	3	8
5	4	8	7	9	3	1	6	2
9	2	7	5	8	6	4	1	3
4	1	5	3	2	9	6	8	7
6	8	3	1	7	4	2	5	9

Sudoku Yapamayanlar İçin

9	1	5	3	6	7	8	4	2
4	2	7	1	9	8	5	6	3
6	3	8	5	2	4	1	9	7
3	7	1	4	8	5	9	2	6
2	5	6	9	3	1	4	7	8
8	4	9	2	7	6	3	5	1
1	8	2	7	4	9	6	3	5
5	9	3	6	1	2	7	8	4
7	6	4	8	5	3	2	1	9

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(b) Düet
- 2-(c) Ekonomi
- 3-(d) Lame
- 4-(a) Batöz
- 5-(b) Eklem
- 6-(d) Anonim
- 7-(a) Mersiyе
- 8-(c) Varak
- 9-(b) Metronom
- 10-(d) Flüt
- 11-(c) Bakı
- 12-(a) İzoterm

- 1-(c) Giriş
- 2-(b) Yönetme kolu
- 3-(d) Pekiştirilmiş
- 4-(a) Aykırı
- 5-(d) Derin düşünme
- 6-(b) Kopya
- 7-(b) Göz bağı
- 8-(d) Sağlıklı, temiz
- 9-(c) Sergileme
- 10-(a) Süzgeç, süzek
- 11-(c) Değer düşürümü
- 12-(d) Tam bakım
- 13-(b) Seçenek
- 14-(d) Üç katlı
- 15-(a) Zamanlama

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
1	A	L	İ	Ç	E	T	İ	N	K	A	Y	A			E	R	
2	F	A	R	İ	S	A	N		A	D	A	L	L	A	R		
3	E	Z	E	L		N		T	R	A	K	E			O	R	
4	T	E	M	E	L		B	O	S	N	A			İ	S		
5	İ	R			K	O	P	E	R		A			A	R	S	
6	N			B	E	R	İ	L		A			O	Z		F	A
7	A	B	U	Ş	K	A			A	L	İ	N	A	Z	İ	K	
8	N	A	S		E	N	A	Y	İ		A			A	İ	A	
9		S	A	F		O	M	A			A	T	A	L	E	T	
10	F	E	N	E	R		E	N	E	Z		T	E	L	E	L	A
11	A	N		R	E	P	L	İ	K			M	O		A	T	
12	L			M	A		L	E	K	E	N		L	A	M		
13	A	K	A	S	Y	A			O	R	U	N		P	A	T	
14	F	A	R	E		S	A	L			A	İ	Z	A	N	O	
15	E	R	İ	T	R	E			A	A	R			A	A	R	N
16	L	A	F			O			D		F						
17				M	E	Y			D	O	V	E	R				
18	M	A	T	A	R	A			A	R	A						
19	A	N			S	O	M	A	L	İ							
20	T				D	A	M	A	C	A	N	A					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Mira Durusoy, Ankara

Ömer Ali Aydemir, Ankara

Kerem Polat, Ankara

Cem ve Nehir Akgünlü, Ankara

İbrahim Emir Gündüz, *Manisa*

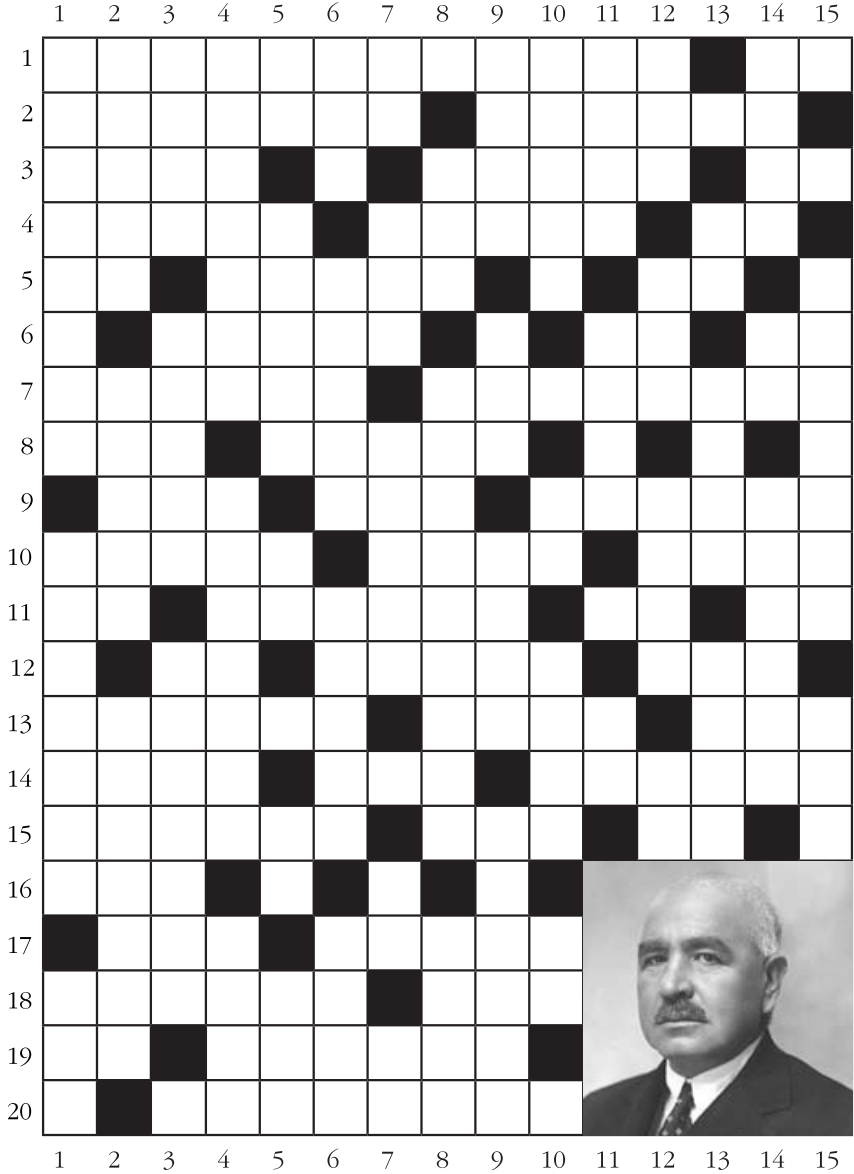
Selim Alp Kücet, *Ankara*

Yakup Aras Özyol, *Ankara*

Buğlem Özyol, *Ankara*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1- I. Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde savaşmış olup İzmir'in işgalinden sonra Türk Kurtuluş Savaşı'nın askeri anlamda "ilk kurşunu atan" fotoğrafta görülen asker ve siyasetçimiz-Rütbesiz asker. 2-Binici, ata binmekte maharetli.-İstanbul'un bir ilçesi. 3-Başlangıcı belli olmayan zaman.- Eklem bacaklılarda bulunan özel solunum kanalları.-Müstahkem yer. 4-Bir nota için kaynak alınabilecek en pes perdeli ses..-Avrupa'da bir ülke.-Duman lekesi. 5-İridyumun simgesi.-Adriyatik kıyısında bir liman kenti.-Güzel sanat. 6-Arınmış, aklanmış.-Basit şekerlerin genel adı.-Bir nota. 7-Yaşlı, sözü dinlenen kimse.- Közlenmiş patlıcan, sarımsaklı yoğurt ve kıyma ile yapılan bir çeşit yemek. 8-Kur'anda bir sure.-Bön, avanak. 9-Katıksız, temiz.- Kalça kemiği.-Eylemsizlik. 10-İstanbul'un tarihi bir semti.-Edirne'nin bir ilçesi.- Kumaşla astar arasına konularak giysinin dik durmasını sağlayan kolalı bez. 11-Tarla sınırı.- Bir oyuncunun, sözü karşısındakine bırakırken söyleyeceği son söz.-Molibdenin simgesi.-Satrançta bir taş. 12-Eski dilde su.-Karda batmamak için ayağa takılan düzenek.-Mikroskos camı. 13-Yönetmen Park Ki-Hyung'un 2005 yapımı filmi.- Önemli bir görevlinin çalıştığı yer, makam.-Satrançta beraberlik. 14-Bir kemirgen türü.-Altı düz bir nehir taşıtı.-Kütahya'nın antik dönemdeki adı. 15-Doğu Afrika'da bir ülke.-İsviçre'de bir kanton.-Bir alan ölçüsü birimi. 16-Söz, la-kırdı. 17-İçki.-İngiltere ile Fransa arasında kalan kanal. 18-Askerin su torbası.-Fasıla. 19-En kısa zaman.-Afrika'da bir ülke. 20-Su gibi sıvıları taşımaya yarayan, dar ağızlı, şişkin karınlı büyük şişe.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1- Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün manevi kızı da olan tarihçi ve akademisyenimiz.-Küçük kızartılmış nohut toparından yapılan baharatlı bir tür yemek. Donut renkli. 2-Çok güçlü pırıltılar oluşturan ışık kaynağı.- Vücudun bel ile kalça arasındaki bölümü.-Bir ilimiz. 3-Cennet.-Güney Kore'de bir şehir. Herkesin yapamadığı ustalılık. 4-Yönetmen Osman F.Seden'in 1978 yapımı filmi.- Anlayışlılık, çabuk seziş..-Kanun. 5-Notada durak işareti.- Doğu Anadolu Bölgesinde oynanan halay türü bir halk oyunu.-Bir nota.-Romanya'nın plaka işareti.-Şeker kamışından yapılan sert bir içki. 6-Güneş doğmadan önceki alaca karanlık.-' ..... Piano Bacaksız' (yönetmen Tunç Başaran'ın 1991 yapımı filmi).- Basketbolda topu yavaşça sepete bırakma.-Bir tür zeka oyunu. 7-Küçük mağara.- Dağ sırtlarında geçit veren çukur yer.-İşçi.-Bir nota.-Aktinyumun simgesi. 8-Sık gözlü ağ.-Girit adasında bulunan turistik bir belde.- Şanlı. 9-Bir ilimiz.-'.... Özgentürk'(sinema yönetmenimiz).-Toprakla uğraşan.- Övme, takdir gibi duyguları belirtmek için söylenen söz. 10-Bir ilimiz.-Yetmez miktarda.- Dana budundaki kemiksiz en büyük kaba et.-Eski Mısır'da güneş tanrısı. 11-Yelkenlerin kenar ve köşeleri.- Özenli, düzgün.-Nikelin simgesi. 12-Bir tür İngiliz birası.-Üye.- Mercanların bir araya toplanması ile oluşmuş adacık.-Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka işareti. 13-İridyumun simgesi.-Tokat'ın bir ilçesi.- Oyuncunun doğrudan seyirciye dönerek konuşması. 14-Yunan mitolojisinde aşk tanrısı.-Eski bir tarihi anlatmakta kullanılan sözcük.- Bezginlik ve sıızlanma anlatan bir söz. 15-Kasaplık hayvanların iç organları.-Bir ağırlık ölçüsü.

Satranç

Mustafa Yıldız

AVRUPA TAKIMLAR ŞAMPİYONASI

10-21 Kasım 2023 tarihlerinde Karadağ'ın Budva kasabasında 38 takımın katılımıyla düzenlenen Avrupa Takımlar Şampiyonası'nda Sırbistan Ulusal Satranç Takımı 1. oldu. GM Mustafa Yılmaz, GM Vahap Şanal, GM Emre Can, GM Cemil Can Ali Marandi ve GM Mert Yılmazyerli'den oluşan Türkiye Ulusal Satranç Takımı, 22. oldu.

Nikolas Theodorou (Yunanistan) - Timur Recebov (Azerbaycan), 8. Tur, 1. Masa

1.e4 e5 2.Af3 Af6 Petrof Savunması
3.d4 Axe4 4.dxe5 Fc5 5.Fc4 (D) Burada Beyaz'ın fil fedası yapacağı besbelli ama Recebov bile bile karşı saldırıya başlıyor.
5...Axf2 6.Fxf7+! Şxf7 7.Vd5+ Şg6 8.Vxc5 Axh1 9.Ac3 h6 10.Ad5 Ke8 11.Vd4 Şh7 12.Fxh6!! gxh6 İkinci fil fedası şahın önünü açıyor. 13.0-0-0 Ke6 Siyah, 1 kale ve 1 at önde ama vezir kanadındaki figürleri kış uykusunda, bir atı da tutsak, buna karşılık beyaz figürlerin hepsi etkin olarak savaşıma katılmış. 14.Af6+ Şh8 15.Ah4 d6 16.Vf4 Şg7 17.Vg4+ Şh8 18.Ag6+ Şg8 19.Af8+ Siyah terk etti. 1-0 Şahını nereye kaçırursa mat. Recebov satranca yeni başladığı yıllarından beri böyle yenilmemiştir.

Mustafa Yılmaz (Türkiye) - Emil Risteski (Makedonya), 8. Tur, 1. Masa

Konumda materyal eşitliği var ama siyah figürler kıpırdayamıyor. GM Yılmaz, Siyah'ın sıkışıklığından öğretici bir biçimde yararlanıyor. 34.g6 hxg6 Şimdi açılan h hattı nasıl kullanılır görelim. 35.Fe6+ Şh7 36.hxg6+ Şxg6 37.Kg1+ Şh7 38.Kh1+ Şg6 39.Kh1! Siyah terk etti. 1-0 Siyah fil avlanıyor.

Cemil Can Ali Marandi (Türkiye) - Veljko Draganic (Karadağ), 1. Tur 3. Masa

Siyah gelişimde geri kalmış, rok yapamamış... Değişim zamanı. **19.Axe6 Vxe6** (19...fxe6 daha kötü sonuçlara yol açardı. **20.Kfd1 Ve7 21.Kd6 Fg7 22.Vg4 0-0 23.Kxe6 +-)** **20.Kxb7 Fe7 21.Kd1 Kd8?** Rok gerekliydi. **22.Kxd8 Fxd8 23.Fc5! h5** Şahının konumu sıkışık olduğu için Siyah, veziriyle c4 piyonunu alamıyor. **24.Fd6!** Siyah terk etti. **1-0** c6 veya f7'den vezirle mat önlenemez.

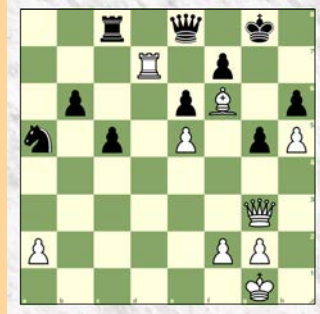

AVRUPA BAYAN TAKIMLAR ŞAMPİYONASI

32 takımın yarıştığı Avrupa Bayan Takımlar Şampiyonası'nda Bulgaristan 1., Azerbaycan 2. oldular, Türkiye 16. sırada yer aldı.

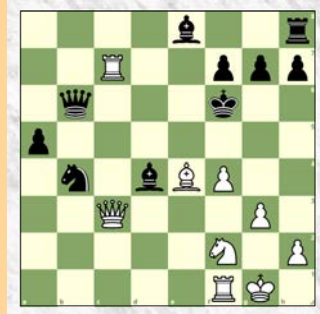
Gülenay Aydın (Türkiye) - Lenka Ptacnikova (İzlanda), 9. Tur, 2. Masa

Siyah, veziriyle kaleye basmış ama onu almaya vakti olmayacak. Fil fedası ile mat yakın: **48.Fxg5 hxg5** (48...Vxd7 49.Ff6+ Şf8 50.Vg7+ Şe8 51. Vg8#) **49.Vxg5 Şh7 50.Vg6+** Siyah matı gördü ve terk etti. **1-0** (50...Şh8 51.Vh6+ Şg8 52.Kd3 f5 53.Kg3+ Şf7 54.Vf6#)

Nurgül Salimova (Bulgaristan) - Oliwia Kiolbasa (Polonya), 8. Tur, 2. Masa

Son yıllarda yıldızı parlayan Bulgaristanlı Türk kızı Nurgül Salimova, kariyerine Avrupa Takımlar Şampiyonasında da bir pırlanta ekledi. Önce vezir bırakıyor, rakibi fedayı reddediyor ama mattan kurtulamıyor. **36.Kd1!! Ac2** (Eğer Siyah veziri alsaydı, Salimova bir de kale feda ederdi. **36...Fxc3 37.Kd6!! Vxd6 38. Ag4+ Şe6 39.f5#** Şah süngülenirdi.) **37.Vxc2 Fxf2+ 38.Şg2 Fd4 39.Kc4** Siyah terk etti. **1-0** Siyah fil de düşüyor.

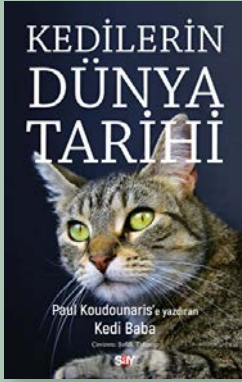
Bize Gönderilen Kitaplardan

Kedilerin Dünya Tarihi

Paul Koudounaris

Say Yayınları

Medinin doğuşundan bu yana aramızdalar. Ve günümüzde kimileri için sadece eğlenceli evcil hayvanlar olarak görünseler de geçmişleri kahramanlık, aşk, trajedi, fedakârlık öyküleriyle dolu. İkona olmadıysanız Kedi Baba, bilgili bir tekir olarak pagan tanrıların kucağından günümüze, kedigillerin tarihini gözler önüne sermek için burada. Baba, neredeyse her kıtayı ve binlerce yılı kapsayan bu hayatta kalma hikâyesiyle okuyuculara; tarih öncesi Mısır'daki Kedi Tanrıçası Bastet'ten, cesur okyanus kâşiflerine, Dünya Savaşı kahramanlarından kötü şöhretli Ame-

rikan tekirlerine kadar unutulmuş kahramanları hatırlatıyor. Aynı zamanda yetenekli bir model olarak kostümlü portreleriyle onlara hayat veriyor. Kedilerin Dünya Tarihi geçmişin farklı yönlerine uzanan ve yeniden düşünmemizi sağlayan ama bu kez patilerle yapılan bir yolculuk.

Osmanlı Müverrihleri

Ahmed Refik Altınay

Büyüyen Ay Yayınları

Araştırmaları ve kaleme aldığı eserleriyle popülerlik ile ilmî ciddiyeti bağdaştırabilmiş meşhur tarihçi, “Tarihi Sevdiren Adam” Ahmed Refik’in Cumhuriyet’in 10 yaşına bastığı yıllarda Osmanlı tarihçilerine dair yayınladığı kitapları bir araya getiren bu eser, yedi tarihçiyi bugün ile buluşturuyor. Mustafa Kirenci yönetimdeki Büyüyen Ay 100 yaşına basan Cumhuriyet’in sürgün verdiği köklere yolculuk sunuyor. Ahmed

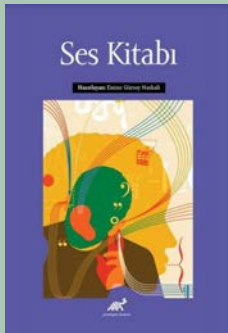
Refik bir araya getirilen (Kâtib Çelebi, Naîmâ, Âşıkpaşazâde, Peçevî, Selânîkî, Hoca Sadeddin, Fındıklılı Silâhdar Mehmed Ağa) bu yedi kitapta da aynı metodu takip ederek öncelikle -kendine has üslubuyla-tarihçilerin yaşam öykülerini yazmış ardından da eserlerinden alıntılar yapmış. Kâtib Çelebi üzerinde daha fazla durarak hem hayatı hem de eserleri hakkında daha ayrıntılı bir incelemede bulunmuş. Çocuk, genç-yaşlı fark etmeksizin herkese her dönem kendini okutturabilmiş böylesine mühim bir yazarın yedi eseri gözden geçirilip yeniden neşre hazırlanarak tarih severlerin Osmanlı tarihçileri hakkında merakla ve zevkle hiç sıkılmadan okuyabileceği bir kitaba dönüştürülmüş.

Ses Kitabı

Emine Gürsoy Naskali

Paradigma Akademi Yayınları /

Kültür tarihimizin önde gelen adı Celal Bayar'ın torunu Naskali'den nefis bir çalışma.

Modern hayatın bir yeniliği olan telefondan gelen ses heyecan ve merakla karşılanmıştır. Şehir ortamında duyulan çeşitli sesler o mahallin rengini yansıtmıştır. Halk inanışlarında hayvan seslerinin bazıları uğurlu, bazıları da uğursuz addedilmiş, seslerin duyulduğu zaman dilimine de anlam atfedilmiştir. Çobanlar hayvanlarını çoban seslenmeleri ile gütmüşlerdir. Dilin sustuğu yerde bazen beden dili sesin yerine geçmiştir. Çınnameler kulak çınlmasına dayalı fal kitapları vardır. Baki “Avazeyi bu âleme Davud gibi sal / Baki kalan bu kubbede bir hoş sada imiş” derken günümüz şairleri ölümün dilinin sessizlik olduğunu söylemişlerdir. Türk halk anlatılarında gaipden gelen sesler bireyin bu dünyada yalnız olmadığını, kendisini koruyup kollayan yüce bir gücün varlığına bir gönderme yapmıştır. Altay Yaratılış Destanında gaipden gelen bir ses Ülgen'e yardım edip yol göstermiştir. Budist Uygur Türkleri Ses İşiten İlah Kuan Şi İm Puser'dan yardım dilemiştir. Ses kavramı Türkçe metinlerde birçok sözcük ile ifade edilmiştir. Kitapta bu sözcüklerin etimolojileri ve metin örnekleri de sunulmuş.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: AYDIN EVREN, İSTANBUL

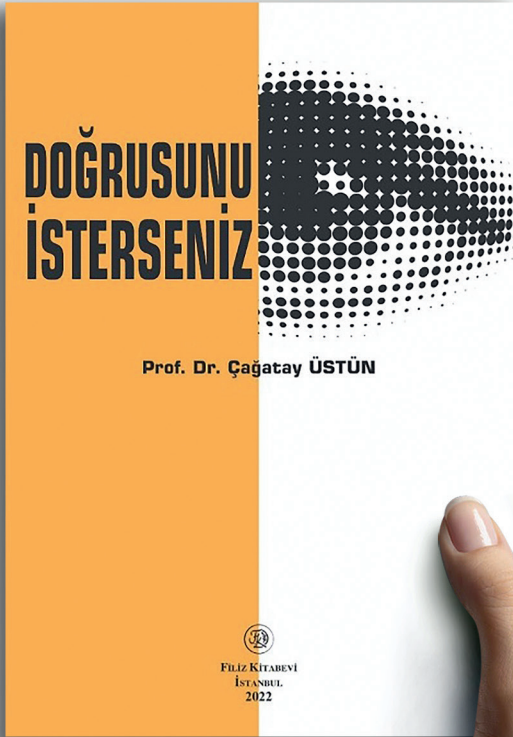
“Doğru ve yanlış arasındaki bulmacada tüm boş kutucukların
“doğru” kelimesini oluşturmak üzere dolmasını hayal ediyorum.

Hayal gerçeğe dönüşebilir.

Bu kitap o noktadan bir başlangıç yapıyor.

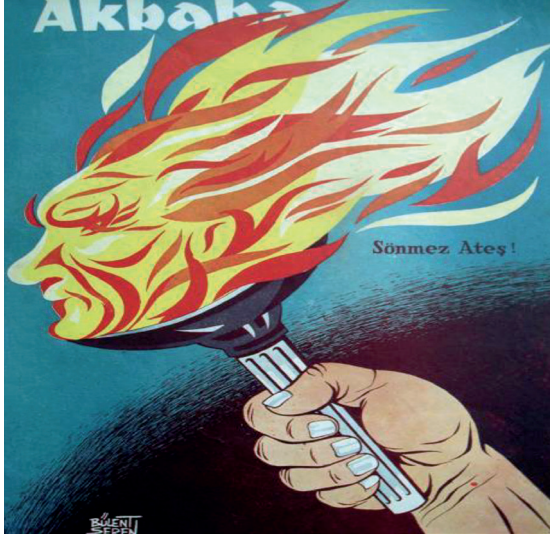
Sizlerle buluşan satırlarda doğrunun üstünlüğünü, değişik konulardaki
tek doğrunun varlığını fark edeceksiniz.

Eğer doğrusunu aramak istiyorsanız, bu kitabın yolculuğuna çıkmalısınız.”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

BÜLENT HİKMET ŞEREN

Kalpaklı “karikatürist, yazar, muhabir, mizah yazarı, ressam, sayfa sekreteri; kısaca gazeteciydi.” Çizdiklerine yazılarını ekledi: “Dile kolay değil, zor bu: Altı asır cesametindeki çökmüş bir imparatorluğun, buram buram derebeylik tütsülü, yanmış yıkılmış enkazından, yepyeni pırıl pırıl bir cumhuriyet kurmak. Nabzına onu yaşatacak taptaze kan vermek! Atatürk’e sorarsanız bu kan damarlarımızda dolaşiyor. Ve işte Türkiye Cumhuriyeti tam kırk yaşında! İnsan ömründe bu yaş; olgunluk çağı. Tarihe bakarsınız; çocukluk! Ama kırk yıl öncesini yaşayanlar için, bugün geçmişin hayal dışı mutluluğudur elbet! Ya kırk sonraki geleceği yaşayacak olanlar? Asıl onların mutluluklarına bugünden sağladığımız faydayı düşündük mü hiç? Acı sözü geciktirmemeli bence. Gelin beraberce itiraf edelim. Ne faydası, kırk yıl sonra sağladığımız, olsa olsa zarardır! Rejim ne kadar geleceğe uygun olursa olsun, tatbik edenler arasında gününü gün etme sevdasına kapılanlar çoğaldıkça, geleceğin mutluluğundan sadece avans çekmiş olurlar. Hatta bu avanslar, bir gün geleceğin zarar hanesini doldurur! Bugün -damarlarımda asil kan dolaşırken- bakıyorum da, memlekette neler neler dolaşiyor!”

